

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**ÇOCUĞA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETİN İLKÖĞRETİM 6. 7.
ve 8. SINIF DÜZEYİNDEKİ ÖĞRENCİLERİN İLETİŞİM
BECERİLERİ VE ÖZGÜVEN DÜZEYLERİNE ETKİSİ**

Serpil YILMAZ SARKIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Mehmet Engin DENİZ

Konya- 2012

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**ÇOCUĞA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETİN İLKÖĞRETİM 6. 7.
ve 8. SINIF DÜZEYİNDEKİ ÖĞRENCİLERİN İLETİŞİM
BECERİLERİ VE ÖZGÜVEN DÜZEYLERİNE ETKİSİ**

Serpil YILMAZ SARKIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Mehmet Engin DENİZ

Konya- 2012

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Adı Soyadı: Serpil YILMAZ SARKIN

Numarası: 055216051005

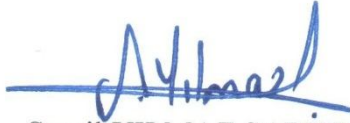
Ana Bilim / Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri/Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Öğrencinin

Tezin Adı: Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin İlköğretim 6. 7. ve 8. Sınıf Düzeyindeki Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Özgüven Düzeylerine Etkisi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Serpil YILMAZ SARKIN

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı: Serpil YILMAZ SARKIN

Numarası: 055216051005

Ana Bilim / Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri/Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Engin DENİZ

Tezin Adı: Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin İlköğretim 6. 7. ve 8. Sınıf Düzeyindeki Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Özgüven Düzeylerine Etkisi

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, çocuğa yönelik aile içi şiddetin, ilköğretim ikinci kademe düzeyindeki öğrencilerin iletişim becerilerine ve özgüven düzeyine etkisinin incelenmesi ve bulunan ilişkiler doğrultusunda öneriler geliştirilmesidir.

Bu araştırmanın örneklemini 2010-2011 Eğitim Öğretim yılında Antalya ili Manavgat ilçesi ilköğretim okullarında ikinci kademeye devam eden 600 öğrenciden oluşturulmuştur. 525 öğrenciden değerlendirilebilir bulgu elde edilmiştir.

Veri toplama aracı olarak Piers-Harris tarafından geliştirilen ‘Çocuklar İçin Öz Kavram Ölçeği’, Ersanlı ve Balcı (2006) tarafından geliştirilen ‘İletişim Becerileri Envanteri’ ve Gök (2009) tarafından geliştirilen ‘Aile İçi Durum Anketi’ kullanılmıştır.

Bu araştırma genel tarama modellerinden ilişkisel tarama türünde bir araştırmadır. Araştırmada veri toplama araçları ile elde edilen bilgilerin çözümlenmesi “SPSS” paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin özgüven alt boyutları ve İletişim becerileri alt boyutları puan ortalamalarının cinsiyet değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla t testi; sınıf ve başarı düzeyi değişkenlerine göre farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Farklılaşmanın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey tekniğinden yararlanılmıştır. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların özgüven alt boyutları ile iletişim becerileri alt boyutları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olup olmadığına Pearson momentler çarpımı korelasyontekniği ile analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda aile içi şiddetin çocukların özgüven düzeyi ve iletişim becerileri üzerinde olumsuz etkileri olduğu, aile içi şiddetin kız çocuklarının özgüven düzeyini ve iletişim becerilerini erkeklerden daha fazla etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile İçi Şiddet, Özgüven, İletişim Becerileri

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı: Serpil YILMAZ SARKIN

Numarası: 055216051005

Ana Bilim / Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri/Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Programı

Tezli Yüksek Lisans

Doktora

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Engin DENİZ

Tezin İngilizce Adı: The Effect of Domestic Violence Addressing Children on the Level of Self Confidence and Communication Skills of Students at the 6th 7th and 8th Classes in Primary Schools"

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the effect of the domestic violence against children in the secondary school level students concerning level of communication skills and self-confidence and in line with the recommendations to improve relations.

The sampling of this research is formed with 600 students that attended second level of the primary schools in the Manavgat district of Antalya province during 2010-2011 training term. Findings were obtained from 525 students assessed.

'Self-Concept Scale for Children' developed by Piers-Harris, 'Communication Skills Inventory' developed by Ersanlı and Balcı (2006) and 'Family Status Survey' developed by Gök (2009) were used as data collection tools.

This research is a relational survey which is a type of general survey research study. Analysis of the information obtained from data collection tools was carried out with the "SPSS" program package. The t test was used to determine whether the sub-dimensions of students' self-confidence and communication skills subscale scores were significantly differ according to gender variables; the one-way analysis of variance (ANOVA) was used to determine whether there is a differentiation according to class and level of success. Tukey's method was utilized to determine the source of differentiation. The Pearson product moment correlation technique is used to analyze whether there is a significant relationship between the sub-dimensions of self-confidence of children exposed to domestic violence and the sub-dimensions of communication skills.

At the end of research, it is concluded that domestic violence is a negative impact on children's self-confidence levels and communication skills; domestic violence affects the level of girls' self-confidence and communication skills more than that of boys'.

Keywords: Domestic Violence, Self-confidence, Communication Skills

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Adı Soyadı: Serpil YILMAZ SARKIN

Numarası: 055216051005

Ana Bilim / Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri/ Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Programı: Tezli Yüksek Lisans

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Engin DENİZ

Tezin Adı: Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin İlköğretim 6. 7. ve 8. Sınıf Düzeyindeki Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Özgüven Düzeylerine Etkisi

Öğrencinin

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin İlköğretim 6. 7. ve 8. Sınıf Düzeyindeki Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Özgüven Düzeylerine Etkisi” başlıklı bu çalışma 24/12/2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Dr. M. Engin Deniz (Danışman)		
Doç. Dr. Coşkun Arslan	Üye	
Yrd. Doç. Dr. S. Barbaros YALÇIN	Üye	

ÖNSÖZ

İnsanın doğup, büyüyüp, geliştiği yerdir aile. Mahrem kabul edilir. Sırlar gizlidir içinde. Ancak her ne kadar mahrem olsa da üzerinde önemli durulması gereken bir konudur. Çünkü birey ailede yetişir. Bireyler aileleri, aileler toplumu oluşturur. Aile içi ilişkiler ne kadar sağlıklı olursa bireyler, bireyler ne kadar sağlıklı olursa toplum o kadar sağlıklı olur. Aile içi şiddet maalesef insanlığın önemli sorunlarından biridir. Her geçen gün gazetelerdeki ve televizyondaki şiddetle ilgili haberlere yenisi eklenmektedir. Aile içi şiddetin bir çok yönden çocukların gelişimini olumsuz etkilediği araştırmalarla gösterilmiştir. Bu araştırmada aile içi şiddetin, insanın mutlu ve sağlıklı olabilmesi, kendini anlatabilmesi ve başkalarını anlayabilmesi için önemli iki kavrama, özgüven ve iletişim becerilerine, etkisi araştırılacaktır. Şiddetsiz bir dünya dileklerle;

Yüksek Lisans çalışmalarımın her aşamasında bana yol gösteren, istatistik çalışmalarında yardım eden, ihtiyacım olan her an bana zaman ayırandanışmanım ve değerli hocam Prof. Dr. Mehmet Engin DENİZ'eteşekkür ederim.

Anket uygulaması için alınması gereken izinler konusunda yardımcı olan dönemin Antalya Vali Yard. Sayın Emir Osman BULGURLU'ya teşekkür ederim.

Anketlerin uygulama aşamasında yardımcı olan Manavgat Rehberlik Araştırma Merkezi Müdürü Sayın Ali Hakan ÖZ'e ve yazım çalışmalarına katkısından dolayı dostum Günnurdan ARAKAYA'ya, teşekkür ederim.

Veri toplama çalışmalarımı gerçekleştirdiğim bütün okulların idareci, öğretmen ve öğrencilerine teşekkür ederim.

Araştırmam esnasında çalışmalarından ve ölçeklerinden yararlandığım tüm değerli bilim insanı ve araştırmacılara bu alana vermiş oldukları katkılardan dolayı, teşekkür ederim.

Önce meslek seçimimdeki yönlendirmeleriyle, sonrasında yüksek lisans yapmam konusundaki telkinleriyle beni her zaman kendimi geliştirmeye teşvik eden, en sıkıntılı zamanlarımda güzel düşünceleriyle bana yol gösteren, beni güldüren, güldürürken düşündürülen, abim Bünyamin YILMAZ'a hep yanımda olduğu için teşekkür ederim.

En zor zamanlarımda her zaman yanımda olan, her türlü yardımı sağlayan, her zaman anlayışlı, sabırlı ve sevgi dolu olan, pes etme noktasına geldiğimde bana güç veren, varlığıyla huzur veren, her zaman yanımda olduğunu bildiğim eşim Erol SARKIN'a ayrıca teşekkür ederim.

Merhume annem Nafiye YILMAZ'a sınırsız sevgisi için sonsuz teşekkürler.

İçindekiler Sayfa No

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi

BÖLÜM I

1 GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu	1-2-3
1.2.Amaç	3
1.3.Problem Cümlesi	3
1.4.Alt Problemler	3-4
1.5.Önem.....	4-5-6-7
1.6.Sayıtlar	7
1.7.Sınırlılıklar.....	7
1.8.Tanımlar	7-8

BÖLÜM II

2 ŞİDDET	9
2.1. ŞİDDET VE SALDIRGANLIK.....	9-10
2.2. ŞİDDETE YÖNELİK SINIFLANDIRMALAR	11-12
2.3.ŞİDDETİN NEDENLERİ VE KURAMSAL YAKLAŞIM	12-13
2.4.ŞİDDETİN BELİRLEYİCİLERİ	13
2.4.1.Biyolojik/Kimyasal Belirleyicileri.....	13
2.4.2.Ruhsal belirleyiciler	14
2.4.2.1. Engellenme	14
2.4.2.2. Doğrudan Tahrik Edilme.....	14
2.4.2.3. Saldırganlık Gösteren Örneklere Maruz Kalma	14
2.4.3. Çevresel Belirleyiciler.....	14
2.4.3.1.Hava Kirliliği	14
2.4.3.2.Gürültü.....	14
2.4.4.Durumsal Belirleyiciler	15
2.4.5. Sosyal Belirleyiciler	15-16
2.5.ÇOCUK VE ŞİDDET.....	16
2.5.1.TARİHSEL SÜREÇTE ÇOCUK VE ŞİDDET.....	16-17
2.6.ÇOCUK İSTİSMARI VE AİLE.....	17
2.6.1.AİLE VE ÇOCUK.....	17-18-19
2.6.2.AİLE İÇİ ŞİDDET VE TÜRLERİ.....	20-21-22
2.6.3.AİLE İÇİNDE ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDET.....	22-23
2.6.4.AİLE ÖZELLİKLERİ VE ÇOCUĞA YÖNELİK İSTİSMAR.....	24-25-26-27-28
2.6.5.ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDET TÜRLERİ	28
2.6.5.1.Fiziksel İstismar	28
2.6.5.2.Duygusal İstismar.....	28-29
2.6.5.3.Cinsel İstismar	29-30
2.6.5.4. Ekonomik İstismar	30-31
2.6.5.5.Sözel İstismar.....	31
2.6.5.6.İhmal.....	31

2.7.ÇOCUĞA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETİN SONUÇLARI.....	31-32-33
2.8.ÇOCUĞUN ŞİDDETTEN KORUNMA HAKKI.....	33-34-35-36-37-38-39
2.9.AİLE İÇİ ŞİDDETLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	39-40-41-42-43

BÖLÜM III

3 İLETİŞİM.....	44
3.1.İLETİŞİMİN TANIMI.....	44-45
3.2.İLETİŞİMİN ÖNEMİ.....	45-46-47
3.3.İLETİŞİM SÜRECİ.....	47-48
3.3.1.Kaynak.....	48
3.3.2.Mesaj.....	48
3.3.3.Kanal.....	48-49
3.3.4.Alıcı.....	49
3.3.5.Geri Bildirim.....	49
3.4.İLETİŞİM TÜRLERİ.....	49
3.4.1.Kişi-İçİ İletişim ve Çatışma.....	49-50
3.4.2.Kişilerarası İletişim ve Çatışma.....	50-51
3.4.2.1.Sözlü İletişim.....	51
3.4.2.2.Sözsüz İletişim.....	51-52
3.4.2.2.1.Yüz ve Beden.....	52
3.4.2.2.2.Bedensel Temas.....	52
3.4.2.2.3.Mekan Kullanımı.....	52-53
3.4.3.Örgüt İçi İletişim ve Çatışma.....	53
3.4.4.Kitle İletişimi ve Çatışma.....	53
3.5.İLETİŞİM BECERİLERİ.....	53-54-55
3.6.İLETİŞİM ENGELLERİ.....	55-56
3.7.İLETİŞİMİ KOLAYLAŞTIRAN FAKTÖRLER.....	56-57-58
3.8.İLETİŞİM BECERİLERİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR.....	59-60

BÖLÜM IV

4. ÖZGÜVEN	61
4.1 ÖZGÜVEN KAVRAMI.....	61-62-63-64-65-66-67-68-69
4.2.ÖZGÜVENİN ÖNEMİ.....	69-70
4.3.ÖZ GÜVENİN GELİŞİMİ.....	70-71-72-73-74
4.4.ÖZGÜVENLE İLGİLİ YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR.....	74-75-76

BÖLÜM V

5.YÖNTEM.....	77
5.1.Araştırma Modeli.....	77
5.2.Araştırma Grubu.....	77-78
5.3.Verİ Toplama Araçları.....	78
5.3.1.Piers-Harris Çocuklarda Öz-Kavram Ölçeği.....	78-79-80
5.3.2.İletişim Becerileri Envanteri.....	80-81
5.3.2.1.Geçerlik Çalışması.....	81
5.3.2.2.İletişim Becerileri Envanterinin Bu Araştırma İçin Yapılan Güvenirlik Çalışmaları.....	81-82
5.3.3.Aile İçi Durum Anketi.....	82
5.4.Verilerin Toplanması ve Analizi.....	82-83

BÖLÜM VI

BULGULAR.....	84
6.1. Aile içi şiddete maruz kalan çocuklara ailelerinin uyguladığı ceza türlerinin dağılımı nasıldır?.....	84

6.2. Aile içi şiddete maruz kalan ve kalmayan çocukların özgüven puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?.....	85-86
6.3. Aile içi şiddete maruz kalan ve kalmayan çocukların iletişim becerileri puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?	86-87
6.4. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların sınıf değişkenine göre özgüven puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?	87-88
6.5. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların sınıf değişkenine göre iletişim becerileri puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?	88-89
6.6. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların cinsiyet değişkenine göre özgüven puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?	90-91
6.7. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların cinsiyet değişkenine göre iletişim becerileri puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?	91
6.8. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların başarı düzeyi değişkenine göre özgüven puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?	92-93
6.9. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların başarı düzeyi değişkenine göre iletişim becerileri puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?	94-95
6.10. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların özgüvenleri ile iletişim becerileri puanları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?	95-96
BÖLÜM VII	
SONUÇLAR VE TARTIŞMA	97-98-99-100-101-102-103-104
BÖLÜM VIII	
ÖNERİLER	105-106
KAYNAKÇA.....	107-108-109-110-111-112-113-114-115-116
EKLER	117
EK-1: PIERS-HARRIS ÇOCUKLAR İÇİN ÖZ KAVRAMI ÖLÇEĞİ	118-119
EK-2: İLETİŞİM BECERİLERİ ENVANTERİ	120-121
EK-3: AİLE İÇİ DURUM ANKETİ	122-123
EK-4: ANKET İZİN ONAYI.....	124
Özgeçmiş.....	125

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1: Öğrencilerin Sınıf ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımları.....	78
Tablo 2: Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Çocuklara Ailelerinin Uyguladığı Ceza Türlerinin Dağılımı	84
Tablo 3: Aile İçi Şiddete Maruz Kalma Değişkenine Göre Çocukların Özgüven Alt Boyutları Puanlarına Ait t Testi Sonuçlar	85
Tablo 4: Aile İçi Şiddete Maruz Kalma Değişkenine Göre Çocukların İletişim Becerileri Alt Boyutları Puanlarına Ait t Testi Sonuçlar	86
Tablo 5: Sınıf Değişkenine Göre Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Çocukların Özgüven Alt Boyutları Puanlarına Ait n , \bar{X} , Ss Değerleri ve Varyans Analizi Sonuçları	87
Tablo 6: Sınıf Değişkenine Göre Tukey Testi Sonuçları.....	88
Tablo 7: Sınıf Değişkenine Göre Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Çocukların İletişim Becerileri Alt Boyutları Puanlarına Ait n , \bar{X} , Ss Değerleri ve Varyans Analizi Sonuçları ..	89
Tablo 8: Sınıf Değişkenine Göre Tukey Testi Sonuçları.....	89
Tablo 9: Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Çocukların Cinsiyet Değişkenine Göre Özgüven Alt Boyutları Puanlarına Ait t Testi Sonuçlar	90
Tablo 10: Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Çocukların Cinsiyet Değişkenine Göre İletişim Becerileri Alt Boyutları Puanlarına Ait t Testi Sonuçlar	91
Tablo 11: Başarı Düzeyi Değişkenine Göre Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Çocukların Özgüven Alt Boyutları Puanlarına Ait n , \bar{X} , Ss Değerleri ve Varyans Analizi Sonuçları. .	92
Tablo 12: Başarı Düzeyi Değişkenine Göre Tukey Testi Sonuçları	93
Tablo 13: Başarı Düzeyi Değişkenine Göre Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Çocukların İletişim Becerileri Alt Boyutları Puanlarına Ait n , \bar{X} , Ss Değerleri ve Varyans Analizi Sonuçları	94
Tablo 14: Başarı Düzeyi Değişkenine Göre Tukey Testi Sonuçları	95
Tablo 15: Özgüven ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişkiler	96

ŞEKİLLER LİSTESİ**Sayfa No**

Şekil-I İletişim Süreci	48
Şekil-II Kişilerarası İletişim Sınıflaması	61
Şekil-III İç ve Dış Özgüveni İfade Eden Davranışlar Tablosu	66

KISALTMALAR:

BBAK: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu

BÖLÜM 1

1.GİRİŞ

1.1. Problem Durumu:

Aile toplumun temel yapı taşıdır. İnsanın doğduğu andan itibaren büyümesinde, gelişmesinde, sosyalleşmesinde kısaca bir birey ve toplumun bir parçası olmasında ailenin rolü kaçınılmazdır.

Bir çocuğun gelişiminde ilk sosyalleştiği yer ailedir ve ilk iletişim kurduğu kişiler aile bireyleridir. Çocuk doğduğu andan itibaren büyüme süreci içinde ailesiyle kurduğu etkileşimden çıkardığı sonuçlar ile kişiliğinin ve ruhsal yapısının temellerini oluşturmaktadır. Çocuk, anne babaya yalnızca bakım ve beslenme açısından değil, aynı zamanda ilgi ve sevgi bakımından da muhtaçtır. Çocuk sevgi dolu ve huzurlu bir aile ortamında kurduğu temellerle davranışlarını, sosyal ilişkilerini ve topluma uyumunu düzenler. Bu nedenle anne babaların çocuklarına karşı gösterdikleri tutum ve davranışlar çocuğun gelişiminde etkilidir (Öztürk, 1990; Akt: Ovacık, 2008: 1).

Şiddet insan yaşamının her alanında görülebilen ve dünyada giderek artan önemli bir toplum sağlığı sorunudur. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) şiddeti, “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması” durumu olarak tanımlamaktadır (Arın, 1996; Akt:Güler, Tel ve Tuncay, 2005: s.51-52). Şiddetin en yaygın görülen biçimi erkeğin kadına ve çocuğa karşı uyguladığı aile içi şiddettir (Güneri, 1996; Akt: Güler, Tel ve Tuncay, 2005: s.51-52).

Aile içinde çocuğa yönelik şiddet, "çocuğun ebeveyn tarafından kazaya bağlı olmaksızın yani kasıtlı olarak fiziksel bozukluklar yaratabilecek tokat, tekme, yumruk, ısırma, bıçak veya tabanca gibi çeşitli aletlerle vurulmak gibi değişik düzeylerde saldırılara maruz kalması” olarak kavramsallaştırılmaktadır (Yıldırım,1998, 27).

Çocuğa yönelik şiddet günümüzde çok sık rastlanan ve en meşru sayılan şiddet türüdür. Meşru sayılmasının nedenleri arasında toplum tarafından kabul görmesi, bunun bir disiplin aracı olarak düşünülmesi ön plana çıkmaktadır. Anne babalar çocuklarını istediği gibi yetiştirme haklarının olduğunu düşünerek onları kendi terbiye mekanizmalarına maruz bırakmaktadırlar. Terbiye mekanizması olarak da çoğu zaman şiddeti bir araç olarak kullanmaktadırlar (Yılmaz Özkan, 2008: 18).

Goleman'a göre (1998) çocukluklarında aile içi şiddet yaşayan kişiler yetişkinlik dönemlerinde de kendi aile hayatlarını bir saldırganlık yuvasına çevirebilirler. Bu sorunlu kişiler, çocukluklarında ebeveynlerinin keyfi ve insafsız bir şekilde uyguladıkları terbiyeyi, kendileri anne-baba olduklarında tekrar ederler. Çocukluklarında annelerinin mi yoksa babalarının mı aşırı saldırgan olduğu önemli değildir. Küçükken öfkeli olan kızlar anne olduklarında, küçükken öfkeli olan erkek çocuklar da baba olduklarında keyfi ve sert davranırlar. Aynı zamanda bu anne babaların sunduğu saldırganlık modeli, çocukları tarafından önce okula ve oyun alanına sonra da yaşamın diğer boyutlarına taşınır. Bu tür anne-babalar mutlaka kötü ruhlu ya da çocuklarının iyiliğini istemeyen kişiler değildir. Sadece kendi anne babalarından aldıkları modeli, çocuklarına uygularlar (Akt: Gök, 2009: 1).

Türk aile yapısı ve çocuk yetiştirme yöntemleri içinde fiziksel cezanın bir disiplin aracı olarak yer aldığını ve dayanın bu nedenle Türk toplumunda yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Özellikle geleneksel aile yapılarında sözel cezalar yerine fiziksel cezaların yeğlendiği ve şehirlerde de fiziksel ceza yöntemlerinin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir (Polat ve Diğerleri, 2000; Akt: Ayan, 2007: 208).

Gökler (1993), sürekli yinelenen şiddet eylemleri ve olaylarının, çocuğun şiddeti sorun çözmede etkin bir araç, bir yöntem, bir ilişki biçimi olarak görmesine yol açacağını belirtmektedir. Şiddetin, çocukları tehlikeli durumlarda uyarma amaçlı kullanılırken, örseleyici yönünün hesaba katılması gerektiğini vurgular. Şiddet eylemlerini izlemenin çocukta ruhsal gerginliği arttırabildiği gibi öfke eğilimli çocuklarda dürtüsel ya da duygusal kontrolü zayıflatabileceğini ifade etmektedir. Her ne kadar şiddete verilen ilk tepki korku olsa da, bir süre sonra bu uyarılara verilen tepkilerde yetersizliklerin ortaya çıkacağını; şiddetin bir katarsis aracı olarak işlev

görebildiği gibi çocukların gördükleri şiddeti uygulayabileceklerini belirtmiştir (Akt: Gök, 2009: 3).

Bandura (1977)'nin deneylerinde yeni bir davranış modeli şekillendirmek için, ilgili davranışın bir yabancı tarafından birkaç dakika gösterilmesi yeterli olmaktadır. Bir çocuğun anne ve babasına ne denli derin duygularla bağlı olduğu düşünülürse, ana baba rolünü iz bırakan model olarak özel bir konumda tutmak gerekir. Yani eğer aile içinde şiddet unsuru taşıyan davranış kalıpları sergileniyorsa o ailede yetişen çocukların da şiddeti öğrendikleri ve öfkelerini ifade etmede bazı hatalar yaptıkları düşünülebilir. (Akt: Gök, 2009: 3)

Aile çocuğun ilk sosyalleştiği yer olması bakımından iletişim becerilerini kazandığı, özgüveninin geliştiği yerdir. Aile içi çocuğa yönelik şiddet gibi örseleyici bir durumun çocuk için önemli bu iki kavrama etkisinin bilinmesi alınacak önlemler için gereklidir.

1.2. Amaç:

Araştırmada çocuğa yönelik aile içi şiddetin ilköğretim 6. 7. ve 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerinin iletişim becerileri ve özgüven düzeylerine etkisinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

1.3. Problem Cümlesi:

Bu araştırmanın temel amacı çocuğa yönelik aile içi şiddetin ilköğretim 6., 7. ve 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerinin iletişim becerileri ve özgüven düzeylerine etkisinin incelenmesidir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1.4. Alt Problemler:

1. Aile içi şiddete maruz kalan çocuklara ailelerinin uyguladığı ceza türlerinin dağılımı nasıldır?

2. Aile içi şiddete maruz kalan ve kalmayan çocukların özgüven puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

3. Aile içi şiddete maruz kalan ve kalmayan çocukların iletişim becerileri puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

4. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların sınıf değişkenine göre özgüven puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

5. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların sınıf değişkenine göre iletişim becerileri puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

6. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların cinsiyet değişkenine göre özgüven puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

7. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların cinsiyet değişkenine göre iletişim becerileri puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

8. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların başarı düzeyi değişkenine göre özgüven puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

9. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların başarı düzeyi değişkenine göre iletişim becerileri puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

10. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların özgüvenleri ile iletişim becerileri puanları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?

1.5. Önem

Çocuğun kişilik geliştirmesi, olgunlaşması, yani ruh sağlığı gelişme dönemlerini sağlıklı bir biçimde aşmasıyla gerçekleşir. Bunun için çocuğun yeterli sevgi, ilgi ve anlayışla eğitilmesi gerekir. Bunları en iyi sağlayan ortam ana babalı, uyumlu ve güvenilir bir aile yuvasıdır. Çocuk ana babayı kendine örnek alarak, sevildiğini, desteklendiğini duyarak büyür ve olgunlaşır (Yörükoğlu, 1985, Akt: Sürücü ve Diğerleri 2003, 205).

Hemen hemen her gün gazetelerde ve televizyonlarda aile içi şiddet yüzünden hayatını kaybeden kadınlara ve çocuklara dönük haberleri görmekteyiz. Ne yazık ki aile içi şiddet olayları toplumda derin yaralar açan bir konu olsa da ailenin mahrem bir kavram olmasından dolayı bu olaylar önlenememektedir. Bazen kapalı kapılar arkasında meydana gelmekte bazen sokak ortasında vukuu bulmaktadır. Ancak her ne şekilde olursa olsun insanlar bu olaylara müdahale etmek ya da polise bilgi vermek konusunda geri planda kalmayı tercih etmektedir.

‘‘Sultangazi’de 9 yaşındaki F. S. Üvey annesi ve Anneanesi tarafından bıçakla parçalanarak öldürüldü.’ (Hürriyet.com.tr.)

F. S.’nin öldürülmesinden sonra mahallede yaşayan insanlar çeşitli TV programlarında yaşanan aile içi şiddeti bildiklerini ancak bir şey yapmadıklarını bu nedenle kendilerinin de suçlu olduklarını ifade etmişlerdi. (Hürriyet.com.tr.)

Bir başka olay da ‘ 25 yaşındaki S. A. Tartıştığı eşi E. A. Tarafından evi terk ettiği için sokak ortasında kurşunlanarak öldürüldü.’ (www. habertürk.com) şeklinde verildi gazetelerde. Bu olayın ilginç yanı da olay sokak ortasında meydana geldi ancak hiç kimse bir şey yapamadı.

Bunlara benzer olaylara her geçen gün yenileri ekleniyor. Öyle ki bazı haberlerde yardım istemiş olan kadınların bile öldürülebildiğini görüyoruz. İster kadına ister çocuğa yönelik şiddet olsun aile içi şiddetten belki de en fazla etkilenen çocuklar, dolayısıyla toplumdur. Bugünün çocuklarının geleceğin anne babaları olacağı düşünüldüğu zaman konunun önemi daha iyi anlaşılacaktır. Acaba aile içi şiddetin çocuklar üzerinde ne gibi etkileri var? Çocuklar hangi gelişim alanlarında şiddetten etkileniyorlar? Şiddetin etkisinin yansımaları ne şekilde oluyor? İşte bu soruların cevabı aile içi şiddetin yalnızca mağdurların değil bütün toplumun bir sorunu olduğunu bize gösteriyor.

Seyhan Güngör’ün Mersin’de yaptığı bir araştırmada çocukların %76’sının dayak yediği ortaya çıkmıştır (Güven vd., 2002: 55). Bu oran konunun vahametini bizlere göstermektedir.

Son yıllarda artış gösteren şiddet olayları okullara da sıçramış ve öğrenciler arasında yapıcı yollarla çözümlenemeyen birçok çatışmanın sonu acı bitmiştir. Gençler arasında çok farklı nedenlerle ortaya çıkabilen ve yapıcı yollarla çözümlenemediği zaman kötü sonuçlarla biten bu olaylar, okullarda şiddet önleme programlarını önemli bir hale getirmiştir. MEB tarafından yayımlanan 2006/26 Nolu Okullarda Şiddetin Önlenmesi Genelgesi çerçevesinde okullarda, her yıl, eğitim öğretim yılının başında Şiddet Önleme Eylem Planları hazırlanmakta ve sonuçlar altı aylık dönemler halinde rapor edilmektedir. Ancak şiddet kavramı çok yönlü bir olgudur. Önlenebilmesi için de sistematik, planlı ve bilimsel temelli verilere ihtiyaç

duyulmaktadır. Gençleri şiddetten uzak tutabilmek için onları şiddete yönelten sebeplerin bulunup ortadan kaldırılması için gerekli çalışmaların yapılması önemlidir.

Jean (1993), aile içinde şiddete maruz kalan çocukların şunları öğreneceklerini belirtmiştir: Şiddet çatışma çözmede bir yoldur, şiddetin aile etkileşiminde bir yeri vardır, şiddet stresi gidermek için bir yoldur, şiddet mağdurları bunu hoş görmeli, hatta şiddetin ortaya çıkmasında bireysel sorumluluklarını gözden geçirmelidirler (Gökler, 1997; Akt: Gök, 2009).

Şiddete başvuran bireylerin daha çok iletişim becerileri gelişmemiş, sorunlarını barışçıl yöntemlerle çözemeyen, özgüven düzeyleri düşük bireyler olduğu düşünülmektedir. Nitekim ergenlik döneminin gelişim özelliği olarak gençlerin kendini kanıtlama çabası onları şiddete ve saldırgan davranışlara sevk edebilmektedir. Bu durum özgüveni yetersiz olan bireylerin kendilerini şiddet yoluyla gösterme çabası olarak görülebilir. Şiddeti önleme programlarında yer alan özgüveni geliştirmeye dönük çalışmalar bir anlamda kendine güvenen, kendisiyle barışık, dolayısıyla çevreyle barışık bireyler yetiştirmeye katkı sağlamaya dönüktür. Özgüven her ne kadar çocukluk yıllarından itibaren gelişmeye başlayan bir duygu olsa da şüphesiz okullarda bu duygunun gelişimi sağlanabilir.

Çocuğa yönelik şiddetin meşru görülmesi ve ailenin mahrem sayılması bu konuda yapılan araştırmaların sınırlı kalmasına neden olmuş olabilir. Nitekim literatür incelendiği zaman bu konudaki çalışmalarda daha çok kadına yönelik şiddet üzerinde durulduğu görülmektedir. Araştırma sonucunda aile içi şiddetin çocuklar üzerinde etkileri bakımından, okullarda şiddetin önlenmesinde önemli iki temel konu olan; özgüven ve iletişim becerilerine ilişkin verilere ulaşılabacaktır.

Ayrıca yapılacak olan bu çalışma konuyla ilgili bundan sonra yapılacak çalışmalara yol gösterici nitelikte olabilir.

Araştırma sonucunda şiddetin iletişim becerileri ve özgüven düzeyine olumsuz etkisi saptanırsa konuyla ilgili aile eğitimlerine ilişkin veriler elde edilmiş olacaktır.

Çocuklar erken dönemde ailesel şiddete karşı eğitilmeli gerekiyorsa koruma altına alınmalı, şiddete ve şiddetin yaratacağı olumsuz durumlara karşı duyarlı hale getirilmelidir (Ayan, 2007: 212).

1.6. Sayıtlılar

Araştırmada;

1-Bu araştırma, kullanılacak olan ‘Piers-Harris Çocuklar için Özkavramı Ölçeği’ ve ‘ İletişim Becerileri Envanteri’ ve “Aile İçi Durum Anketi” ölçeklerinin ölçmeyi amaçladıkları özellikleri ölçmek için yeterli oldukları,

2-Araştırmanın örneklemini oluşturan grup ve öğrencilerin araştırmanın evrenini temsil edecek şekilde seçileceği.

3-Öğrencilerin verilen ölçeklere içtenlikle ve yansız olarak cevap verecekleri.

Varsayılmıştır.

1.7. Sınırlılıklar

1-Araştırma Antalya İli Manavgat ilçesinde bulunan İlköğretim kurumları ve bu kurumlarda öğrenim görmekte olan 6, 7, 8. sınıf öğrencileri arasından seçilecek örneklem ile sınırlıdır.

2-Araştırma incelenen öğrencilerin iletişim becerilerini ölçmek için kullanılan ölçekteki bilgilerle sınırlıdır.

3-Araştırma incelenen öğrencilerin özgüven düzeylerini ölçen ölçek bilgileriyle sınırlıdır.

4-Araştırma incelenen öğrencilerin aile içi şiddete maruz kalma durumlarını ölçen anket ile sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

İletişim: İletişim duygu, düşünce ve bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılmasıdır.(Baltaş ve Baltaş, 1992: 19)

Özgüven: Genel bir özellik olmaktan daha çok bireyin belli bir aktiviteyi başarılı biçimde yerine getireceğine yönelik inancı ve bireyin kendi yargı, yetenek, güç ve kararlarına güvenmesidir” (Feltz,1998; Akt: Akın, 2007:166).

Aile: Evlilik ve kan bağına dayanan; karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik (Türk Dil Kurumu, 2009).

Şiddet: Kişileri yaralamaya veya malları yok etmeye yönelik doğrudan veya dolaylı olarak yapılan eylemlerdir (Polat, 2001; Akt:Yıldız (Arabacı), 2007: 7)).

Aile İçi Şiddet: Aile kurumunu oluşturan bireylerden biri tarafından aynı ailedeki bir diğer üyenin yaşamını, fizik veya psikolojik bütünlüğü tehlikeye sokan, kişiliğine veya kişilik gelişimine ciddi boyutlarda zarar veren eylem veya ihmal durumudur (Ünal, 2005: 85).

BÖLÜM II

2. ŞİDDET

2.1. ŞİDDET ve SALDIRGANLIK

Freud, McDougall, Lorenz ve diğerleri daha doğuştan insanlarda saldırganlık, dürtü ya da içgüdülerin bulunduğunu ileri sürmüşlerdir. İnsanlar kendilerini aç, susuz ya da cinsel olarak uyarılmış hissedebildikleri gibi, saldırgan da hissetmektedirler. Başka dürtülerle olduğu kadar saldırganlık duyguları ile de bağlantısı kurulabilecek ve bilinen hiçbir fizyolojik mekanizmanın bulunmamasına karşın, saldırganlık temel dürtülerden biri olarak düşünülür (Hatunoğlu, 1994; Akt: Yılmaz Özkan, 2008: 21).

Freud'a göre saldırganlık, insanın kendine dönük yıkıcı eğilimlerinin dış dünyadaki objelere çevrilmesidir. İnsan diğer insanlarla savaşır ya da onlara karşı davranışlar geliştirir. Çünkü kendini yok etme isteği ve yaşam içgüdüleri birbirlerini etkisiz kılabilir ya da biri diğerinin yerine geçebilir (Geçtan, 2004; s. 31). Freud hepimizin kendimize zarar vermek için içgüdüsel bir istek duyduğumuzu belirtmiştir. Ancak sağlam işlev gösteren bir benlik, kişinin kendini yok etmesine izin vermeyeceği için, bu içgüdümüz başkalarına yönelir (Burger, 2006: 211).

“Biyolojik bakış açısına sahip psikologlara göre bazı bireylerin doğuştan getirdiği saldırganlık eğilimi, yetiştiriliş tarzları da uygunsa, ileride onları saldırgan yetişkinler haline getirir ” (Burger, 2006: 27).

Saldırganlığın nedenleri ve ortaya çıkışı ile ilgili olarak dışsal koşulların etkilerine odaklanan Sosyal Öğrenme Kuramı'nın en önemli temsilcilerinden Bandura'ya göre, bir çocuk ne zaman, nasıl ve kime karşı saldırgan bir şekilde davranacağını ana-babalarından, arkadaş gruplarından ve kitle iletişim araçlarından öğrenir (Aktaş, 2001; Akt:Yılmaz Özkan, 2008: 22). Sosyal öğrenme kuramı saldırganlığı açıklarken gözlemleyerek öğrenme, saldırganlığın taklit edilmesi ve pekiştirilmesi kavramları üzerinde durur (Atkinson vd., 1999: 412-413).

Şiddet ve saldırganlık farklı birer olgu gibi değerlendirilse de, konu ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, şiddet ve saldırganlığın birbirinden tamamen bağımsız kavramlar olmadığı görülür. Şiddet, insanda doğal olarak var olduğu kabul edilen saldırganlık eğiliminin bireysel ya da toplumsal boyutta, ancak diğerine zarar

verecek biçimde dışa vurulması, yansıtılması olarak tanımlanır (Ayan, 2007; Akt: Ovacık, 2008: 6).

Saldırganlık şiddetin temelini oluşturur; şiddet ise saldırganlığın uygulamaya dökülmüş kısmını ifade etmek için kullanılır. Saldırganlık ve şiddet konuları ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde şiddetin davranışın kendisini ifade etmek; saldırganlığın ise bir ruh halini anlatmak için kullanıldığı görülmektedir. Yani, şiddet davranışı, sergilenen tavrı anlatırken, saldırganlık daha çok bir duyguyu, ruh halini anlatır. Saldırgan davranış sergileyen biri zarar verme niyeti taşır (Vatandaş, 2003; Akt: Yılmaz Özkan, 2008: 20).

Şiddeti, Türkçe Sözlükte Püsküllüoğlu (1995, s.1429) “Duygu ya da davranış için aşırılık, sertlik; karşı tutumda, görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, sert davranma” olarak tanımlamaktadır.

Şiddet; bir bireyin başka bir kişi tarafından yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan fiziki veya herhangi bir şekildeki davranış biçimidir (Özönder, 2005; Gökçakan, 2005; Akt: Kırbaş vd., 2007: 178).

Şiddet, bir bireyin yaralanma ve ölümüne neden olan ya da gelişmesini engelleyen fiziksel, psikososyal veya cinsel olarak uygulanan kasıtlı davranışlardır (Özcebe v.d., 2005; Akt: Kızmaz,2006: 46).

Şiddet’in tanımı onu tanımlayan kişiler ve bu kişilerin amaçları doğrultusunda farklılıklar gösterse de Dünya Sağlık Örgütü ‘şiddet’i şu şekilde tanımlamaktadır: “Fiziksel güç ya da kuvvetin, amaçlı bir şekilde kendine, başkasına, bir gruba ya da topluluğa karşı fiziksel zarara ya da fiziksel zararlarla sonuçlanma ihtimalini artırmasına, psikolojik zarara, ölüme, gelişim sorunlarına ya da yoksunluğa neden olacak şekilde tehdit edici biçimde ya da gerçekten kullanılmasıdır” (Dünya Dünya Sağlık Örgütü, 2002; Akt: Zara Page ve İnce, 2008: 82). Daha genel bir tanım yapmak gerekirse şiddet bireylerin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan davranış veya yaklaşımdır (Arın, 1996; Öztunalı-Kayır, 1998; Akt: Zara Page ve İnce, 2008: 82).

2.2. ŞİDDETE YÖNELİK SINIFLANDIRMALAR

Ayan şiddet sınıflamasının ilk olarak E. Fromm tarafından yapıldığını belirtmiştir (2007). İnsan eğilimlerinin en kötü ve tehlikeli yanını oluşturan üç olguyu ölüm sevgisi, hastalıklı narsizm ve birlikte yaşayan insanlar arasındaki kandaşla cinsel ilişki saplantısı olduğunu belirten Fromm ortaya çıktığı alanlar bakımından beş farklı şiddetten bahseder (Akt: Yılmaz Özkan, 2008: 32-33).

1. Oyunda ortaya çıkan şiddet: Şiddetin en zararsız biçimi olarak görülmektedir. Çünkü şiddetin bu türü yıkım amacı taşımayan, kin ve nefretten doğmayan hüner gösterilerinde ortaya çıkar. Oyunlu şiddetle amaç yıkmak, yok etmek değil, hüner göstermektir ve bu tür şiddet ilkel kabilelerin savaş oyunlarında kendini gösterir.

2. Tepkisel şiddet: Bu tür şiddetin en sık rastlanan şiddet türü olduğu belirtilmekle birlikte bir insanın kendisinin ya da başkasının yaşamını, özgürlüğünü, onurunu ve malını korumak için kullandığı şiddet anlaşılmaktadır. Tepkisel şiddet ölümün değil, yaşamın hizmetinde olup amacı yıkım değil korumadır.

3. Engellemelerden doğan gerginlikle ortaya çıkan şiddet: Bu şiddet türü de tepkisel şiddetin bir türü olarak ortaya çıkmaktadır. Bir takım istek, beklenti ya da ihtiyaçları engellenen hayvanlar, çocuklar ve erginler saldırgan davranışlarda bulunabilir. Engellemeden doğan şiddetin amacı yok etmek değil yaşamaktır

4. Gıpta ve kıskançlıktan doğan düşmanlık: Engelleme sonucu ortaya çıkan şiddetin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Gıpta (imrenme) ve kıskançlık da bir nevi gerginliğe yol açar.

5. Öç alıcı şiddet: bu bireysel olarak düşünülebileceği gibi toplumsal olarak da düşünülebilir. Öç almayı kafasına koyan kişi ya da topluluk gücünü ve yaratıcılığını yitirir (Akt: Yılmaz Özkan, 2008: 32-33).

Şiddet ve Sağlık Konulu Dünya Raporu'nda şiddet, eylemin gerçekleştirildiği kişiler açısından 3 geniş kategori altında sınıflandırılmıştır. Buna göre; kişinin kendisine yönelik şiddet, kişiler arası şiddet ve kolektif şiddet olmak üzere 3 tip şiddet vardır. En yaygın olan şiddet biçimlerinden olan ancak özel ilişkiler çerçevesinde gerçekleştiğinden çoğunlukla kapalı kapılar ardında kalan aile içi şiddet

kişiler arası şiddet sınıflandırmasına girmektedir. Bu bağlamda ‘aile içi şiddet’ ‘eşler ve aile bireyleri arasında çoğunlukla ev içerisinde yaşanan şiddet’ olarak tanımlanabilir (Arın, 1996; Dünya Sağlık Örgütü, 2002; Akt: Zara Page ve İnce, 2008: 82).

2.3. ŞİDDETİN NEDENLERİ ve KURAMSAL YAKLAŞIM

Farklı kuramlar kendi felsefi temelleri dahilinde şiddetin nedenlerini açıklamaya çalışmışlardır. Nitekim Tezcan (1996) ‘Şiddetin tek nedene indirgenerek algılanması bilimsel gerçekle bağdaşmaz’ (Akt: Cengiz, 2008: 24). der.

Freud’a göre; saldırganlık, kişinin kendisini tahrip edecek enerjinin başkalarına yöneltilmesini ifade eder. Freud, insan davranışlarındaki bozulmaların temelinin, toplumun beklentileri nedeniyle baskı altında tutulmasıyla açıklar. Bu baskının sonucu, süper ego ve temel içgüdüler arasında oluşan dürtüler şiddeti ortaya çıkarır. Şiddetin ortaya çıkmasında saldırganlık ve antisosyal güdülerin sınırlandırılmaması neticesinde kişilik bozuklukları ortaya çıkar (Cengiz, 2008: 27).

İnsan, dünyaya geldiğinde potansiyel olarak belli bir davranış kapasitesine sahiptir. Erken dönemlerden başlayarak bu kapasite, çevreyle etkileşim biçimlerine göre yaşantılarla şekillenir. Hayvanlarda erken dönemde içinde bulunan ortamın, çevrenin saldırgan davranışlar kazanılmasında rolü olduğu çeşitli deneylerle gösterilmiştir. İnsanlarda ise çocuklukta ve bebeklikte kötü muameleye maruz kalmış ve istismar edilmiş kimselerin yetişkin yaşamlarında kendilerinin de benzer davranışlar gösterdiği bilinmektedir. Erken dönemde karşılaşılan saldırgan davranışların ve kötü muamelenin şu mekanizmalarla bireyi etkileyerek ileride saldırganlığa eğimli hale getirdiği düşünülmektedir (Kaplan ve Sadocks, 1994; Akt: BAAK, 1998: 11).

1- Çevre, şiddet göstererek çocuğa kötü model olmaktadır.

2- Pekiştirme yoluyla çocuğa saldırgan davranışlar yerleşmekte, kişilik özelliği haline dönüşmektedir.

3- Kafa travmalarına bağlı olarak ileride dürtüselliğe ve saldırgan davranışlara yol açabilecek nöro-anatomik hasarlar gelişebilmektedir.

4- Çevrenin tehlikeli olduğuna dair bir inanç doğurarak çocuğun gerçekliği bozuk algılamasına yol açmaktadır.

5- Duyguları sözlerle değil: eylemlerle ifade etme alışkanlığı kazanılmaktadır.

Saldırganlığın öğrenilebilir bir davranış olduğu, öteden beri kabul edilen bir husustur. Hayvanlarda model oyunlarla saldırganlığın geliştirilebildiğini gösteren deneyler vardır. Bu bakış açısına göre, saldırganlık da diğer sosyal davranışlar gibi öğrenilmiş yani sonradan kazanılmış bir tutumdur. Albert Bandura'ya göre (Kaplan ve Sadocks 1994; Akt: Aile Araştırma Kurumu, 1998: 12), insan saldırganlığının kökeninde, ne şiddete yönelik içsel istek ve ne de engellemeye bağlı olarak doğan saldırganlık dürtüsü bulunmaktadır. Bandura'nın kuramında insanların birbirlerine karşı saldırgan tutumlar göstermelerinin nedenleri: ”

1- Geçmiş deneyimleri sonucunda saldırgan davranışlar kazanmaları,

2- Bu türden tepkileri yüzünden takdir görmeleri veya ödüllendirilmeleri,

3- Özel sosyal ve çevresel şartlar tarafından doğrudan teşvik edilmeleridir. (Akt: BAAK, 1998: 129).

Çeşitli araştırmalara göre şiddetin kuşaktan kuşağa sorun çözme biçimi olarak aktarılması ve yaşam pratikleri içinde bunun pekişmesi ile şiddet davranışının devamının sağlandığı görülmektedir (Yüksel, 1988; Konanç, 1992; Saneroff ve Feil, 1985; Skinner, 1985; BAAK, 1995: 12).

2.4. ŞİDDETTİN BELİRLEYİCİLERİ

2.4.1. Biyolojik/Kimyasal Belirleyiciler: Saldırganlığa ilişkin araştırmaların bazıları, biyoloji, kimya ve hayvan davranışlarını inceleyen bilim dallarında yapılmıştır. Genetik araştırmalarda ileri sürülen görüşler kadın ve erkeklerin sahip oldukları kromozomlarla ilgilidir. Normal şartlarda kadınlar iki tane X (XX) taşıırken, erkekler bir X bir Y (XY) kromozomu taşırlar. Ama bazen erkeklerde bir X iki Y (XYY) kromozomu görülmektedir. İşte bu durum, saldırganlığa zemin hazırlamaktadır. Bazı erkeklerin en belirgin özelliğinin ise saldırganlık olduğu ileri sürülmüştür (Vatandaş, 2003; Akt: Yılmaz Özkan, 2008: 35).

2.4.2. Ruhsal belirleyiciler

2.4.2.1. Engellenme: “İçgüdülerden, dürtülerden kaynaklanan davranışların amacına ulaşmasına engellenme (frustration) denir. Bu durumda organizmanın gereksinimi sürer. Gerginlik ortadan kalkmaz. Boşalma olmaz. Organizma doyuma ulaşmaz, haz duymaz” (Köknel,1996: 37).

2.4.2.2. Doğrudan Tahrik Edilme: “Fiziksel Kötüye kullanım ve tahrik edilme insanlarda saldırgan davranışları artırmaktadır. Bir kez saldırganlık ortaya çıktımı bu öngörülemez bir şekilde artarak sürebilmektedir. Bunun sonucunda hafif sözel dalga geçmeler veya bakışlar bile süreci başlatarak daha şiddetli kışkırtıcı davranışlara ve artan şiddet tepkilerine yol açabilmektedir.” (BAAK, 1998:14)

2.4.2.3. Saldırganlık Gösteren Örneklere Maruz Kalma: “Eğer ortam da şiddete yönelik davranışlar varsa, bunu gören diğer kişilerde bundan etkilenecek aynı davranışa yönelecektir. Karşı taraf şiddetin kaynağı durumundadır. Kışkırtıcı eylemler dizisi içerisinde, kurban durumuna düşmesi söz konusudur. Durumsal belirleyiciler olarak da incelenebilecek yaklaşıma göre, televizyon, şiddete yönelik programlar izleme, ihtiyaçlarından yoksun bırakılma, stres, aşırı ve yoğun tahrik gibi unsurlar girmektedir.” (Cengiz, 2008: 33)

2.4.3. Çevresel Belirleyiciler:

2.4.3.1. Hava Kirliliği: “Kimyasal ve endüstriyel ürünler tarafından üretilen kötü kokulara maruz kalma, bireylerin uyarılabilirliklerini artırarak saldırganlığın ortaya çıkmasına yol açabilirler.” (BAAK, 1998: 15)

2.4.3.2. Gürültü: Yüksek ve rahatsız edici derecede gürültüye ve sese maruz kalmış insanlar böyle bir durum yaşamayan insanlara göre daha fazla saldırganlık gösterebilmektedir. (BAAK, 1998: 16)

2.4.3.3. Kalabalık: Bazı çalışmalar aşırı kalabalığın saldırganlık düzeyini yükseltebileceğini göstermiştir. Kalabalık diğer ortam belirleyenlerinin olumsuz olduğu durumlarda (örneğin engellenme, uyarılma, sıkıntı hallerinde) saldırganlık patlamaları çıkmasını kolaylaştırmaktadır (Kaplan ve Diğerleri, 1994; Akt: BAAK, 1998: 16).

2.4.4. Durumsal Belirleyiciler: Yapılan araştırmalar hareket olanakları, yiyecek ve içecekten yoksun bir takım kısıtlamalarla karşı karşıya olan çocukların saldırganlık eğiliminde olduklarını göstermiştir. Aşırı yoğun etkilerle ağır tahrikler, yarışma etkinlikleri, aşırı uyarılma, provokatif filmler seyretme de saldırganlığın ortaya çıkmasını sağlayan durumsal faktörler arasında sayılmaktadır (Vatandaş, 2003; Akt: Yılmaz Özkan, 2008: 39).

2.4.5. Sosyal Belirleyiciler: Değişik toplumlarda ve toplumların değişik katmanlarında saldırgan davranışların ve şiddet olaylarının değişen sıklıkta olması, sosyal etkenlerin saldırganlığı etkilediğini düşündürmektedir. Bu etkenleri açıklayabilmek için çok çeşitli varsayımlar üretilmiştir. Ancak sorunun tek ve tatmin edici bir cevabı olmadığı açıktır. Sosyal şiddetin bugüne kadar üzerinde en çok durulan belirleyeni, ekonomik yoksunluk ve sosyal huzursuzluğa verilen tepkilerdir. Buna göre; başlangıçta insanlara uygulanan baskı ile toplumun ona verdiği tepkinin belirli oranlarda artmakta, ancak baskının belirli bir düzeye erişmesinden itibaren şiddet tepkisinin azalma eğilimi göstermekte, baskı dayanılmaz bir hale geldiğinde ise, bu kez tam tersine şiddet tepkisi de baskıyla birlikte artmaya başlamaktadır. Siyasi şiddet üzerine çalışan bazı araştırmacılar, toplumdaki ayaklanma ve kargaşaya yol açan siyasi şiddeti, daha çok sosyal ve siyasi alanlarda uzun süreli bir gelişmenin ve ilerlemenin ardından yaşanan kısa bunalım dönemlerine ve bu dönemlerde ihtiyaçların tatmin edilememesine bağlama eğiliminde olmuşlardır (Türkdoğan, 1985; BAAK, 1998: 13).

Saldırganlıkla ilgili bir diğer önemli sosyal bulgu, daha önce şiddetten uzak durmuş gençlerin kalabalık içinde veya gençlik çetelerinde saldırgan davranışlar sergileyebilmeleridir. İnsanlar ait oldukları topluluktan farklı görünmekten hoşlanmazlar. Daha da ötesi insanın, bir gruba katıldığında bireysel özelliklerinden uzaklaşmış hale geldiği görülebilir. İnsanın kendisinden farklı insanlardan hoşlanmaması ve onlara şüpheyle bakması eğilimi, grup şiddetini artıran önemli bir nedendir. Bu, Japonya gibi homojen toplumlarda Amerika gibi heterojen toplumlara göre şiddetin neden daha az olduğunu açıklar. Yine kalabalık içinde kişi bireyselliğini yitirir, davranışlarından daha az sorumlu hale gelir. Anonimlik, yalnız

halimize göre saldırganlığımızı daha rahat göstermemizi sağlar (Tolan, 1985; BAAK, 1998: 13).

2.5. ÇOCUK ve ŞİDDET

2.5.1. Tarihsel Süreçte Çocuk ve Şiddet

“Çocukların yetiştiği aile ortamı, ana-baba-çocuk ilişkileri ve çocuk yetiştirme yöntemleri, onların ruh sağlığını ve kişilik gelişimini etkileyen etmenler arasında önemli bir yer tutmaktadır. Çocuk yetiştirme ve eğitiminde geçmişten bu yana çok katı görüş ve tutumların yanı sıra, aşırı hoşgörölü ve çocuk merkezli eğitim teknikleri ve disiplin yöntemleri uygulanmaktadır.” (F. Ünal, 2008: 9) .

Konunun geçmişine göz atıldığında, toplumların çeşitli inanışları nedeniyle çocukların hırpalandığı dikkat çekmektedir. Dikkati çeken bir başka nokta da çocukları öldürme eyleminin yazılı tarih kadar eskiye dayandığıdır. Bu dönemde, aile planlaması, para hırsı, gayrı meşru doğum ve ikiz doğumlar gibi pek çok neden çocukların öldürülmesine yol açmaktadır. Örneğin Çin’de aile planlaması için bebeklerin öldürülmesi kabul gören bir yöntemdi. Yine bazı kültürlerde her aile için üç çocuk yeterli görülür ve üçten fazla olan çocuklar öldürülürdü. İkiz doğumlar, anormal doğum ya da doğuştan sakatlığı olan çocuklar da, şeytanın habercisi olarak kabul edildikleri için onlardan korkulurdu. Bu nedenle Çin’de ve Hindistan’da bedensel bir sakatlığı olan çocuklar doğumdan hemen sonra yok edilmekteydi. Benzer şekilde Yunanlılar ve Romalılar da yalnızca güçlü olanın yaşayacağına inandıklarından sakat ve zayıf bebekleri öldürürlerdi. Sayısız bebek ölümü nedenlerinden biri de kurban ayinleriydi. Öldürülen bebeklerin kısır kadınlara hastalıkların tedavisine yararlı olacağı ve enerji, sağlık, gençlik vereceği inancıda çocukların öldürülmesine yol açan bir başka etkendi. Ayrıca eski Mısır’da kız erkek kardeşler evlenebilmektedir (Tunca, 1988,;Polat,1997; Akt: Yenibaş ve Şirin, 2007: 5).

Fiziksel istismar tanımının tarihine göz atarsak ilk kez 1860 yılında Tardieu, Paris Tıp Akademisinde çocukların fiziksel ve cinsel istismarına değinmiştir (Yaşar ve Akduman, 2007; Akt: Pelendecioğlu ve Bulut, 2009: 50). Röntgen uzmanı Caffey 1946 yılında düştüğü söylenen çocukların röntgen filmlerinde düşme veya tek

çarpma ile açıklanamayacak kırıklar olduğunu fark etmiştir. 1962 yılında Kepme, Silverman, Steele'nin yayınladığı “Örselenmiş Çocuk Sendromu (Battered Child Syndrome)” adlı makale ile konuya verilen ilgi ve önem artmıştır (Akt: Pelendecioğlu ve Bulut, 2009: 50).

“Yıllar boyunca anababa ve toplum tarafından çocuğa uygulanan şiddet, ‘aileye ait mülkiyetlik’ iddiası ile göz ardı edilmiştir. Şiddet, 20. yy. ortalarından itibaren bireysel ve toplumsal düzeyde kabul edilemez olarak görülmeye başlanır. Şiddete karşı oluşan olumsuz tutumlar, şiddetin alanını ve sınırlarını belirlemiştir. Toplumun sağlıklı bireylere sahip olmasının, çocuklara verilen eğitimle mümkün olacağı anlayışı gelişmeye başladı. Böylece çocuğun ruhsal ve fiziksel gelişimini engelleyen her türlü olumsuzluklar, şiddet kapsamına dahil edilmiştir” (Cengiz, 2008: 18).

Ebeveynin çocuklar üzerindeki sonsuz haklarının yasal olarak ilk kez reddedilmesi 1870’de Newyork’ta olmuştur. Yine ABD’de 1960’lı yıllarda her eyalette sağlık personeli, sosyal hizmet uzmanları ve eğitimcilerin çocuk istismarlarından şüphelendiklerinde bunu bildirme yükümlülüğü getiren kanunlar konmuştur. 1974 yılında da ABD’de “Hırpalanmış Çocukları Koruma ve Tedavi Etme” adı altında yasa çıkarılmıştır (Akt: Yenibaş ve Şirin, 2007: 6).

“Türklerde ise eğitime, disiplinize etme boyutunda dayanağın geleneksel yöntem olarak itirazsız algılanışı istismar olgusunu günlük yaşama yerleştirmiştir. Evde ve okulda dayak olgusu kullanılmış ve kullanılmaya devam etmektedir ” (Yenibaş ve Şirin, 2007: 6).

2.6. ÇOCUK İSTİSMARI ve AİLE

2.6.1. Aile ve Çocuk

Aile kavramı ve psikolojik düzeyde aile; aile yapıları, ailedeki etkileşim ve ailedeki yaşam döngüsü açılarından incelenebilir. Öte yandan, ailenin, anlamlı yakın ilişkilerin, bütün doyumların, gelişimsel olanakların kaynağı olduğu biçimindeki görüşler sadece felsefi ideallerdir. Aile kimi zaman en büyük duygusal rahatsızlıkların, gerilim ve çatışmaların kaynağı da olabilir. Aile içi polisiye olaylar, kötü muamele gören ve dövülen çocuklar, yatma ve yeme olanağı ile sınırlı ilişkiler,

işteki engellenme ve başarısızlıkların yansımaları, duygusal ve cinsel doyumsuzluklar da aile yaşamının gerçek yönleridir (Onur, 2000; Akt: Kaymak Özmen, 2004: 28).

18-20 yaşındaki sevgi ve saygıya dayalı bir aile ortamı içinde yaşayan gençler ile reddedilen, gereksinimleri karşılanmayan gençler arasındaki davranışsal farklar incelenmiştir. Sevgi ve saygıya dayalı bir aile ortamı içinde yetişen gençlerin kendini kabul düzeyi yüksek, sosyal ilişkilerinde başarılı, bağımsız bireyler oldukları gözlenirken, reddedilen ve kısıtlanan gençlerin ise içine kapanık, kendilerine fiziksel zarar veren, çevresine saldırganca davranan kişiler oldukları saptanmıştır. ” (Öztürk, 1990; Akt: Ovacık, 2008: 8). Burada ilk göze çarpan aile kurumudur. Çünkü çocukların ilk çevrelerinde uygulanan davranışlar onların ilerideki davranış biçimini belirlemektedir (Massey, 200: Akt: Kırbaş vd., 2007: 178). Çocuklar şiddet uygulayan ebeveynlerini model aldıklarından dolayı, onları taklit etmektedirler (Dinçer, 2005; Karataş, 2005; Akt: Kırbaş vd.,, 2007: 178).

Sağlıklı aile, fonksiyonlarını, beklenen ve istenen düzeyde yerine getiren ailedir. Bununla birlikte gelişimsel ve ani stres faktörlerinin ortaya çıktığı dönemlerde; karı-koca, anne-çocuk, baba-çocuk vb. ilişki hatlarında yaşanan yoğunlaşma, ya da bir üyede gözlenen semptom oluşumu, aile sisteminin dengesini koruma ihtiyacının açık bir göstergesi olarak kabul edilir. Aile içi denge ve düzen çocuk ruh sağlığının temel ilkesidir. Çocuğun ruhsal gelişimini, gereksinimlerini iyi bilen bunu gerekli biçimde ve zamanında karşılayan ailelerin çocukları sağlıklı yetişir. Ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkilerin stili, çocuğun geleceğini kontrol etme yetkinliğine (veya yetkinsizliğine) ve ailesel grubun işlevine bağlıdır. Sağlıklı bir aile ortamında yetişen çocuklar, psikolojik ve sosyal açıdan dengeli, uyumlu ve üretken kişiler olacaktır. Ailedeki ilişkilerin, ebeveynlerin tutumlarının, bireyi olduğu kadar toplumu da doğrudan etkilediği söylenebilir (Tınaz, 1999; Köknel,1982; Sayın, 1990; Akt: Yenibaş ve Şirin, 2007:7).

Aile üyeleriyle olan ilişkileri, çocuğun diğer bireylere, nesnelere ve tüm yaşama karşı aldığı tavırların, benimsediği tutum ve davranışların temelini oluşturur. Aile aynı zamanda çocuğa, aile ve toplumun bir üyesi olduğu bilincini aşılarda ve uyum biçimlerinin temelini atar (Yavuzer, 1998, 138-139).

“Genel olarak aile çocuğun şu gereksinimlerini karşılar. Beslenme, bakılma, korunma, sevilme ve eğitime. Ebeveyn severek, özenli bir bakım vererek, çocuğa bir güven ortamı yaratır, onun sağlıklı büyümesini güvence altına alırlar. Yeteneklerinin gelişmesine yardım ederler. Ona özgürce oynayacağı, denemelere girişeceği ve öğreneceği bir çevre sağlarlar. Yol göstererek, kuralları öğretmek ve örnek olarak davranışlarına yön verilerek güç durumlarında yanında olur desteklerler. Gerektiğinde denetler, sınır çeker, cezalandırır, kurallara uymasını sağlar. Doğruyu ve yanlış ayırt etmeyi öğretir. Ana ve baba kız ve erkek çocuklarına, kendi davranışlarıyla örnek olarak, onların kişilik geliştirmelerine ve cinsel kimlik kazanmalarına yardımcı olurlar” (Semiz, 1998: 301).

Çocuğun gelişiminde ailenin en etkili yardımları şöyle sıralanabilir:

- Aile, gurup içinde dengeli bir birey olabilmesi için çocuğa güven duygusu aşılar.
- Onun sosyal kabul görmesi için gerekli ortamı hazırlar.
- Sosyalleşmeyi öğrenebilmesi için kabul edilmiş uygun davranış biçimlerini içeren birer model oluşturur.
- Sosyal açıdan kabul edilmiş davranış biçimlerinin gelişimi için rehberlik eder.
- Çocuğun yaşam ortamına uyum sağlarken rastladığı sorunlarına çözüm getirir.
- Uyum için gerekli olan davranışla ilgili, sözlü ve toplumsal alışkanlıkların kazanılmasına yardımcı olur.
- Okul ve sosyal yaşamda başarılı olabilmesi için çocuğun yeteneklerini uyarır ve geliştirir.
- Çocuğun ilgi ve yeteneklerine uygun arzuların gelişimine yardım eder (Yavuzer, 1998, 138-139).

2.6.2. Aile İçi Şiddet ve Türleri

Aile içi şiddetin algılanması ve tanımlanması her zaman toplumun ve bireylerin kültürel değerleri üzerine şekillenmektedir. Bu nedenle şiddet kullanımı, toplumun benimsediği ve meşru gördüğü bir amaç için gündeme geldiğinde o davranışın şiddet olarak algılanıp algılanmaması da oldukça güç olmaktadır (Rittersberger Tılıç, 1998; Akt:Güler vd., 2005: 52).

Aile içi şiddet kuşaktan kuşağa geçmekte ve yalnızca şiddet gören kişiyi değil, tanık olan kişilerin psikolojik durumlarını, özellikle çocukların psikososyal gelişimini etkilemektedir. Çocuklukta aile içi şiddete maruz kalanların ya da tanık olanların kendi yetişkinlik ailelerinde şiddeti daha yüksek oranda kullandığını saptayan çalışmalar vardır (Vahip ve Doğanavşargil, 2006: 108).

Aile içi şiddet aile üyelerinin birbirlerine yönelttiği, eşleri, çocukları ama en çok da kadınları tehdit eden, gözdağı veren, sözlü baskı, korkutma ve engellemelerden (sözlü şiddet/duygusal şiddet) manipülasyona, itme, dayak atma, yaralama ve öldürmeden (fiziksel şiddet) tecavüze, tacize (cinsel şiddet), şiddete dair yapılan tanımların tüm yönlerini içermektedir (Davis, 1998; Akt: Çaylı Rahte, 2010, S: 184).

Gelles'in yaptığı büyük çalışmalar sonucunda, aile içi şiddet için 11 risk faktörü bulunmuştur.

- Ailede yaşanan şiddet
- Erkeğin işsiz olması
- Erkeğin yılda bir ya da daha fazla kez yasadışı ilaç kullanması
- Kadın ve erkeğin farklı dinlerden olması
- Erkeğin, babasının annesine kaba kuvvet kullanmasına tanıklık etmesi
- Erkeğin işçi ya da bedeni ile para kazanan gruptan olması
- Evde çocuklara karşı şiddet kullanılması
- Ailenin gelirinin yetersiz olması aile içi şiddete yönelik risk oluşturmaktadır (Akt: Polat, 2001: 23-24).

Aile içi şiddet günümüzde çoğunlukla erkek tarafından kadına uygulanan şiddet şeklinde görülmektedir. Aile içi şiddet genel olarak “aile içinde bir bireyin hayatının, bedeninin, psikolojik bütünlüğünün ya da özgürlüğünün güç ya da zor kullanılarak tehlikeye uğratılması” şeklinde tanımlanabilir (Stewart ve Robinson, 1998, s. 83; Akt: Zara Page, İnce, 2008: 8).

Aile içi şiddete maruz kalanlar temelde kadınlar, çocuklar ve yaşlılardır (Vahip, 2002; Akt: G. Ünal, 2005,s:80).

1992’de Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu, kadın hareketinin bu konudaki çalışmalarını göz önüne alarak, kadınlara yönelik şiddete karşı bir bildiri hazırlamak üzere bir çalışma grubu oluşturuldu. 1993 sonbaharında BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen bu bildiri, BM tarafından kabul edilen ilk cinsiyetçi şiddet tanımını içeriyordu. Bu bildirin 1. maddesine göre, kadına şiddet, Kadınlara fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar veren ya da verebilecek veya kadınların acı çekmesine neden olabilecek, gerek kamu gerekse özel alanda yapılan bu tip davranışlara yönelik tehditleri ve kadınların özgürlüğünün zorla kısıtlanmasını da içine alan şiddete yönelik her türlü cinsiyetçi davranışı içerir (Ekonomik ve Sosyal Konsey,1992; Akt: İlkaracan vd., : 22).

Aktaş (2006: 29) kadına yönelik şiddetin önlenmesinin, çocuğa yönelik şiddetin de ortadan kaldırılmasına yardımcı olacağını söylemektedir.

Aile içi şiddetin bir şekli de çocuklara yönelik şiddettir.

Günümüzde “çocuk istismarı” tanımlamasında zorluklar gözlenmektedir. Bunlardan biri kültüre ve topluma bağlı olarak oluşan zorluklardır. Ülkelerin kendilerine has uygulamaları, gelenekleri ve inanışları vardır ve bu uygulamalar başka kültürler için çocuğa şiddet uygulandığı şeklinde algılanabilir. Örneğin ülkemizdeki “bebeklerin kundaklanması, erkeklerin sünnet edilmesi” gibi uygulamalar. Bunun dışında tanımlamadaki diğer zorluk ise disiplinler arası odak noktalarının farklı olmasıdır. Örneğin bir hukukçu çocuk istismarını tanımlarken, istismar edenin niyetine dikkat çekerken, bir sağlık personeli istismarın sonuçlarına ağırlık vermektedir (Kozcu, 1991; Akt: Pelendecioğlu ve Bulut, 2009: 50). Bu durumlar da yapılan davranışın normal, ihmal veya istismar olarak

değerlendirilmesinde farklılıklara yol açabilmektedir (Topbaş, 2004; Akt: Pelendecioğlu ve Bulut, 2009:50).

Akduman ve arkadaşları (2005)'na göre çocuk istismarı; "çocuğun büyüme ve gelişmesini olumsuz yönde etkileyen her türlü davranış olarak tanımlanmıştır." (Akt: Ovacık, 2008: 10).

Aile içindeki şiddete görsel ya da işitsel olarak tanık olan çocuklara "sessiz", "unutulmuş" ya da "görünmez" kurbanlar adı verilmektedir. Bu çocuklar son yıllarda duygusal kötüye kullanılma kategorisi içinde düşünülmektedir. Doğrudan şiddete maruz kalmasalar da, bu çocuklar diğer kötüye kullanılmış ya da ihmal edilmiş çocuklarla aynı türden belirtileri göstermektedirler (Şahin,2011; Türkbay,1998; Akt: G. Ünal, 2005, s: 82).

Aile içi şiddet genellikle beş alt grupta incelenmektedir.

1-Fiziksel şiddet: Dövme, tokatlama, tekmeleme, yakma gibi eylemlerin yer aldığı şiddet türüdür.

2- Cinsel Şiddet: Seksüel motivasyona bağlı olarak yapılan şiddet türüdür.

3-Duygusal Sömürü: Sevgi göstermeme, aşağılama, devamlı eleştirme, kıskançlık, reddetme gibi eylemlerin yer aldığı şiddet türüdür.

4- İhmal: Kişinin sosyal ihtiyaçlarını gidermeme biçiminde olup daha çok yaşlıların ve çocukların maruz kaldığı bir şiddet türüdür.

5-Ekonomik Sömürü: Kişinin parasını yönetme, başka kişiye ait paradan çıkar sağlamaya yönelmek (Kocacık, 2004; Akt, Yılmaz Özkan, 2008: 45-46).

2.6.3. Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet

Literatürde çocuk istismarı olarak tanımlanan çocuğa yönelik şiddetin tanımı; çocuklara anne-babaları veya onlara bakıp gözetmekle görevli kişiler ya da yabancılar tarafından sağlıklarına zarar veren fiziksel, duygusal, zihinsel ya da sosyal gelişimlerini engelleyen tutum ve davranışlara maruz bırakılmaları olarak tanımlanmaktadır (Güler vd. , 2002; Polat, 2000; Akt: Ovacık, 2008: 10).

“Çocuğun örselenme ve ihmal edilmesini belirgin olarak tanımlamak mümkün değildir, ancak ABD'- de bu konu ile ilgili olan örselenen ve ihmal edilen çocuklar ulusal merkezi tarafından; çocuğun örselenmesi; çocuğa karşı fiziksel, duygusal ve cinsel zararlarla sonuçlanan ve tekrarlanan kötü davranışlar, ya da çocuğun anne-baba ve diğer yetişkinler tarafından ihmali olarak tanımlanmaktadır. Genellikle "Child Abuse and Neglect", Çocuğun Örselenmesi ve İhmali" olarak tanımlanan bu konu için dilimizde farklı adlandırmalar yapılmaktadır. "Çocukların İstismarı ve İhmali", Çocukların fiziksel olarak zedelenmesi" "kötü muameleye maruz kalmaları" bu terimlerden bazılarıdır. ” (Bilir vd., 1991: 57).

Literatürde çocuk istismarı, çocukların beden ve ruh sağlıklarına zarar veren ya da fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimlerini engelleyen ve kaza sonucu olmayan eylemler olarak ifade edilmektedir (Gürkaynak ve Gözütok, 1998; Lynch, 1991; Akt: Kozcu, 1991: 379).

“0-18 yaş grubundaki çocuğun kendisine bakmakla yükümlü kişi veya kişiler tarafından zarar verici olan, kaza-dışı ve önlenabilir bir davranışa maruz kalması çocuk istismarıdır. Bunun çocuğun fiziksel, psikososyal gelişimini engelleyen, gerçekleştiği toplumun kültür değerleri dışında kalan ve uzman tarafından da istismar olarak kabul edilen bir davranış olması gerekmektedir ” (Cüceloğlu, 2003: 372-374).

“Çocuk istismarı, ana baba ya da diğer kişilerin çocuklara karşı fiziksel ve duygusal anlamda olumsuz tüm davranışlarını içeren çok geniş bir kavramdır. Çocuk istismarı, incitmek ve zarar vermek amacıyla doğrudan çocuğa bakan kişiler tarafından fiziksel güç kullanılması ve çocuğun kasıtlı olarak dışlanmasıdır. Sayıl(1998)'a göre istismar, çocuklar üzerindeki etkisi kalıcı ya da uzun süreli olduğunda daha kolay anlaşılmakta ve tepki görmektedir. ” (Yenibaş ve Şirin, 2007:1).

Aydın (1997) tarafından çocuk istismarı, erişkinlerin henüz reşit olmamış yaştaki kişilere karşı doğrudan ve dolaylı olarak gerçekleştirdikleri her türlü kötü muamele şeklinde tanımlamıştır (Akt: Yenibaş ve Şirin, 2007:1).

2.6.4. Aile Özellikleri ve Çocuğa Yönelik İstismar

Fiziksel istismara uğrama açısından risk faktörlerine baktığımızda anne – babadan kaynaklanan, çocuktan kaynaklanan ve durum nedeniyle olmak üzere üç başlık altında toplanabilir (Wang, Baz, Bechtel, 2007; Akt: Pelendecioğlu ve Bulut, 2009; 52). Anne babadan kaynaklanan durumlar; Anne babaların, özellikle annelerin yaşı çok gençtir. Yapılan çalışmalarda erken yaşta anne olan bu kadınların çocuklarını daha sık ve daha şiddetli şekilde cezalandırdıkları belirtilmektedir (Warsworth, J. ark., 1984; Akt: Bilir vd., 1991: 57). Anne babaları kendi çocukluklarında fiziksel ve duygusal yönden zedeleyici davranışlara maruz kalmışlar, sıklıkla dayak ile cezalandırılmışlar ve reddedilme yaşantıları olmuştur (Green, 1979; Akt: Bilir vd., 1991:57) alkol ya da madde bağımlısıdır (Hancı, 2002, Adalı, 2007;Akt: Pelendecioğlu ve Bulut, 2009:52). Kendi kişisel memnuniyetini çocuğunkinden üstün tutmaları, çocuktan gerçekçi beklentilerinin olmaması, duyguların kontrol edememeleri (Kara ve ark, 2004; Akt: Pelendecioğlu, Bulut, 2009; 52), düşük eğitim düzeyi (Zeytinoğlu ve Kozcu, 1990; Oral, 1993; Kara ve vd., 2004; Akt: Pelendecioğlu ve Bulut, 2009: 52), kişilik bozuklukları, psikolojik hastalıklar (Wang, Baz ve Bechtel, 2007; Akt: Pelendecioğlu ve Bulut, 2009: 52), duygusal sorunlar (Strausm, 2000; Akt: Pelendecioğlu ve Bulut, 2009: 52), eşle ve evlilikle ilgili sorunlar (Yavuzer, 2001; Akt: Pelendecioğlu ve Bulut, 2009:52) sayılabilir. Çocuktan kaynaklanan risk faktörleri ise, istenmeyen gebeliklerden doğması (Yavuzer, 2001 ;Akt: Pelendecioğlu ve Bulut, 2009: 52), anne –babanın istediği cinsiyette doğmaması (Kara ve ark, 2004;Akt: Pelendecioğlu ve Bulut, 2009: 52), hiperaktif, akut ya da kronik hastalığa sahip olma, zihinsel ve fiziksel hastalıkları olması (Küpeli, Kanbur ve Derman, 2003; Akt: Pelendecioğlu, Bulut, 2009; 52), prematüre (Oral, 1993;Akt: Pelendecioğlu, Bulut, 2009; 52), kötü fiziksel görünüm (Erdener, 2008; Küpeli ve ark., 2003; Akt: Pelendecioğlu, Bulut, 2009; 52), davranış bozukluğu göstermesi, engelli olması, huysuzluk, aşırı ağlama, uyku düzensizliği olmasıdır (Kara ve ark, 2004; Akt: Pelendecioğlu, Bulut, 2009; 52). Durumdan kaynaklanan etkenler, ekonomik sıkıntılar (Straus, 2000; Yavuzer, 2001; Akt: Pelendecioğlu, Bulut, 2009; 52), partnerin ölümü ve çocuğa tek başına bakma (Kara ve ark, 2004; Akt: Pelendecioğlu ve Bulut, 2009: 52), boşanma (Hancı, 2002;

Akt: Pelendecioğlu, Bulut, 2009; 52) , aile içi şiddet (Ayan, 2007;Akt: Pelendecioğlu ve Bulut, 2009:52), göç olgusunun varlığı, çok çocuk sahibi olma, geniş aile yapısı (Polat,2001;Akt: Pelendecioğlu ve Bulut, 2009: 52), işsizlik, kriz içeren durumlar (Kara ve ark, 2004; Armağan, 2007; Akt: Pelendecioğlu ve Bulut, 2009: 52) sayılabilir. Bazı psikologlara göre, anne babaların genellikle çocuklarından yüksek beklentileri olduğunu ve çocukların bu yüksek beklentileri karşılayamamaları durumunda çocuklarını istismar etmektedirler. Bunun yanında çocuklarından yüksek beklentisi olan anne babaların tümü çocuklarına kötü davranmaz (Cüceloğlu, 2003: 376-377).

İstismarın görüldüğü ailelerde ebeveyn özellikleri ise şöyle sıralanmıştır (Veltkamp ve Miller, 1994; Grosz, Kepme and Kelly, 2000; Justice, 1990; Polat, 2001,; Arıkan, 1988; Kavaklı, İpek ve Bahçecik, 1994;Bulut, 1996; Savi, 1999; Akt: Yenibaş ve Şirin, 2007:17).

1. Bir ebeveyn, dışarıdaki aktiviteler de o kadar çok yer alır ki, aile içinde anlamlı bir yer alma söz konusu değildir.
2. Diğer ebeveyn, karı ya da koca, duygusal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çocukla aşırı şekilde ilgilenir. Ona, evlilik ilişkisinde olmayan destek ve bakımı aramaya çalışır.
3. Evlilik ilişkisinde ebeveynler arasındaki samimiyette bir eksiklik vardır.
4. İstismar eden ve etmeyen ebeveynin her ikisinde de kendisine saygısı düşüktür. Fakat onların her biri bunu farklı şekilde ele alır. Biri daha fazla bağlı diğeri daha agresif olabilir.
5. Evlilikte anlaşmazlık öyküsü vardır.
6. Ebeveynler çocuk ya da çocukların bakımından vazgeçebilir.
7. Ebeveynlerin biri veya ikisi de çocuk gibi istismar edilmiştir.
8. Anne ya da babanın her ikisinde veya birinde çocukluk ya da adolesans döneminde cinsel istismar deneyimi vardır.
9. Erken yaşta sorumluluk alan ebeveyn, çocuklardan erken yaşta sorumluluk almalarını ister.

10. Ebeveynler alkol veya ilaç kullanabilir. Örnek: Stresli zamanlarında alkol kullanabilir.
11. Ebeveynlerin çocuktan beklentisi gerçekçi olmayabilir.
12. Ebeveynler krizle başa çıkmada veya kendi duygularını ve çatışmaları ele almada (Çözmede) olgunlaşmamışlık gösterebilir.
13. Ebeveynler çocuğun tıbbi bakıma, beslenme ve desteğe ya da duygulara yönelik ihtiyaçları konusunda ilgisiz görünebilirler.
14. Çocuklarıyla ilgilenmez bir görünümüleri vardır. Fiziksel istismardaki zedelenmelere ilişkin mantıksız, zıt açıklamaları vardır ya da hiç açıklama yapmazlar.
15. Ebeveynin çocuk yetiştirme hakkındaki bilgisi eksiktir.
16. Ebeveynler suça veya çocuğun yaşına uygun olmayan disiplin yöntemlerini kullanmayı alışkanlık haline getirir.
17. Parçalanmış ailede ebeveyn kendi ailesi ile biraz birleşir. Bu akrabalık ebeveynlere beklenen dikkat ve ilgiyi sağlamıyorsa ebeveynler çocuğuna yönelir. Dikkat ve özen sadece çocuk istismar olduktan sonra gelir.
18. İstismarın görüldüğü ailelerde ebeveynlerden birinde veya ikisinde uyuşturucu veya alkol bağımlılığı vardır.
19. Yalnızlık, katılık, aile ve arkadaşlarıyla problemler, sosyal ilişkilerde eksiklik görülür.
20. Akıl hastalıkları, çocuklukta yoksulluk söz konusudur.
21. Ebeveynlerin, zayıf iç tepki kontrolleri vardır. Benlik saygıları düşüktür.
22. Ebeveynler, geniş aileden gelmişlerdir, sosyal çevreleri dardır ve düşük zeka özellikleri göstermektedirler.
23. Ebeveynleri, sorumluluk ve adalet duyguları ve kendini kontrol edebilme becerileri gelişmemiştir.
24. Anne ya da babaların öğrenme güçlükleri vardır.

25. Diğer insanlarla ilişki kurma zorluğu vardır.
26. En basit problemleri bile çözüme ulaştırmada güçlük çekerler.
27. Düşüncesizce ve tahrik edici boyutta davranırlar.
28. Ebeveynler değişimlere ve görüşlere karşı dirençli, hükmetme eğilimi olan, çocuklarıyla yarışan bireylerdir.
29. Ebeveynler erken evlenip erken çocuk sahibi olmuşlardır ve fiziksel rahatsızlıkları olabilir.
30. Ebeveynin üvey olması istismarda etkilidir. Üvey ebeveyn, çocukla saldırgan arasında kan bağı bulunmadığından, saldırgan, üveyliğini bahane ederek bunun ensest olmadığını söylemektedir

İstismar ve ihmalin biyolojik, psikolojik ve sosyolojik incelemelere göre farklı nedenleri bulunmaktadır. Tüm nedenler bir arada ele alındığında çocuk istismarı ve ihmalinin genellikle ailenin yaşam stresi ile ilgili olduğu görülmektedir. Ailedeki ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel stres kaynakları iç ve dış stres kaynakları olarak değerlendirilmektedir (F. Ünal, 2008: 14).

Dış Stres Faktörleri

Aile için ekonomik yetersizlik en önemli stres kaynaklarından biri olup, yoksulluk, işsizlik ve borçlanma şeklinde kendini gösterebilmektedir. Sosyal ve çevresel stres yapıcı faktörler de aile ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. Anne-babaların kısıtlı bir sosyal çevreye sahip olmaları, arkadaşlarının olmaması ya da çevreleriyle uyumsuzluk içinde olmaları sorunlara neden olabilmektedir. Ayrıca aile çevresinde meydana gelen hastalık ve kazaların, diğer sosyal sorunların ailenin iç yapısını etkileyerek çocuk ihmal ve istismarına neden olabileceği belirtilmektedir (Görmez, Bayat, Sezal vd., 1998; Hutter, 1998; Aral, 1997; Bulut, 1996; Bilir vd., 1990; Akt: F. Ünal, 2008: 14).

İç Stres Faktörleri

Çocuğun ihmal ve istismarına neden olan iç stres faktörleri çok yönlü olup, anne-babaların kişilik yapısı, çocuğun özellikleri ve çevreye bağlı olarak çocuktan

çok şey beklenmesi şeklinde ifade edilmektedir (Cüceloğlu, 1998; Aral, 199; Bulut, 1996; Akt: F. Ünal, 2008: 14).

Ayrıca Şahin ve Beyazova'nın (2001) bildirdiğine göre, “anne babanın yaşının çok genç olması, işsizlik, ekonomik sıkıntılar, aile içi geçimsizlik, alkol ya da uyuşturucu kullanımı, çok çocuklu aile, anne babada ruhsal bozukluk gibi etmenler aile içinde çocuğun istismar ve ihmale maruz kalmasını artırmaktadır.” (Akt: Kaymak Özmen, 2004: 32).

Taşdelen ve diğerleri (2006: 19) aile içi şiddetin en önemli nedeninin ekonomik sorunlar olduğunu söylüyor.

2.6.5. Çocuğa Yönelik Şiddet Türleri

2.6.5.1. Fiziksel İstismar: “Fiziksel istismar, belirlenmesi en kolay olanıdır. Çocuğun kaza dışı hasar görmesi ya da fiziksel olarak cezalandırılması olarak tanımlanmaktadır.” (Aral, 1997; Bilir vd., 1991; Lynch, 1991; Akt: F. Ünal, 2008: 11).

Fiziksel istismar, Cüceloğlu (1993) 'na göre, “ana babanın sırf kendi bencil duygularının etkisi altında kalarak çocuğu sürekli dövmesi, ona acı vermesi olarak tanımlanır. Bu tür ana babalar, çocuğun gelişimi ile ilgili herhangi bir amaç taşımazlar, çocuk kendilerine rahatsızlık vermediği sürece çocuğun varlığının farkında değildirler. Çocuk kendilerinden ilgi, zaman, dikkat istediği zaman hışımına çocuğu cezalandırırlar.” (Akt: Yenibaş ve Şirin, 2007: 23).

Tezcan (1974)'e göre; gözlemler sonucunda ulaşılan sonuçlar, Türk toplumunda çocukların başarısızlık gösterme, boyun eğmeme ve söz dinlememe gibi durumlar karşısında cezalandırma biçiminin genellikle dayak olduğunu ortaya çıkarmıştır.” (Kulaksızoğlu, 2005: 192).

2.6.5.2. Duygusal İstismar:

Duygusal istismar, bir çocuğun küçümsenmesi, suçlanması, reddedilmesi, çocuklara sürekli olarak farklı bir şekilde muamele edilmesi ya da kasti ve zorla soyutlanması veya güvenlik ya da şefkatten mahrum bırakılmasıdır. Çocuğu, kardeşleri ya da başka çocuklarla karşılaştırmak, aşağılamak, bir yerlere kapatmak

gibi cezaların eğitici özelliği olmadığı gibi böyle cezalar duygusal bunalımlara ve iç çatışmalara yol açabilir (Veltkamp ve Miller, 1994; Fındıkçı, 1989; Akt: Yenibaş ve Şirin, 2007: 26).

Duygusal istismar, çocuğun davranışlarını cezalandırarak veya eleştirerek ya da küçük düşürerek, çocuğun yeterliğini, bağlılık duygusunu ve kendilik değerini, bilerek ya da farkında olmadan zedelemek ya da belirgin bir biçimde zarar vermek olarak tanımlanabilir (Topçu, 2009: 34).

Eğer yetişkin davranışlarından dolayı çocuğun fiziksel, bilişsel ve psiko-sosyal gelişiminde duraklama, gerileme, engellenme görülüyor ise erişkinlerin bu davranışları duygusal istismara yol açan davranışlar olarak kabul edilmektedir. Duygusal istismara yol açan ebeveyn davranışları ise şöyle gruplandırılmıştır. (Yavuzer, 1995; Hart, Brassard ve Karslon, 1996; Sandalcı, 1990; Akt: Yenibaş ve Şirin, 2007: 28-29)):

1. Reddetme
2. Aşağılama
3. Ayırma, yalnız bırakma
4. Yıldırma, korkutma
5. Kışkırtma
6. Görmezlikten gelme
7. Duyguların ifadesini engellenme
8. Kullanma, suça yöneltme
9. Duygusal ihtiyaçlarına cevap vermeme
10. Zihinsel sağlık, tıbbi ve eğitimsel ihmal
11. Yaş ve gelişimsel yönden çocuktan kapasitesinin çok üstünde beklentilerin olması yani yetişkinleştirmedir.

2.6.5.3. Cinsel İstismar: “Çocuğun kendisinden en az kendisinden 4 yaş büyük bir kişi tarafından cinsel haz amacı ile zorla ya da ikna edilerek cinsel etkileşime maruz bırakılması ‘Cinsel İstismar’dır. Çocuğun isteği dışında ırzına

geçilmesi, çocuğun cinsel organlarının ellenmesi, müstehcen sözler söylenmesi, yetişkinin cinsel fuhuşta kullanılması, çocuğa pornografik materyal izlettirilmesi, teşhircilik vb. gibi davranışlar cinsel istismar davranışları olarak kabul edilmektedir” (SHÇEK, 2006; Akt: Yıldız Arabacı, 2007: 23).

Özdemir-Uluç (1997,s.54)’a göre cinsel istismar, istismar türleri arasında en rahatsız edici olanıdır (Akt: Yenibaş ve Şirin, 2007: 32).

Cinsel istismar üç grupta toplanabilir.

1. Dokunma olmaksızın yapılan cinsel istismar: Sözel istismar, açık seçik telefon konuşmaları, teşhircilik, röntgencilik. Bu tür istismarlarda doğrudan doğruya çocuk istismar edilmese bile çocukta yarattığı korku ve huzursuzluk duyguları ile çocuğa zarar verir.

2. Dokunmanın yer aldığı cinsel istismar: Bir yetişkinin çocuğa cinsel amaçla dokunmasını ifade eder. Bu istismar türünde çocuğu fuhuşa itmek, müstehcen yayınlara ve resimlere konu ederek, para kazanmak gibi olgularda yer alır.

3. Şiddet kullanarak yapılan cinsel istismar (ırza geçme): Bu tür istismar yoğun şiddet içerir, bazen çocuğun ölümü ile sonuçlanır. Olay çocukta cinsel gelişimde sapma, kişilik parçalanması, düşük benlik saygısına neden olmakta, zedelenme, ömür boyu tedavi gerektirecek boyuta ulaşabilmektedir. Bu tür istismarı yaşayan çocukların ileride kendi çocuklarını ya tamamen kayıtsız kalarak ihmal ettikleri ya da istismar ettikleri görülmektedir (Yenibaş ve Şirin, 2007: 32).

Cinsel istismara uğramış çocukların gelişimleri ve psikolojileri zedelenmekte ve bu çocuklarda korkular, içe kapanıklık, suçluluk duygusu, depresyon, intihar düşünceleri iştahsızlık, psiko-somatik bozukluklar, güvensizlik, okul problemleri, düşük benlik duygusu, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı, kendine zarar verici davranışlar ve kişilik bölünmesi gibi belirtiler ortaya çıkmaktadır (Polat, 2001: 33).

2.6.5.4. Ekonomik İstismar: “Çocuğun gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde ya da düşük ücretli iş gücü olarak çalışması ve çalıştırılması ‘Ekonomik İstismar’dır. ” (Yıldız Arabacı, 2007: 28).

Çocukların çalıştırılmalarını gerektiren nedenlerin başında, yoksulluk ve eğitimsizlik gelir. Çalışan çocukların, kendi yaşitları oynayıp, eğlenip, güven içinde öğrenimlerini sürdürürlerken, bu çocuklar ekmek parası kazanma savaşımı içinde, çocukluklarını yaşamadan olgunlaşırlar. Bu dengesiz yaşam ve geleceğe ilişkin güvensizlik, onları hem uyum bozukluğuna iter hem de çeşitli davranış bozukluklarına da neden olabilmektedir. Böylece daha erken yaşlarda suça yönelme olasılığı artar, çalışan çocuklar kesimi büyük bir suçlu grubunu oluşturmaktadır (Yavuzer, 1996: 238).

2.6.5.5. Sözel İstismar: “İstismar literatüründe sözel saldırganlık, duygusal istismarın bir biçimi olarak ele alınmaktadır. Aralarında bazı farklar olsa da, sözel istismar, duygusal istismar, sözel kötü muamele, psikolojik istismar, psikolojik şiddet kavramları, genellikle aynı anlamlarda kullanılır.” (Topçu, 2009:37).

Sözel saldırganlık, çocuğa ruhsal ıstırap vermek amacıyla yapılan bir iletişim tarzıdır. Bu iletişimin aracı kelimelerdir ve iletişimde bulunanlar da anne ve babalar, onların yerine geçen kimseler ve okulda öğretmenlerdir. Çocuk kelimelerle, reddedilmenin, terk edilmenin, hakarete uğramanın, küçük düşürülmenin veya aşağılanmanın acısını tek tek veya bir arada derinden hisseder. Sözler bedeni değil kişiliği hedef alır ve çocuğun hissettikleri, uğradığı istismarın gözle görülmeyen sonuçlarıdır (Vissing vd.,1991; Akt: Topçu, 2009:37).

2.6.5.6. İhmal: “Anne ve babaların veya diğer aile üyelerinin ya da bakıcıların çocuğun gelişimi ve sağlığı için yapmaları gerekenleri yerine getirmemeleri demektir. Bunun sonucu çocuklar sağlık, eğitim, duygusal gelişim, beslenme, korunma ve güvenli yaşam koşullarına sahip olma açılarından zarar görebilirler.” (Topçu, 2009:41).

2.7. ÇOCUĞA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETİN SONUÇLARI

Aile içindeki şiddetin çocuklar üzerindeki en büyük etkisi, çocukların ailede işlerin böyle yürüdüğüne inanmalarıdır. Bu çocukların geleceğin şiddet uygulayanları veya istismarcıları olma olasılıkları daha fazladır. Babasının annesine şiddet uyguladığına tanıklık eden erkek çocuk, kadınlara şiddet uygulamanın normal bir davranış biçimi olduğunu öğrenecektir. Bu çocuklar yaşamlarındaki her türlü

problemin çözümünü şiddetle sağlamaya çalışacaktır. Ayrıca şiddet içeren evlerde büyüyen gençler, madde kullanımı, intihar ve evden kaçmalar açısından büyük risk altındadırlar (Polat, 2001: 34).

Vahip ve Doğanavşargil (2006) tarafından yapılan araştırma sonucu da çocuklukta fiziksel şiddet öyküsü ile kendi çocuğunu kötüye kullanma arasında anlamlı ilişki olduğunu desteklemiştir (Akt: Zara Page, İnce, 2008: 83).

Çocuk istismarı ve ihmalinin özellikle fiziksel istismarın sonuçlarına baktığımızda; bu çocuklarda, çeşitli sakatlıklar, kırıklar, beyin kanamaları, iç organ yaralanmaları sonucu ortopedik sakatlıklar, felçler, havale, zeka özürü, çeşitli organ yetersizlikleri, bu hasarların çok ağır olması durumunda ise ölümün ortaya çıktığını görebiliriz. Yaşamı kurtulanlarda ise depresyon, kaygı bozukluğu, sosyal uyumsuzluk, dışa vurum ya da içe atım sorunları, karşı olma ve karşı gelme bozuklukları vb. gibi ruhsal sorunlar gelişebilir. Bunun yanı sıra zekâ özürü ya da ruhsal örselenme sonucu bu çocuklarda genellikle okul başarısı düşüktür, bilişsel gelişimleri olumsuz yönde etkilenmektedir (Çayboylu, 2002; Taner ve Gökler, 2004; Akt: Kaymak Özmen, 2004: 33).

Ailedeki ilişkiler sisteminin bozuk olması, karı kocanın ilişkilerindeki kopukluk, çocuklara yönelik şiddet, gelecekte bir yetişkin olarak çeşitli toplumsal rol ve işlevler üstlenecek çocukların, psiko-sosyal açıdan sağlıklarını olumsuz etkilemektedir. Sapma davranışları olarak nitelendirilebilecek çeşitli davranışların sağlıksız aile ortamında yetişmiş bireylerce daha sıklıkla gösterildiği bilinmektedir. (Arıkan,1988; Akt: Yenibaş ve Şirin, 2007: 8) Agathonos- Georgopoulou (1999)'a göre hasar gören çocuk, ana baba ve ailenin bir imdat çağrısı, teşhiş ve bakım gerektiren bir durumun ifadesi olarak görülmektedir (Akt: Yenibaş ve Şirin, 2007: 8).

İstanbul Çocuk Kurultayı İstanbul Çocukları Raporu (2000)'na göre şiddetin çalışan çocuklar üzerindeki etkilerini şöyle sıralayabiliriz;

- a. Çocuğun bedensel, ruhsal, zihinsel, duygusal gelişimini zedelemektedir.
- b. En ufak hatalı davranış sonucu kızma, bağırma, dayakla karşılaşan çocuk çaresizliği, boyun eğmeyi ve kaderciliği çok erken yaşında öğrenmektedir.

c. Yetişkin kimliğinde kendinden güçsüzlere karşı şiddeti yinelemeyi öğrenmektedir.

d. İçe atılmış özelemler, doyum bulamamış gereksinimler önce kötümserlik ve kaygı haline, öfke dışı vurulmayıp içe yönelirse de, depresyona yol açabilmektedir.

e. Çocuk ya saldırgan ve suça eğilim gibi özellikler göstermekte, ya da ürkek, silik insan tipine dönüşebilmektedir (Akt: Yenibaş ve Şirin, 2007: 25-26).

Mommen, Kolko ve Pilkonis (2002) ise, aile içinde fiziksel istismara yol açan saldırganlığın sonuçlarını inceledikleri çalışmalarında, fiziksel istismara maruz kalan çocukların Beck Depresyon Envanterinden almış oldukları puanların fiziksel istismarla karşılaşmayan çocukların almış oldukları puanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır (Akt: Kaymak Özmen,2004: 32).

Çocuğa uygulanan aile içi şiddetin etkileri şu şekilde tanımlanabilir: (Öğün ve Özcan, 1995; Türkbay vd., 1999; Akt: G. Ünal, 2005: 93);

Kısa süreli etkiler: Yaralanma, emosyonel hasarlar.

Uzun Süreli Etkiler: Kendini ihmal, kendine zarar verme, depresyon, anksiyete, panik atak, uyku bozuklukları, alkol-madde kullanımı, agresif kişilik yapısı, kronik ağrı, yeme bozuklukları, cinsel disfonksiyon, intihar eğilimidir.

Frias-Armenta (2002), yapmış olduğu araştırmada, çocuklukta fiziksel ve sözel olarak saldırganlığa maruz kalan yetişkinlerin ileriki yaşlarında depresyon düzeyleri, alkol kullanımı, antisosyal davranış ve kendi çocuklarını cezalandırma gibi davranış özellikleri gösterdiklerini gözlemiştir (Kaymak Özmen, 2004: 32).

2.8. ÇOCUĞUN ŞİDDETTEN KORUNMA HAKKI

“Çocuklar her türlü ihmal ve istismardan korunmalı ve onlar her koşulda yetişkinlerden daha özel olarak ele alınmalıdır.”

M. Kemal ATATÜRK

Her ülkede olduğu gibi ülkemizde de çeşitli sözleşmeler, kanunlar ve anayasayla çocukların korunmaları ve bazı yönlerden gelişimlerinin sağlanmasına

destek olunması için devlet eliyle yasal düzenlemeler getirilmiştir. Ülkemizde çocukların korunmasıyla ilgili yasal prosedür incelendiği zaman anayasayla güvence altına alınan bazı konular olduğu gibi uluslar arası bazı sözleşmeler gereği de çocukların her türlü şiddet, kötü muamele gibi durumlardan korunması, eğitim, sağlık gibi bazı haklarının gözetilmesi de güvence altına alınmıştır. Ülkemizde çocuk Hakları ve Çocukların korunmasıyla İlgili Yasal düzenlemeleri Anayasadan başlamak üzere aşağıdaki şekilde değerlendirebiliriz. Anayasanın çocuklarla ilgili maddeleri:

A. SOSYAL ve EKONOMİK HAKLAR ve ÖDEVLER

I. Ailenin korunması

MADDE 41. – (Değişik: 3.10.2001-4709/17 md.) Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar (www.tbmm.gov.tr).

X. Sosyal güvenlik hakları

B. Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler

MADDE 61. – Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar.

Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.

Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir.

Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır.

Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur (www.tbmm.gov.tr).

C. Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları

MADDE 62. – Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır (www.tbmm.gov.tr).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Siyasi Hak ve Ödevler

I. Türk vatandaşlığı

MADDE 66. – Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür.

Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür. (Son cümle mülga: 3.10.2001-4709/23 md.)

Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir.

Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz. Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz (www.tbmm.gov.tr).

Görüldüğü gibi anayasamız farklı başlıklar altında çocukların korunmasıyla ilgili maddelere yer vermiştir. Anayasanın bir ülkenin temel yasası olduğu düşünüldüğünde bu konuya verilen önem anlaşılabilir.

Ülkemizde korunmaya ve bakıma muhtaç çocukların ne şekilde korunacağı, bu koruma işlevinin nasıl gerçekleştirileceği 25/05/1983 tarihinde kabul edilen ve 27/05/1983 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunuyla belirlenmiştir. Bu kanunun bazı maddeleri aşağıdaki şekildedir (<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/132.html>).

Madde 1 - Bu Kanunun amacı; korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, çocuk, sakat, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemektir (www.mevzuat.meb.gov.tr).

Tespit ve inceleme:

Madde 21 – Kurum, korunmaya, bakıma, yardıma muhtaç aile,çocuk,özürlü ve yaşlılar ile sosyal hizmetlere muhtaç diğer kişileri tespit ve incelemekle görevlidir.

Bu kişilerin Kuruma duyurulmasında ve incelemeye ilişkin olarak Kurum ile işbirliğinde bulunulmasında mahalli mülki amirler, sağlık kuruluşları ve köy muhtarları ile genel kolluk kuvvetleri ve belediye zabıta memurları yükümlüdürler.

Korunma kararı:

Madde 22 – Korunmaya muhtaç çocukların reşit oluncaya kadar bu Kanun hükümlerine göre Kurumca kurulan sosyal hizmet kuruluşlarında bakılıp yetiştirilmeleri ve bir meslek sahibi edilmeleri hususundaki gerekli tedbir kararı yetkili ve görevli mahkemece alınır. Bu karar için gerekli belgeler Kurumca düzenlenir ve ilgili mahkemeye gönderilir. Haklarında derhal korunma tedbiri alınmasında zorunluluk görülen çocuklar mahkeme kararı alınıncaya kadar, bu Kanuna göre kurulmuş kuruluşlarda veya aile yanında mahalli mülki amirin onayı alınmak suretiyle bakım altına alınır (www.mevzuat.meb.gov.tr).

Madde 25 – Okul çağındaki korunmaya muhtaç çocukların eğitim ve öğretimleri Milli Eitim Bakanlığı ile diğer kamu kurumlarına ait okullarda gerçekleştirilir. Herhangi bir nedenle okula devam etme imkanı bulamayan çocuklar, kamu ve özel işyerlerinde ücret mukabilinde çalıştırılarak bir meslek sahibi yapılırlar. Bu şekilde çalıştırılan çocukların ücretlerinin yurt idarelerince tespit edilen miktarı kendilerine harçlık olarak verilir. Geri kalan miktar aybaşını takip eden on gün içinde milli bankalarda çocuk namına açtırılan hesaba yatırılır. Çocuğun ücretinin başlama zamanı ve miktarı, yurt idaresi ile işveren arasında mahalli örf ve rayice göre tespit olunur. Bu konuya ilişkin hususlar bir yönetmelikle belirlenir.

Kanun incelendiği zaman devletin öncelikle kendisine bu çocukların tespitiyle ilgili bir görev verdiği ve bu görevi kurum eliyle yürüttüğü görülür. Ayrıca bu çocukların barınma, eğitim, korunma görevlerinin de yine devlet tarafından Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme kurumu eliyle yürütülmesi yasa kanun yoluyla güvence altına alınmıştır. (www.mevzuat.meb.gov.tr).

Ülkemizde çocuklara ilişkin düzenlemelerden bir diğeri de Türk Çocuk hakları Bildirisinin kabul edilmesidir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi'nin ışığı altında Türk Çocuk Hakları Bildirisi hazırlandı. Bu bildiri 28 Haziran 1963 günü UNESCO Türkiye Milli Komisyonu 7. Genel Kurulunda kabul edildi.

1- İyi bakım, iyi yetiştirilme ve çocuğa uygun bir eğitim, her yerde ilgi, sevgi ve yardım görme her Türk çocuğunun hakkıdır. Resmi, özel her kurum, her yurttaş bu çocuk hakkını tanımak, eldeki olanaklarla onu gerçekleştirmek yükümlülüğündedir. Sıkıntı içinde bulunan çocuğun kurtarılmasına öncelik verilir.

2- 16 yaşından önce hiç bir çocuk resmi öğrenimden alıkonularak özel işlerde çalıştırılmaz. Hiçbir şekilde sömürülemez

3- Her ana baba çocuğuna bakmak, onu bilgili, becerili ve en iyi şekilde yetiştirmekle yükümlüdür. Orta dereceli öğrenime devam etmeyen, edemeyenlerin gerekli bilgi ve becerileri kazanmaları için devlet kurslar açar. Ana babanın yeterli olmadığı durumlarda bu görev çocuğun birinci derecede yakın akrabalarına veya devlete düşer.

4- İlköğrenimden sonra orta dereceli okullara devam etmeyenler, edemeyenler için teknik, tarımsal bilgi ve beceri kazandıran kurslar açılması ve bu kurlardan çocukların yararlanması için Milli Eğitim Bakanlığı, Belediye Başkanlığı ve muhtarlar işbirliği yapmakla yükümlüdür.

5- Sakat ve uyumsuz çocukların iyileştirilmeleri, yaşama zorluğu çeken çocukların kurtarılmaları, durumlarına uygun bir meslek için kendi yaşamlarını kazanacak derecede başarılı ve güçlü yetiştirilmeleri ana baba ile birlikte devletin ve bu amaçla kurulmuş örgütlerin ödevidir.

6- Çocuğun korunması ile ilgili yasalar öncelikle hazırlanıp çıkarılmalı, geciktirilmeden uygulanmalıdır (<http://www.cocukhaklari.gov.tr>).

Çocukların erişkinden farklı fiziksel, fizyolojik, davranış ve psikolojik özellikleri olduğu, sürekli büyüme ve gelişme gösterdiği bilincinin yerleşmesi, çocukların bakımının bir toplum sorunu olduğu ve bilimsel yaklaşımlarla herkesin bu sorumluluğu yüklenmesi gerektiği düşüncesi 20 Kasım 1959'da Birleşmiş Milletler

Genel Kurulu'nda "Çocuk Hakları Bildirgesi" ile kabul edilmiştir. Konumuz açısından bu bildirgenin en dikkat çekici maddesi;

9. İlke: Çocuklar her türlü istismar, ihmal, ve sömürüye karşı korunmalı ve hiçbir şekilde ticaret konusu olmamalıdır. Çocuk uygun bir asgari yaştan önce çalıştırılmayacak, sağlığını ve eğitimini tehlikeye sokacak fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişmesini engelleyecek bir işe girmeye zorlanmayacak ve izin verilmeyecektir.' dir. (<http://www.cocukhaklari.gov.tr>).

Çocukların korunması ve haklarının gözetilmesiyle ilgili milletlerarası düzeyde yapılmış anlaşma niteliğinde olan Çocuk Hakları Sözleşmesinde de çocuklar pek çok bakımdan korunma altına alınmıştır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde benimsenen sözleşme 2 Eylül 1990 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Türkiye de dahil olmak üzere yaklaşık 142 ülke sözleşmeyi imzalamış ya da onay ve katılma yoluyla taraf devlet durumuna gelmiştir. Sözleşmeyle çocuk haklarının korunması amaçlanmış ve taraf devletlerin sözleşme maddelerine kesinlikle uymaları gerektiği hükme bağlanmıştır. Türkiye'de Çocuk Hakları Sözleşmesi ancak 4 Mayıs 1995'te uygulamaya geçti (<http://tr.wikipedia.org>). Çocuk Hakları Sözleşmesinin dikkat çekici bazı maddeleri aşağıdaki şekildedir.

Madde- 19

1. Bu sözleşmeye taraf devletler, çocuğun ana babasının ya da onlardan yalnızca birinin yasal vasi ya da vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel ya da zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başlıca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar duruma göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir (<http://www.turkhukuksitesi.com>).

Madde-34: Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. bu amaçla taraf devletler özellikle:

a) çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;

b) çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurularak sömürülmesini;

c) çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini, önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar (<http://www.turkhukusitesi.com>).

Bütün bu düzenlemelere bakıldığı zaman çocukların korunmasının ülkelerin öncelikli hedefleri arasında olduğunu söyleyebiliriz.

2.9. AİLE İÇİ ŞİDDETLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Ülkemizde 1998 yılında Başbakanlık Aile araştırma Kurumunun yaptığı çalışmaya göre çocukların %46'sının, Bulut (1996)'un Türkiye genelinde yaptığı çalışmada ise %45'nin ihmal ve istismara maruz kaldığı görülmüştür. En fazla görülen istismar türü ise fiziksel istismardır. Çocukların %65,72'si fiziksel istismara maruz kalmaktadır (Çocuk ve Gençlik Merkezi, 2006). Bu oranlara bakıldığında ki bu oranlar açığa vurulan istismar vakalarından derlenmiştir, saklanan olaylar eklenince oran daha da yükselecektir, durumun ciddiyeti görülmektedir (Akt: Pelendecioğlu ve Bulut: 51).

Yenibaş (2002) tarafından yapılan araştırmada genel istismar ele alınmış ve bu istismarın öğrenim görülen okul, cinsiyet, yaş, kardeş sayıları, kaçınıcı çocuk oldukları, anne ve babalarının beraber olup olmaması, anne ve babanın eğitim düzeyi, öğrencilerin çalışıp çalışmadığı, ailenin algılanan gelir düzeyi, uzun süreli birinin olup olmaması değişkenlerine göre farklılaştığı bulunmuştur. Erkeklerin, 19 yaş ve üstü olanların, dört ve üstü kardeşe sahip olanların, üçüncü kardeş olanların, anne ve babası beraber olanların, anne ve babası okula gitmemiş olanların, annesi çalışmayanların, çalışan öğrencilerin, düşük gelir düzeyindekilerin, ailede uzun süreli hastalığı olanlardan genel istismar düzeyleri, ikinci çocuk olanlardan daha yüksek bulunmuşken üçüncü kardeş olanların düzeyleri birinci ve ikinci çocuk olanlardan

daha yüksek bulunmuştur. Anne ve babanın eğitim düzeyi arttıkça, öğrencilerin genel istismar düzeyleri de düşmektedir. En düşük genel istismar puanı, orta gelir düzeyinden gelen öğrencilerindir (Akt: Yenibaş ve Şirin, 2007: 85).

Bilir ve arkadaşları (1991) tarafından 50473 çocuk üzerinde yapılan bir araştırmada elde edilen sonuçlar şu şekildedir. Fiziksel ceza verme ile annelerin yaşları, eğitim düzeyi ve çalışıp çalışmama durumları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Fiziksel ceza veren annelerin 21-30 yaş grubunda (% 70.3) ve okuyamaz ya da ilköğretim mezunu olup grupta % 66.2 oranlarıyla ilk sırayı aldıkları görülmektedir, ev hanımı annelerin (% 65,9), çalışan annelerden (% 45.8) daha fazla çocuklarına fiziksel ceza verdikleri bulunmuştur. Fiziksel ceza veren aileler içinde 2-3 çocuklu ailelerin çoğunlukta olduğu bulunmuştur (% 67.5). Araştırma grubundaki çocuklar arasında en yüksek oranda görülen problem, davranış bozukluğu (% 33,7) . olup, en düşük oranda görülen problem ise, tiklerdir (% 2,5). Cinsiyet farklılığında korkular ve parmak emme, tırnak yeme gibi alışkanlık bozukluklarının, erkek çocuklarına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Erkek çocuklarında ise, davranış bozuklukları, tuvalet problemleri, tik konuşma-bozuklukları, ve uyku bozukluklarının kız çocuklarına göre daha fazla görüldüğü bulunmuştur. Problemlerin yaşlara göre dağılımı incelendiğinde ise, korkular (% 26.0) ve alışkanlık bozuklukları (% 12,6) 5 yaş grubunda; uyku bozuklukları (% 13.4) tikler (% 4.2) ve davranış bozuklukları (% 38,0) 12 yaş grubunda; konuşma bozuklukları (% 7.5) ve tuvalet problemleri (% 16,6) de 4 yaş grubunda diğer yaş gruplarına oranla fazla gözlenmiştir. Fiziksel ceza verilen çocuklarda korkular (%34), uyku bozuklukları (% 12.4), konuşma bozuklukları (% 6,1) tikler (% 2.5), davranış bozuklukları (% 38,3) fiziksel ceza verilmeyen gruba göre daha yüksek oranda görülmektedir.

Özcan Demir, Görgün Baran ve Ulusoy (2005) tarafından yapılan araştırma sonucunda gencin arkadaşlarına güvenmesi, sorunlarını ve sırlarını paylaşması, boş zamanlarını birlikte geçirmesi ile ebeveyni tarafından sevilen bir çocuk olması, ebeveyninin kullandığı pekiştiriciler, aile içi şiddet, ebeveyninin kendisini anlamadığını düşünmesi, depresyon belirtileri göstermesi ve intihar düşüncesi arasında anlamlı ve güçlü ilişkiler bulunmuştur. Sonuç olarak sorunlu aile atmosferi

yaşayan gençlerin, arkadaş-akranları ve flörtleriyle de olumsuz etkileşimleri olduğu ve intihar düşüncesi dahil pek çok sapmış davranış içinde oldukları saptanmıştır.

Vahip ve Doğanavşargil (2006) yaptıkları araştırma sonuçlarına göre Hastaların % 63'ü çocukluğunda, % 62'si evliliğinde en az bir kez fiziksel şiddet gördüğünü, % 51'i çocuğuna fiziksel şiddet uyguladığını bildirdi. Ayrıca aynı çalışmada çocuklukta şiddet öyküsü ile ve eşinden şiddet görme ile çocuğuna şiddet uygulama arasında anlamlı ilişki saptandı. Araştırma sonucunda aile içi fiziksel şiddetin psikiyatrik popülasyonda yaygın olduğu, çocuk kötüye kullanımı, eş kötüye kullanımı, çocuklukta kötüye kullanılmanın birbirleriyle bağlantılı olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Zeytinoğlu ve Kozcu (1990)'ın fiziksel istismarla ilgili bazı tutumları incelemek ve istismarcının bazı özelliklerini belirlemek amacıyla 1988-1989 yılları arası Ege bölgesi şehirlerinde yaşayan 767 kişi üzerinde yaptıkları çalışmada elde edilen bulgular: 18-22 yaş arası deneklerin %88'i dövmeyle karşı olduklarını, daha küçük yaştakiler ise yetişkinlerin bu hakka sahip oldukları düşüncesinde olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca olaya tanıklık edenler olaya müdahale ettiklerini söylemişler ancak %5 olayda resmi kurumları bilgilendirdikleri görülmüştür. Diğer bir bulgu da kadınların dayanın kimi zaman çocuk için yararlı olduğunu daha fazla oranda düşündüklerini belirtmeleridir. İstismar edenlerin %63'ünün çocuğun anne babasının olduğu, düşük eğitim düzeyine sahip oldukları, istismar edilen çocukların %72'sinin erkek çocuklar olduğu, 03 yaş grubu çocukların %76'sının anneleri tarafından istismar edildiği, dövmenin elle vurma (%71), tekmeleme (%28) ve yumruklama (%19) olarak görüldüğü belirtilmiştir (Akt: Pelendecioğlu ve Bulut: 58).

Bilgin (2008) Aile İçi Bedensel Cezaya ilişkin araştırmasında Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencilerinden 389 kişiyle yaptığı çalışmada öğrencilerin %53,2'sinin bedensel ceza aldığı %46,8'inin ise almadığı sonucuna ulaşmıştır. Öğrencilerin %33,4'ü bedensel cezayı annelerinden, %24,6'sı babalarından, %38,6'sı da her ikisinden birden aldıklarını bildirmiştir. En çok ceza alınan dönemin 6-10 yaş arası olduğu saptanmıştır.

Güler, Tel ve Tuncay (2005) kadının aile içinde yaşanan şiddete bakışı konulu araştırmalarında kadınlara uygulanan ölçek sonuçlarına göre en fazla şiddete uğrayan ikinci grup kadınlardan sonra %32.5 ile çocuklardır.

Temel amacı aile içinde çocuğa yönelik şiddetin görülme sıklığını saptamak olan bir başka çalışmada, ilköğretim 5. ve 8. sınıf öğrencilerine anket aracılığıyla ulaşılmıştır. Bu öğrencilere -ne sıklıkta ve kimler tarafından- fiziksel şiddete maruz kaldıkları sorulmuştur. Öğrencilerin %74'ü hayatlarında en azından bir kez fiziksel şiddete maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Bu öğrencilerden %23'ü babalarının, %20'si arkadaşlarının, %16'sı annelerinin ve %14'ü ise öğretmenlerinin kendilerine fiziksel şiddet uyguladıklarını ifade etmişlerdir (Deveci ve Açık, 2002; Akt: Kapıcı, 2004).

Ayan (2007) aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimlerini incelediği araştırmasında aile içinde şiddete uğrayan öğrencilerin saldırganlık eğilimlerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Yılmaz Özkan (2008) tarafından yapılan aile içinde çocuğa yönelik şiddet araştırmasında birçok değişken açısından çocuğa yönelik şiddet olgusu incelenmiştir. Çocukların %84.7'si baba kaynaklı fiziksel ve sözel şiddete maruz kalmaktadır. %94.4 gibi büyük bir kitle ise, anne kaynaklı sözel ve psikolojik şiddet görürken, %55'i anne ve baba kaynaklı ekonomik şiddet görmektedir. Ayrıca %89,5'i baba kaynaklı sözel ve psikolojik şiddet %96'sı anne –baba kaynaklı bireysel hakları kısıtlayıcı ve psikolojik şiddet görmektedirler.

Cengiz (2008) tarafından çocukların aile içi şiddete uğramasının ekonomik nedenlerinin araştırıldığı çalışmada çocukların %23,5'inin ailesinden şiddet gördüğünü belirtirken, öğrencilerin %76,5'i şiddete uğramadığını belirtmiştir. Yaklaşık olarak her dört çocuktan biri şiddete maruz kalmaktadır. Aile içi şiddetin uygulanma oranlarına bakıldığında; babaların (%58) çocuklarına daha çok şiddet uyguladığı, annelerin ise (%42) daha az şiddet uyguladığı görülmektedir. Araştırmanın vurguladığı en önemli nokta, ailelerin sosyo-ekonomik göstergeleri ile çocuğa uygulanan şiddet arasında birebir ilişki olduğudur. Sosyoekonomik yönden alt dilimlerde bulunan aileler, çocuklarına daha çok şiddet uygulamaktadır.

Mayda ve Diğerleri (2006) ğrencilerin üniversite giriş puanları ile aile içi şiddete maruz kalmaları arasındaki ilişki ve şiddete karşı tutumlarını araştırmışlardır. Araştırmada aile içi şiddete maruz kalan öğrencilerin üniversite giriş puanlarının daha düşük olacağı hipotezi doğrulanamamıştır.

Ovacık (2008) aile içi şiddetin erkek çocuğun şiddet içeren suç işleme davranışına etkilerini araştırmıştır. Araştırma bulgularına göre, suça yönelmiş çocuklar aile içinde şiddetin mağduru veya tanığı olmaktadır. Buna bağlı olarak, ailesinde şiddet olanlar ile ailesinde şiddet olmayanlar arasında içe yönelim ve dışa yönelim sorunları açısından, ayrıca istismarın fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar ve duygusal ihmal alt boyutları yönünden anlamlı farklılık bulunmaktadır.

BÖLÜM III

3. İLETİŞİM

3.1. İLETİŞİMİN TANIMI:

Psikoloji sözlüğünde iletişim, “bir İzlenim ya da etkinin paylaşılması. çevre koşullarından canlıya ya da canlıdan bir başka canlıya yönelik izlenim akışı” (Warre, vd., 2003: 86) olarak tanımlanıyor.

Kavruk ve Tan’ a göre iletişimin kelime anlamı “ortak kılmak”tır. İstenen sonuçları başarmak ve davranışları etkilemek amacıyla insanlar arasında sözlü ya da sözlü olmayan diğer araçlarla anlayış sağlamadır (Akt: A. Şahin, 2007:3).

İletişim, “duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılmasıdır. İletişim sözcüğü Latince communicare kökünden gelmektedir ve dilimizde komünikasyon, haberleşme veya bildirişim sözcükleriyle de tanımlanır” (Baltaş ve Baltaş,2002: 19).

Gürgen (1997, s.9)’e göre iletişim, kişilerin duygularını, düşüncelerini ve bilgilerini paylaşarak birbirlerini anlaması süreci olarak tanımlanabilir.

Özen (2001: 95), iletişimin, anlamları bireyler arasında ortak kılma şeklinde tanımlanabildiğini aynı zamanda iletişimin teknik bir dilde, bir kaynağın bir mesajı, bir kanal aracılığı ile bir alıcıya iletmesi süreci, olduğunu ifade etmiştir.

İletişim, insanlar arasında sözel ve sözel olmayan bilgi alışverişi süreçleridir. İletişim kişiler arasında düşünce ve duygu alışverişini dile getiren bir terim olarak kullanılmıştır. İletişim, canlı cansız bütün varlıklar arasında sürdürülen bilgi alışverişi süreci olup aynı zamanda bu sürecin nasıl gerçekleştiğini, sebep ve sonuçlarının neler olduğunu anlatan bir bilim dalıdır. Bu anlamıyla iletişim, insanın bilgi edinerek ve bu bilgiye göre tutum ve davranışlarıyla tepki vermesidir (Büyükalan, 2004: 187)

Yaşamın kendisi gibi iletişimde bir süreçtir hatta dinamik bir süreçtir. Sürekli değişim içindedir ve bu değişim, kesintisiz biçimde devam eder (Tutar, 2003: Tek, 2008: 8).

İletişim, duygu, düşünce veya bilgilerin her türlü yolla başkalarına iletilmesidir. Bireyin etkileştiği nesnelere de canlılar da onun iletişim dünyasına girerler. Nesnelere iletişimlerde yer alan araçlardır, canlılar ise iletişimin hedefidir (Baltaş ve Baltaş, 2000; Akt: Köroğlu, 2006:3).

İletişim kavramının farklı alanlarda birbirinden farklı anlamlarda kullanılmasına ilişkin yapılan bir araştırmada, 15 ayrı anlamda kullanıldığı belirlenmiştir. İnsanoğlu tüm yaşamı boyunca, psikolojik olarak, varlığını bildirmek ve varlığının farkındalığının kendisine bildirilmesi ihtiyacı içerisindedir. Bu ihtiyaç içindeki insan, sözlü veya sözsüz çeşitli iletişim yollarına başvurur. Her türlü iletişim insanın psikolojik ihtiyaçlarının sonucudur. Kendisini tanıması, tanıtması ve dönüt olarak kendini değerlendirmesinde bu iletişim süreçleri önemli rol oynar. Kişiler arası iletişimle ilgili olarak yapılan tanımların ortak noktası bu iletişimin psikolojik nitelikli bir bilgi alışverişi olduğudur (Capelle 1987:Akt: Kuzu,2003:158).

İletişimle ilgili yapılan çeşitli tanımların, tarihsel süreç içinde, politik, ekonomik, kültürel, teknolojik ve toplumsal gelişmenin etkileriyle geçmişte yapılan bazı iletişim tanımları ile bugün yapılan tanımlar arasında birçok farklılıklar olduğu belirtilmektedir. İletişimin, özellikle kişilerarası iletişimin psikolojik bir etkileşime dayalı olması durumu ve yüz yüze gerçekleşmesi koşulu bu bağlamda yapılan tanımlarda ortak noktaları oluşturduğu belirtilmektedir (Orta, 2009: 8).

Literatürü incelediğimiz zaman, iletişimin ne olduğu konusunda farklı tanımların bulunduğu görürüz. Bu tanımları birleştiren uzlaştırıcı bir tanım şöyle olabilir: “İletişim, katılanların, bilgi/sembol üreterek birbirlerine ilettikleri ve bu iletileri anlamaya, yorumlamaya çalıştıkları bir süreçtir.” (Gürgen, 1997: 9).

3.2. İLETİŞİMİN ÖNEMİ:

İletişim diğerleriyle yakınlık kurma aracıdır. Paylaşma ve ait olmayı sağlayan bir yoldur. İyi iletişim diğerlerine bizi gerçekten tanıma olanağı sunarken bir taraftan da ihtiyacımız olduğunda bize destek vermelerini sağlar. Sosyal ilgi iletişim yeteneklerimizi geliştirmeyi sağlar (McMahon, 1997: 211).

İnsanın sadece yaşamsal ilişkileri içerisinde var olabilen bir yaratık olduğunu düşündüğümüz zaman, insanların düşünebilme, düşündüğünü karşısındakine

anlatabilme yeteneğinin, toplumsal yaşamın temelini oluşturduğunu görürüz. İnsanoğlunun düşünce ve duygu alışverişini kısıtlamak ya da genişletmek onun yaşam biçimini değiştirir. Bu değişim mesajların yoğun bir biçimde üretilmesinden ve geniş bir alana yayılabilmesinden kaynaklanmaktadır. Hiçbir teknolojik buluş yaşam biçimini, bireylerin bilinçlenmesini ve toplumsal davranışlarını iletişim teknolojisindeki gelişmeler kadar etkilememiştir (Cüceloğlu, 2005: 219).

İletişim, bir kişiden diğerine duyguların, düşüncelerin içerdiği anlamların iletilmesidir. Anlamı iletme ise ihtiyaçlardan kaynaklanır. İletişim, toplumsal yaşamın vazgeçilmez aracıdır. Bu nedenle iletişim bir zorunluluktur. Zira günlük yaşamda her şey, bir şey yapmamak ve susmak dahil bir mesajdır. Bir davranış tarzıdır, anlamlıdır. İletişim de bir anlam iletimi sürecidir (Tutar, 2003: 43).

İnsanlar, başkalarını anlayabilmek, kendilerini anlatabilmek ve etkileyebilmek yani toplumsallaşabilmek için iletişim kurar. Bunun da ötesinde bireyler ve iletişim kurarak kişiliklerini de tanımlama olanağını kazanırlar (Gürgen, 1997: 9).

İletişim sayesinde insanlar zihinlerindeki kavram ve fikirleri açığa vurma onları paylaşma ve değerlendirme olanağı elde ederler. Başkalarını etkileme ve onlardan etkilenme ve yararlanma, yararlı olma ve bir başarı gösterme iletişim sayesinde mümkündür (Çalışkan, 2003; Akt: Kılıçgil vd.,2009: 21).

Şahin N. H. (1994: 118), stresli durumların genellikle insanlar arası ilişki sorunlarından kaynaklandığını, sorunları insanlarla tartışabilmenin, çözüm için bir anahtar olduğunu ifade etmiştir.

Sullivan'ın kişilerarası ilişkiler kuramında davranış bozukluklarının temeli insanlar arası ilişkilerde aranmaktadır. Tedavi yöntemleri de insan ilişkilerini içermektedir. İnsan ilişkilerinde iletişimin önemli bir rolü vardır (Yanbastı, 1996: 121).

İletişim, bireylerin kendilerinininkinden farklı rolleri, inançları, değerleri tutum ve davranışlara sahip bireylerle ve gruplarla nasıl ilişki kurulacağına öğrenilmesini sağlar. İletişim, kendimizi ve çevremizi değiştirmekte kullandığımız bir araç olarak son derece önemli bir işlev görür (Gürgen, 1997: 10).

İletişimin canlıların varlıklarını sürdürebilmeleri için gerekli bir süreç

olduğunu; duyularla edinilen verilerle bilgilenen varlıkların çevrelerine adapte olabildikleri; çevreyle etkileşim sonucu çevrelerini ya da davranışlarını değiştirebildikleri vurgulanabilir (Usluata, 1995: 13).

İletişimdeki ana öge anlamaktır. İletişimi kuran ve başlatan kişi kendisini, duygu ve düşünce dünyasını, ilişkilerini, ilişkilerinin kendisindeki karşılıklarını açıklamak ve karşısındakine iletme istemektedir, kişilerin anlatma eylemlerinin iletişim açısından amacını Baltaş, “anlaşılma” olarak belirtmiştir (Baltaş ve Baltaş, 2002: 19).

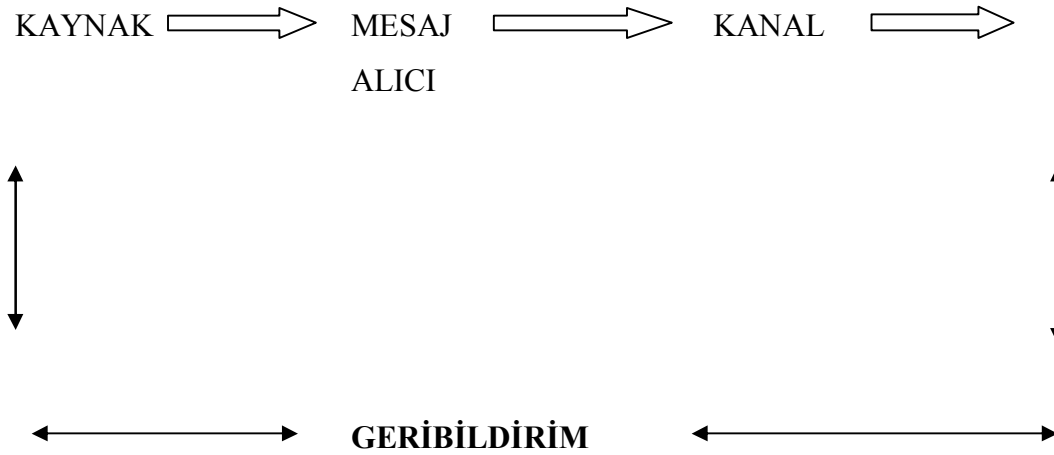
İnsanlar yalnızca konuşma ve dinleme ile sınırlı olmayan, iletişim sayesinde, hem birlikte yaşamın gerektirdiği düzeni sağlarlar, hem aralarındaki sorunları çözümlerler, hem de bilgi, değer ve kuralları yeni kuşaklara kazandırır (Önder, 2004: 11).

3.3. İLETİŞİM SÜRECİ

Zılhoğlu (1993)'na göre, “süreç kavramı ile süreçte yer alan öğelerin karşılıklı etkileşim içinde değişimleri dile getirilmiş olur. Kısaca, süreç kavramında öğeler arası etkileşim, değişim ve yinelenme, vurgulanması gereken olgulardır. İletişim olgusunun süreç olarak ele alınması bir gereklilik gibi görünmektedir. Çünkü “genelde, iletişim kuramı iletişim sürecinin bu süreçte yer alan öğelerine ayrılacağı, bu öğelerin ve bunlar arasındaki ilişkilerin incelenerek, işleyiş düzeninin kavranabileceği öncülüne dayanır” (Akt: Acar, 2009: 7).

Süreç bir sistemin devam eden fonksiyonunu içermektedir. Öyleyse iletişimi bir sistem olarak da görebilmekteyiz. Sistem, belli bir amacı gerçekleştirmek üzere birbirleriyle etkileşim halinde olan öğeler bütünü olduğuna göre iletişim sürecini yapılandıran temel öğeler de bulunmaktadır. İletişim sürecindeki bu temel öğeler kaynak, mesaj, kanal, alıcı ve dönüttür (Ergin, Birol 2005; Akt: Bayrakçı, 2007: 22).

Şekil:1 İletişim Süreci

Kaynak: (Yiğit, 2005; Akt: Bayrakçı, 2007: 22)

3.3.1. Kaynak: Kaynak, başkası ile paylaşacak bir duyguya, fikre, bilgiye sahip olan kişidir. Kaynak sahip olduğu bu bilgiyi karşısındaki ile paylaşmak isterse onu bir mesaj haline getirmek için söz, yazı, jest, mimik gibi semboller kullanarak kodlar. Kaynak kafasındaki düşünceyi karşısındakinin çözebileceği koddan oluşan bir mesaj halinde ona sunmak zorundadır. Kaynağın zihinsel yapısı, geçmiş yaşantıları, psikolojik durumu, iletişim becerisi, ilgileri, ihtiyaçları, tutum ve değerleri, aldığı eğitim bu kodlama işlemi etkiler (Demirel, 2002; Akt: Acar, 2009:8).

3.3.2. Mesaj: Mesaj, kaynak kişinin diğer kişiye iletmek istediği kavram, duygu, düşünce ve sorunlarını temsil eden gözlenebilir sembollerdir (Özgüven, 2001; Akt: Fişne; 2009: 46).

“İnsanların karşılıklı konuşurken birbirlerine söyledikleri sözler mesaja örnek olarak verilebilir. Mesajın mutlaka sözlü olması gerekmez. Yüz ifadeleri, el kol hareketleri, oturuş ve duruş birer mesajdır. Mesaj kaynak birimdeki içeriğin, bir seçim sürecinden geçirilmiş ifadesidir. Kaynak birimdeki içerik, duygusal ya da düşünsel olabilir. Seçme sürecinin olmadığı otomatik tepkiler mesaj değildir. ” (Fişne; 2009: 46).

3.3.3. Kanal: Kaynak ve hedef birimler arasında yer alan ve işaret haline dönüşmüş mesajın gitmesine olanak sağlayan yola, geçite kanal adı verilir

(Cüceloğlu, 1991;Akt:Üstündağ, 2006:24). İletişim kanalı görsel, işitsel, dokunsal özellikte olabilir. Birden çok kanal kullanılabilir (Alkan ve Kul; 2005; Akt: Üstündağ, 2006:24).

3.3.4. Alıcı: Bir iletişim sürecinde kaynağın gönderdiği mesajlara hedef olan kişi ya da kişilerdir. İletişimin doğası bir mesajın birisi ya da birileri tarafından alınmasını kapsamaktadır” (Ergin ve Birol, 2000;Akt: Üstündağ, 2006:24).

“Kaynaktan gelen mesajın iletici araç ve yöntemleri takip ederek ulaştığı kişidir. Bu kaynaktan olduğu gibi bir birey, bir insan grubu ya da bir kurum olabilir. ” (Bolatkıran, 2006: 16)

İletişim için esas olan bu mesajlardaki sözcüklere verici kişi tarafından giydirilmiş olan anlamlardır. Alıcı kişinin mesaj kodlarını çözerken vericiyi anlama gayreti içinde olması gerekir (Baltaş ve Baltaş, 1999: Akt: Üstündağ, 2006: 24).

3.3.5. Geri Bildirim: Dönüt, alıcının gelen iletiyle ilgili tepkilerini içerir. Bu tepkiler kaynağa gönderilir. Bu süreçte alıcı kaynak, kaynak ise alıcı durumuna geçer. Yani başlangıçtaki roller değişir. Dönütü Olmayan iletişimde alıcının gönderilen iletileri doğru anlayıp anlayamadığı belirlenemez (Yiğit, 2005; Akt: Bayrakçı, 2007: 24).

3.4. İLETİŞİM TÜRLERİ

Yaygın olarak kullanılan sınıflamalardan birinde iletişim dört ana gruba ayrılır. Burada söz konusu olan iletişim türleri, birer inceleme alanı olmalarının yanı sıra, aynı zamanda birer çatışma türüdür de.

1-Kişi-içi iletişim ve çatışma

2-Kişilerarası iletişim ve çatışma

3-Örgüt- içi iletişim ve çatışma

4-Kitle iletişimi ve çatışma (Chaffe ve Berger, 1987; Roloff,1987, Akt: Dökmen,2003:21).

3.4.1. Kişi-İçi İletişim ve Çatışma: “Bir insanın düşünmesini, uygulanmasını, kişisel ihtiyaçlarının farkına varmasına, iç gözlem yapmasını, rüya

görerek kendi içinden mesaj almasını ya da kendine sorular sorarak bunlara cevaplar üretmesidir. Karşı karşıya gelen iki insan arasında gerçekleşen iletişimin benzeri, tek bir insanın içinde de gerçekleşmektedir. İnsanlar, kendi içlerinde birtakım mesajlar üreterek ve bunları yorumlayarak kişi-içi iletişimde bulunurlar.” (Dökmen, 2003: 21).

“Kişinin içsel iletişimi kişiyi güdüleyen, motive eden, gereksinimleriyle kişinin kafasındaki kendisini kavramasına ilişkindir.” (Dökmen, 2003: 21).

3.4.2. Kişilerarası İletişim ve Çatışma: “Kaynağını ve hedefini insanların oluşturduğu iletişimlere “kişilerarası iletişim” adı verilir.” (Dökmen, 2003: 23).

İnsanların yüz yüze ya da iletişim araçlarıyla gerçekleştirdiği iletişim türüdür. Yaşamımızda iletişim kanallarının açık olması kişilerin başarı ve mutluluğu için ön koşuldur. Kişiler arası iletişimde kaynak ve alıcının kültürel yapısı, bilgi birikimi, beklentileri arasındaki benzerlik ve farklılıklar iletişimin kalitesini etkileyecektir (Gürses, 2006: 52).

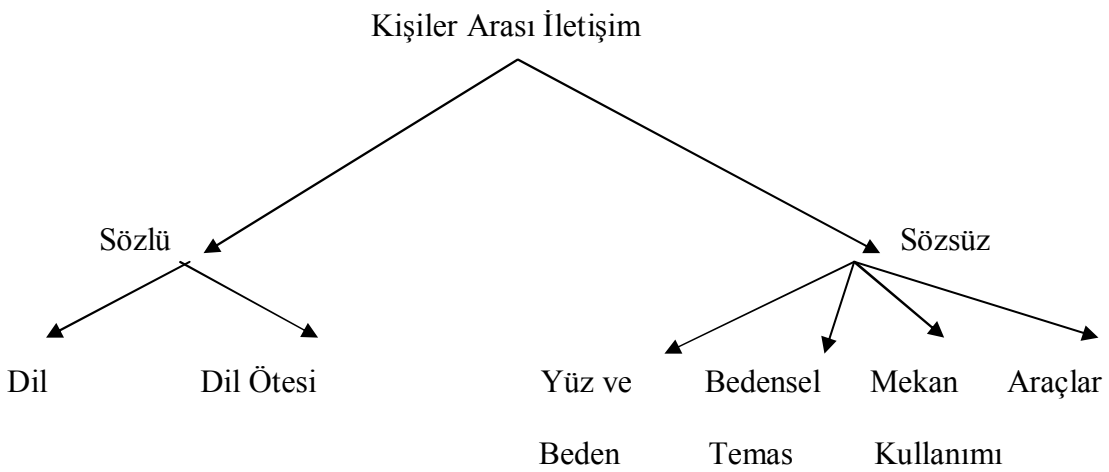
Tubbs ve Moss (1974), bir iletişimin “kişilerarası iletişim” sayılabilmesi için şu üç ölçütün gerekli olduğunu belirtmişlerdir: a)Kişilerarası iletişime katılanlar, belli bir yakınlık içinde yüz-yüze olmalıdır; b)Katılımcılar arasında tek yönlü değil, karşılıklı mesaj alışverişi olmalıdır. c)Söz konusu mesajlar sözlü (verbal) ve sözsüz (nonverbal) nitelikte olmalıdır, bu iki tür mesaj dışındaki mesajların kullanıldığı iletişimler, örneğin yazışmalar, kişilerarası iletişim sayılmaz (Akt: Dökmen, 2003: 24).

İnsan kendini ve dışını tanımlamaya başladığında, ilk ve en yoğun ilişkide bulunduğu çevre kişilerarası olandır. Çeşitli örgütlü yer ve zamanda iki (veya ikiden fazla) kişi arasında olan ilişki ve bu ilişkinin olmasını sağlayan iletişim kişilerarası iletişimidir. Kişilerarası iletişimin doğal olarak birincil koşulu bireyin kendisiyle iletişimini gerçekleştirme kapasitesinin, becerisinin olmasıdır (Erdoğan, 2002: Akt: Erözkan: 2009: 544). Kişilerarası ilişkiler bireye benlik algısını, kendine verdiği değeri, kendine olan saygısını ve güvenini ölçme fırsatı verdiği için bireyin yaşamının çok önemli unsurlarından biri olma özelliğini de taşımaktadır. Ergenlik dönemi de kişilerarası ilişkilerde başarılı olabilmek için oldukça fazla çaba sarf

edilen önemli bir evre olarak kendini gösterir (Giffin ve Patton, 1997; Akt: Erözkan: 2009: 544).

Günlük hayatta en fazla kullanılan iletişim türüdür. Çocukların sokakta konuşması, ev kadınlarının kapı önündeki sohbetleri, kahvehane muhabbetleri, köy odalarındaki sohbetler bu tür iletişime örnek gösterilebilir (Gürses, 2006: 52).

Şekil II. Kişiler Arası İletişim Sınıflaması

Kaynak : (Dökmen, 2003: 27).

3.4.2.1. Sözlü İletişim: “Sözlü iletişimler “dil ve dil ötesi” olmak üzere iki alt sınıfa ayrılmaktadır. İnsanların karşılıklı konuşmalarını hatta mektuplaşmalarını “dille iletişim” kabul edebiliriz. Dille iletişimde kişilerin “ne söyledikleri” dil-ötesi iletişimde ise “nasıl söyledikleri” önemlidir. Dil ötesi iletişim, sesin niteliği ile ilgilidir; ses tonu, sesin hızı, şiddeti, hangi kelimelerin vurgulandığı, duraklamalar ve benzeri özellikler dil ötesi iletişim sayılır (Dökmen, 2003: 27).

“Karşımızdakinin sözlerinin kapsamı kadar -hatta daha da fazla ses tonundaki canlılık da bizi ilgilendirir. Yani semantik öğeler de iletişimde etkilidir. Bir davetin yürekte mi, yoksa yarım ağızla mı yapıldığını anlamaya çalışırken, başvurduğumuz önemli ölçütlerden birisi, dil- ötesi öğelerdir.” (Dökmen, 2003: 27).

3.4.2.2. Sözsüz İletişim: Sözel olmayan iletişim sözel iletişimi destekleyen kişinin gerçek duygu ve düşüncelerine ilişkin mesajlar veren bazı mimik ve jestlerden oluşmaktadır. Kişiler arası ilişkilerde iletmeye çalışılan anlamların %

65'ine yakın bölümü söz dışı mesajlarla iletilmektedir” (Uzunöz, 1987; Akt: Acar, 2009: 13). “ Sosyal psikologların yaptığı araştırmalara göre, ortalama bir iletişimde, sözcüklerin önemi %10, ses tonunun önemi %30, beden dilinin önemi ise %60 olarak bulunmuştur (Altıntaş ve Çamur, 2001; Akt: Acar, 2009: 13).

Sözsüz iletişimi kendi içinde dört gruba ayırabiliriz.

3.4.2.2.1. Yüz ve Beden: “Yüzümüzdeki İfade, el ve vücut hareketlerimiz, vücudumuzun duruşu ve göz temasımız, sözsüz iletişimde önemli yer tutar. Sözsüz iletişimde yüzümüzü ve bedenimizi gönderici olarak kullanırız. ” (Dökmen, 2003: 28).

Niyet edilerek ya da niyet edilmeden yapılan yüz ve beden ifadelerinden, niyet edilmemiş yüz ve beden ifadelerine” duygusal ifade” adı verilmektedir ve çeşitli kaynaklarda, “yüz ifadeleri (facial expressions)” denildiğinde, duygusal yüz ifadeleri anlaşılmaktadır. İnsanların yüzlerinde aniden korku ya da hayret ifadesi belirmesi, duygusal yüz ifadelerine örnektir. Bu tür ifadeler, niyet edilmeden yapıldıkları için, sözlü anlatımdan farklı görülmektedir. Yapılan incelemeler, niyet edilmemiş yüz ve beden ifadelerinin, yani duygusal ifadelerin, kişilerarası iletişimde önemli yeri olduğunu göstermektedir. Örneğin, Mehrabian (1968), iletişimde sözlü kapsamın %7, dil-ötesi öğelerin %38, duygusal yüz ifadelerinin ise %55 oranında paya sahip olduğunu belirtmektedir (Akt: Dökmen, 2003: 28-29).

3.4.2.2.2. Bedensel Temas: “ Farklı bedensel temaslar kurarak karşımızdakine farklı mesajlar vermeye çalışırız. Örneğin birinin elini öpüp başımıza koyduğumuzda onun bizden büyük üstün olduğunu kabul etmiş sayılırız. Diğer sözsüz iletişim şekilleri gibi bedensel temasın anlamı kültürden kültüre değişebilir. ” (Dökmen, 2003: 29).

3.4.2.2.3. Mekan Kullanımı: İnsanlar, içinde buldukları mekanı gelişi güzel kullanmazlar. Birbirlerine olan duygulara göre, konuşurken aralarındaki uzaklık artar ya da azalır (Cüceloğlu, 2005: 36).

“Başkalarıyla aramızda koruduğumuz uzaklık onlara karşı duygularımızla ilgilidir ve onlarla ilişkilerimiz hakkında bazı mesajlar verir.” (Gürgen, 1997: 89).

“Sevdiğimiz insanlara yakın durmayı tercih ederken, daha az sevdiğimizlerle aramızda biraz daha fazla mesafe bulunmasına dikkat eder, hiç tanımadığımız insanlara ise uzak dururuz.” (Dökmen, 2003: 30).

3.4.3. Örgüt İçi İletişim ve Çatışma: Örgütsel İletişim örgütün hedeflerine ulaşması için gereken yönetim ve üretim süreci içerisinde planlamayı, koordinasyonu, denetimi, eğitim faaliyetlerini, bilgi vermeyi, karar almayı ve değerlendirmeyi belli kurallar içerisinde gerçekleştiren iletişim sürecidir (Türkmen, 2003; Akt: Gürses, 2006:55).

Örgüt bir iletişim ağı olarak düşünülebilir. Bu durumda İletişim örgüt içinde karar örneklerinin iletilme ve yayılmasını sağlayarak, karar sürecinin gerçekleşmesine de yardımcı olur. Görüş ve anlayıştaki katılmayı artırmak yolu ile sistemin parçalarını bir araya getirir ve kaynaştırır. Aynı zamanda yetkinin görevlerini de destekler ve gerçekleştirir. Koordinasyon sağlayan araçlardan en güvenilir ve etkili olanı iletişimdir (Simon, 1957; Akt: Gürsel vd., 2003: 40-41).

3.4.4. Kitle İletişimi ve Çatışma: “Birtakım bilgilerin/sembollerin, birtakım hedefler tarafından üretilmesi, geniş insan topluluklarına iletilmesi ve bu insanlar tarafından yorumlanması sürecine “kitle iletişimi” adı verilir. ” (Dökmen, 2003: 38).

“Kitle iletişiminde kaynak ve hedef birimler karşı karşıya gelmezler; gazeteler, dergiler, film, radyo ve televizyon kitle iletişiminin kanallarını oluştururlar ve bu kanallar aracılığıyla tek bir kaynak çok sayıda hedefe geniş bir alan ve zaman içinde ulaşabilir.” (Cüceloğlu; 2005: 221).

3.5. İLETİŞİM BECERİLERİ

İnsanlar dünyayı ve çevrelerini çevrelerinden sürekli bilgi toplayarak algılamaktadırlar.

İnsanoğlu toplumsal bir varlık olduğu için dünyayı diğer insanlarla kurdukları iletişimlerle anlamlandırmaya çalışmaktadır. Çünkü içinde buldukları bağlamlar, insanlar ve onlar arasındaki ilişkilerden oluşmaktadır. Birbiriyle ilişki kuran insanlar ise hem kendileriyle ilgili bilgi vermekte hem de karşı taraftan bilgi toplamaktadırlar. Bu nedenle, insanın doğasında olan kendini anlatma ve başkalarını anlama ihtiyacı bireyleri iletişim kurmaya itmiştir (Cüceloğlu, 1995; Akt: Kurtyılmaz, 2005: 32).

İletişim becerisi; "kişinin duygu, düşünce, inanç ve tutumlarını anlaşılabilir ve amacına uygun bir şekilde aktarma becerisidir." (Korkut, 1996; Akt: Fişne, 2009: 49).

İletişim becerileri, pek çok beceri için temel oluşturmakta ve sözel olan ve sözel olmayan mesajlara duyarlılık, etkili olarak dinleme ve etkili olarak tepki verme biçiminde özetlenebilmektedir. Etkili dinleme ve etkili tepki verme becerileri, uygun soru sorma, özetleme yapma, başka sözcüklerle tekrarlama, anahtar sözcüklerle tepki verme, karşısındakinin davranışını, sözlerini ve duygularını tanımlama, uygun biçimde yansıtma, anlayıp anlamadığını sınama ve etkili geribildirim verme gibi becerileri gerektirmektedir" (Korkut, 1996 ; Akt:Fişne, 2009:49).

Ergin ve Birol (2000) dile dayalı iletişimde gerekli beş beceri olduğunu ifade etmiştir. Bunlardan ikisi “kodlama” becerileri diyebileceğimiz konuşma ve yazma becerileridir. Kodlama kafamızdaki anlamı karşımızdakinin anlayabileceğini düşündüğümüz sembollere dönüştürmedir. Öteki ikisi kod çözme becerisi diyebileceğimiz dinleme ve okuma becerileridir. Beşincisi ise her iki grup beceri için çok önemli olan “düşünme” becerisidir. Kuşkusuz resim yapma, şekil çizme uygun jest ve mimik kullanma gibi dile dayalı olmayan ancak dille yapılan iletişimi destekleyen beceriler de söz konusudur. Benzer şekilde Açıköz (2005) de iletişim becerilerini beş ana başlık altında sıralamıştır. Bunlar:

1. Konuşma (Kendini sözel alanda aktifçe dışa açmak
2. Yazma (kendini yazılı ifade etme
3. Okuma (görsel dinleme)
- 4.Dinleme (kendi varlığına sessiz tanıklık etme)
5. Düşünme (insanın kendini gerçekleştirme çabası) dir. (Akt: Üstündağ, 2006: 37).

“İletişim becerileri ana başlıklar halinde yukarıdaki şekilde ifade edilmekle birlikte kişilerarası ilişkilerde önemli olan iletişim becerileri; sözel ve sözel olmayan iletişimi birlikte kullanma, farklı bakış açılarının farkında olma, ben dili kullanarak duygu, düşünce ve davranışların sorumluluğunu alma, kendini açma, iletişimi

engelleyecek tepkileri kullanmama, soru sorma ve etkili tepki verme becerileri olarak sıralanabilir” (Üstündağ; 2006: 38).

İletişim becerileri etkin olarak kullanılmadığında karşı tarafı etkili olarak dinleyememe, karşı tarafı onun değer yargıları veya dünya görüşüne göre algılayamama, sürekli ya da çok konuşma, sözsüz iletişimi doğru ve yerinde kullanamama gibi sorunlar yaşanabilmektedir. Bu becerilerin herhangi birinde ya da bazılarında sorun yaşanması ise iletişimin başarılı ve sağlıklı olmasını engellemektedir (Carr, 2003; Akt: Kurtyılmaz, 2005: 38).

3.6. İLETİŞİM ENGELLERİ

“Bir mesajın verilmesini ya da alınmasını olumsuz şekilde etkileyen bütün faktörlere iletişim engeli denir” (Ergin, 1998: 223).

Kişiler arası iletişimde dinleyicinin ya da karşı tarafın verdiği bazı tepkilerin iletişime zarar verdiği ve iletişimin gidişini olumsuz yönde etkilediği savunulmaktadır. Her zaman olmamakla birlikte bu genelde doğru bir ifadedir. Kişilerarası iletişim kurarken belli bir sorun durumunda karşıdaki kişinin ihtiyacı ve bizden beklentisi göz ardı edilemez. Öte yandan bir sorun ile karşılaşıldığında öncelikle sorulması gereken şey "sorun kimin?" sorusudur. İletişim engelleri:

- Emir vermek, yönlendirmek
- Uyarmak, gözdağı vermek
- Ahlak dersi vermek, öğüt vermek
- Nutuk çekmek
- Çözüm önerisi getirmek
- Yargılamak, eleştirmek, suçlamak
- Övmek
- Alay etmek
- Yorumlamak, analiz etmek
- Güven vermek, avutmak

- Soru sormak, sınamak, sorgulamak
- Oyalamak, konuyu saptırma (Bozdoğan, 2001; Akt: Fişne, 2009: 48-49).

İletişim gerçekleşirken, amaçların belirsizliği, uyumsuzluğu, hedef ve alıcının farklı oluşları, mesajın içeriğinin bozulması, mesaj düzenlemesi ile ilgili temel ilkelerin göz ardı edilmesi, yetersiz dinleme, savunucu iletişim ve empati de eksikliği gibi bazı faktörler de iletişim sorunu oluşturabilir (Zıllıoğlu, 2003: 291-292).

3.7. İLETİŞİMİ KOLAYLAŞTIRAN FAKTÖRLER

Singer (1990) etkili iletişimin, iletişim engellerinin üstesinden gelebilmeyle gerçekleşebileceğini vurgulamakla birlikte iletişim engellerinin üstesinden gelebilmek için geri bildirimde bulunmanın, empati kurmanın, mesajları iyi zamanlamanın, anlaşılır bir dil kullanmanın, anlaşılabilirliği kolaylaştırma açısından çoklu iletişim kanallarından yararlanmanın ve dinlemeyi öğrenmenin gerekli olduğunu vurgulamaktadır (Akt: A. Şahin, 2007: 40).

Baltaş ve Baltas (2002: 19-21) iletişimde anlaşmaya zemin hazırlayacak ve anlaşmayı kolaylaştıracak bazı özellikler olduğunu ifade etmişlerdir. Bu özellikler şunlardır.

1. İletişimde ilk Dakika (Başlangıç) önemlidir.

İki kişi arasındaki ilk etkileşim, iletişim sürecinin önemli bir belirleyicisidir. Bu etkiyi yaratan faktörler, karşılaşılan kişinin beden dilinden, kullandığı kelimelere ve kişinin taşıdığı bütün aksesuarlardan içinde bulunduğu fizik ortam nesnelere kadar geniş bir dağılım gösterir. İşte bütün bu faktörlerin bileşkesi “algılayan kişinin” değerlerinde bir yer bulur ve o çerçeve içinde yorumlanır. Algılayanın kişisel özellikleri ve toplumsal normları ile kalıplaşmış olan yargılar, etkileşim verilerine bağlı olarak iletişimin ilk anında bir “karar” verir ve insan karşısındaki kişiye zihninde bir etiket yapıştırır.

2. İletişim Bilgi Alışverişi Değildir.

İnsanlar arası iletişim sadece bir bilgi alışverişi değildir. Bilgiyi verişi biçimi, bir başka deyişle, sözlerin bedendeki karşılıkları, iletişimi değerlendirmemizde ikinci önemli noktadır. İletişimde bilgilenmek ve öğrenmek “anlamak” değildir.

3. İletişim Kişiyeye Karşın Değil Kişiyeye Yapılır.

İletişim başka bir kişiyeye birlikte yapılandırılan bir süreçtir. İletişim onu oluşturan bireylerden birinin aktif olusu, diğerinin ise bu eylemi izlemesi ile kurulamaz. Eğer alıcı kişi hazır değilse, iletişim yolu tıkanır.

4. İletişim Süreci Bir Bütündür.

İletişimi kelimeler, eller, gözler gibi bütünlüğünden soyutlayarak ve süreçteki bir kesite bakarak değerlendirmeye çalışmak bizi yanıltabilir. Sözsüz iletişim işaretlerini veya sözlü iletişim içeriğini tek tek değerlendirerek sonuçlara varmak yanıltıcı olabilir.

“Etkili kişilerarası iletişim, demokratik yaşamın bir gereği olarak ortaya çıkmaktadır ve bunu başarabilmenin yolu iletişime giren tarafların bunun için istekli olmasıdır. Taraflardan birinin isteksiz olması, iletişimi başarısız kılmaktadır. Özellikle önemli bir konu konuşulacağında, her iki tarafın hem zaman hem de duygusal açıdan iletişime hazır olmaya özen göstermesi önemlidir” (Cihangir, 2004:6).

Bozdoğan’a göre (2003), “kişilerarası iletişimin olumlu ve sağlıklı olması için bazı temel ilkelere ve ön koşullara ihtiyaç duyulmaktadır. Kişilerarasındaki iletişimin sağlıklı ve etkili olabilmesi için şu üç temel ön koşul öne sürülmüştür.”

Doğallık.

Kabul etme/Saygı.

Empati (Akt: Acar, 2009: 8-19).

Etkili İletişimin kurulabilmesi her şeyden önce olay ve durumla ilgili tüm olasılıkların dikkate alınmasıyla mümkün olabilmektedir. İletişim sürecinde her hangi bir noktaya takılıp kalma ise iletişimi sekteye uğratmaktadır (Özer, 1996; Akt: Kurtyılmaz, 2005: 38).

“Kişilerarası iletişim; İnsanların birbirlerine bilinçli veya bilinçsiz olarak iletmek istedikleri duygu ve düşüncelerini aktardıkları bir süreçtir. Bu sürecin başarısı, bireyin yaşamındaki mutluluğun temelini oluşturur. Başarılı bir iletişimin bazı temel koşulları vardır” (Baldık, 2005:414).

1. Karşınızdaki kişiye saygı duymak: Onun varlığını kabul etmek, önemli ve değerli olduğunu hissetmek, olduğu gibi benimsemek anlamını taşır.

2. Gerçekçi ve doğal davranmak: Abartıdan uzak, rol yapmadan, olduğu gibi davranmaktır.

3. İletişimin belki de en önemli ögesi; empati: Empati, bir anlamda, dış dünyayı karşınızdaki kişinin penceresinden görmeye çalışmaktır. Kurulan bu duygu ortaklığı, iletişimi güçlü kılar.

4. İletişim sürecini planlama: İletişim sadece konuşma değildir. Aynı zamanda;

- Ne söyleyeceğimizi bilmek
- Bunu ne zaman söylemenin daha uygun olacağına karar vermek
- Nerede söylemenin doğru olduğuna karar vermek
- En iyi nasıl söyleyeceği hususunda fikir yürütmek
- Olayları basite indirgeyerek sunabilmek
- Akıcı bir dille ve karşınızdaki kimseyle göz teması kurarak konuşabilmek
- Dikkati yoğunlaştırabilmek ve karşınızdaki kişinin verilen mesajı anlayıp anlayamadığını kontrol edebilmektir.

5. Karşı tarafı kabul etme: Başkalarını oldukları gibi kabul etmek, ilişkileri kuvvetlendirmenin önemli bir yoludur. Karşınızdaki kişiye gerekli anlayışı gösterip hoşgörülü bir ortam sağlarsak, onun kendini güven içinde hissedip, kendi özüne uygun davranışlar içine girmesine fırsat veririz. Böyle bir ilişkide karşınızdaki kişi olumlu yönde değişebilir, sorunları çözmeyi öğrenebilir, ruh sağlığı iyileşebilir, daha üretici olabilir.

“İletişimde kişiyi etkili kılan, insanlarla yapıcı konuşmayı başarabilmektir. Usta psikologlar, başarılarının temel nedeninin, kişiyi konuşmaya başlatmak ve onu dinleyerek ‘yolundan çekilmek’ olduğunu söylerler.” (Baldık, 2005: 414)

3.8 İLETİŞİM BECERİLERİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR

Balcı (1996) danışma becerileri eğitiminin üniversite öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerine etkisini araştırmış; 31 öğrencinin yer aldığı deney ve kontrol grubu üzerinde yaptığı çalışmada, 12 hafta süren danışma becerileri eğitiminde bireylere temel iletişim becerilerini kazandırmak için grup içinde etkinlikler düzenlenmiş sonra da bu etkinlikler tartışılmıştır. Sonuçlar, danışma becerileri eğitiminin üniversite öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerini arttırmada etkili olduğunu göstermiştir.

Görür (2001)'ün lise öğrencilerinin iletişim becerilerini değerlendirmelerini bazı değişkenlere göre (cinsiyet, sınıf düzeyi, sosyo-ekonomik düzey ve doğum sırası) incelediği çalışmada, kızların iletişim becerilerini değerlendirmelerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu, yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin iletişim becerilerini daha olumlu değerlendirdikleri ve doğum sırasına göre ortanca çocukların iletişim becerilerini değerlendirmelerinin daha düşük olduğu, son çocukların diğerlerine göre iletişim becerilerini daha olumlu değerlendirdikleri bulunmuştur.

Dökmen (1986) yüz ifadelerini belirleme becerisini geliştirmek amacıyla, Eğitimde Psikolojik Hizmetler öğrenimi gören öğrencilere sekiz oturumluk yüz ifadelerini tanıma eğitimi vermiştir. Hazırlanan eğitim programında kişilerarası etkileşimde yüzün önemi, temel duyguların yaşanmasında yüzün aldığı şekiller ve farklı duyguların yaşanması durumunda bunların yüz ifadesinden tanınması konularını işlemiştir. Bu eğitim sonrasında programa katılanların yüz ifadelerini tanıma becerilerinin arttığı ve çatışmaya girme eğilimlerinin azalmaya başladığı saptanmıştır. Dökmen'in bu çalışması iletişim becerileri ve bunların kazandırılmasına yönelik ilk çalışma olarak görülmektedir.

Englander-Golden ve Diğerleri (1989) zarar verici davranışların önlenmesinde iletişim becerilerinin etkisi ve özsaygı ilişkisini araştırmıştır. Okul temelli bir program olarak yıkıcı davranışların önlenmesi için bir buçuk yıllık güvengelik eğitiminin; polise yönelik suç işleyenlerden (polislere saldıranların) eğitim almış ve eğitilmemiş gençlerin karşılaştırılması ile uzun süre etkisinin olduğu görülmüştür. Bu programa öğrenciler gönüllü olarak ve ailelerinin izni ile katılmışlardır. Çalışma 357

lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. 5 aylık eğitim öncesi periyotta okulun ilk gününden başlayarak genç saldırganların sayısı, eğitim alacak olan ve eğitim alamayacak olanlar açısından farklılık saptanmıştır. Eğitilmiş öğrencilerin yedi aylık yaz tatili boyunca diğerlerine göre anlamlı düzeyde daha az suç işledikleri görülmüştür. Çalışmanın tamamlanmasından bir buçuk yıl sonra yapılan karşılaştırmada, eğitim almamış öğrencilerin eğitim alanlara göre 4-5 kat daha fazla suç işlemiş oldukları ve işledikleri suçların daha şiddetli olduğu görülmüştür (Akt: Üstündağ, 2006: 44).

BÖLÜM IV

4. ÖZGÜVEN

4.1 ÖZGÜVEN KAVRAMI

‘Eğer dağları yerinden oynatabilecek bir inanç varsa, o da kendi gücüne inanmaktır.’

Maria von Ebrer – Eschenbach

Özgüveni açıklayabilmek için öncelikle özgüvenle yakından ilişkili kişilik ve benlik kavramlarını açıklamakta fayda var.

Farklı kuramlar kişiliği açıklarken farklı noktalara ağırlık vermişler oluşumu, yapısı, etkilendiği özellikler bakımından farklı süreçlere değinmişlerdir.

Kişiliğe ilişkin veya çok benzer olguların literatürde çok değişik sözcüklerle (selfperception, self-concept, self-image, self-acceptance, self-confidence, ego strength, self esteem vb.) ifade edilmesi ve çok sayıda tanımının olması bu olguya ilişkin bir kavram karmaşasının varlığına işaret eder. Psikolojide, çalışmalarını kişilik konusunda yoğunlaştıran araştırmacılar değişik akımların etkisi ile bu kavramı açıklamaya çalışmışlardır. Yapılan tanımlar, kişiliğin bütüncül bir tarifi olmaktan çok, tarif edenin yakın olduğu psikolojik ekol ve öznel teorilere dayanmaktadır (Soner, 1995, s.20-21; Akt: Kurtuldu, 2007: 58).

Örneğin “psikanalitik yaklaşım, insanların davranış tarzlarındaki önemli farklılıklarda, bilinçaltı akıllarının sorumlu olduğunu söyler. Ayırıcı özellik yaklaşımını savunan psikologlar kişinin ayırıcı özellikler yelpazesini oluşturan türlü kişilik özelliklerinden bazılarına sahip olduğunu söylerken, biyolojik yaklaşımı savunan psikologlar kişilikteki bireysel farklılıkları açıklamak için kalıtsal eğilimlere ve fizyolojik süreçlere dikkat çekerler. Buna tepki olarak insancıl yaklaşım, kişilik farklılıklarının ana nedeni olarak kişisel sorumluluk ve kendini onaylama duygusunu gösterir. Davranışsal/sosyal öğrenme kuramcıları tutarlı davranış kalıplarını koşullanma ve beklentilerin sonucu olarak açıklar. Bilişsel yaklaşımı savunanlar ise,

davranıştaki farklılıkları açıklamak için insanların bilgiyi işleme yöntemlerindeki farklılıkları inceler” (Burger, 2006: 24-25).

Freud’un yapısal kuramına göre kişilik üç ana sistemde oluşur. İd-Ego-Süperego (Altıntaş ve Gültekin, 2003: 5). Freud’un kuramına göre sağlıklı bir kişilikte benlik alt benlik dürtülerini ve üst benlik taleplerini dengeler (Burger, 2006: 108).

Bireysel psikolojide kişilik bireyin kendisine, diğer insanlara ve topluma karşı geliştirdiği tutumların ürünüdür. Kişilik genelde çevresel etmenlere dayalıdır. Çevresel etmenlerin etkisiyle oluşur. Adler’e göre kişilik, yaklaşık beş yaşlarında yapılaşır ve sonraki yaşamda belirgin bir değişiklik göstermez (Altıntaş ve Gültekin, 2003: 36-37).

Bütüncül yaklaşıma göre kişi yaşamın ilk yıllarında çevresinden gelen ayrıntısız, karmaşık görünümlü tepki örüntüleri elde eder. Daha sonra insanın yaşamı boyunca çevreyle etkileşim sonucu geliştirdiği algılar, duygular, düşünceler, yargılar, amaçlar ve bunların bir biri ile olan karşılıklı etkileşimleri sonucu kişilik oluşur. Horney insan kişiliğinin iki temel yönlendiricisinin olduğunu savunmuştur. Bunlar emniyet, güven duygusu ve doyumdur (Altıntaş ve Gültekin, 2003: 50).

Fromm kişilik gelişiminde farklı aşamalardan çok ebeveyn-çocuk ilişkileri üzerinde durur (Altıntaş ve Gültekin, 2003: 71).

Rogers’ın kişilik kuramına göre birey kişiliğinin farkına vardıkça önemsenme ihtiyacı duymaktadır. Bu ihtiyaç bireylerin tümünde görülen bir durumdur. Olumlu saygı, takdir edilme ve sevilme gibi ihtiyaçların karşılanması kişilik gelişmesi açısından önemlidir. Bireyler kendilerini diğer insanlardan gördükleri ilgiye göre önemsemeyi öğrenirler, daha sonra yaşantılar ve deneyimler sonucunda kendileri sever ya da nefret ederler. Rogers iki ihtiyaca önem verir. Olumlu saygı ve olumlu benlik saygısı, olumlu saygı bireyin başkaları tarafından kabul ve saygı görmesi, sevilmesi, hoşlanılması gibi yaşantıları yansıtır. Bu tür yaşantıları olan birey kendilerine saygı duyacaktır. Olumlu benlik saygısı ise başkalarının tutumuna bağlı olmaksızın kendi benliğine karşı olumlu tutumdur (Altıntaş ve Gültekin, 2003: 91-92).

Sullivan'a göre gerçek ya da hayal ürünü kişiler arası bir ilişki olmadan kişilik var olmaz. Kişilik insanın yaşadığı ve varlığı bulunduğu karmaşık kişilerarası ilişkilerden asla soyutlanamaz (Sullivan, 1953; Akt: Burger, 2006:177).

“Kişilik bir insanın duyuş, düşünüş, davranış tarzlarını etkileyen faktörlerin kendisine özgü bir örüntüsüdür. Kişilik çok kapsamlı bir kavram olup bireyin biyolojik ve psikolojik, kalıtsal ve edinik bütün yeteneklerini, güdülerini, duygularını, isteklerini, alışkanlıklarını ve bütün davranış özelliklerini içine alır” (Baymur, 1994: 255).

Kişilik, bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçler olarak tanımlanabilir. Öncelikle bu tanım iki bölümden oluşur. Birinci bölüm tutarlı davranış kalıplarıyla ilgilidir. Burada önemli olan nokta kişiliğin tutarlı olmasıdır. Tanımın ikinci bölümü, kişilik içi süreci ele alır. Kişiler arası süreçlerden farklı olarak, kişilik içi süreçler, nasıl davranacağımızı ve hissedeceğimizi etkileyen ve içimizde gelişen bütün duygusal, güdüsel ve bilişsel süreçleri kapsar (Burger, 2006:23).

Özgüvenle ilgili önemli kavramlardan bir diğeri de ‘benlik’ kavramıdır. Psikologlar benlik kavramının farklı boyutlarıyla kişiliği oluşturduğunu söylemişler ve kuramlarında genellikle kişiliği açıklarken benlikten bahsetmişlerdir. Söz gelimi Freud, kişiliği alt benlik-benlik- üst benlik kavramlarıyla açıklarken, Rogers kişiliği gerçek benlik ve ideal benlik kavramıyla açıklamaya çalışmıştır.

Her insanın gelişim alanlarındaki büyüme ve gelişimi farklı olduğundan ve kendine özgü tavırları, değerleri ve ilgileri bulunduğundan kişiliği de başkalarından farklı olacaktır. Dolayısıyla her insan büyürken ve gelişirken değişik etkiler altında kalır. Bu büyüme ve gelişme boyunca her insan kendinin bir "BEN" olduğunu anlar (Başaran, 1985; Akt: Çiftçi, 1991:25). Kişiliğin gelişmesi bilinçli bir "BEN" duygusunun ve kavramının gelişmesine bağlıdır (Hicks, 1976; Akt: Çiftçi, 1991: 25).

Rogers'a göre benlik “insanın kendine ilişkin algılamalarını belirleme şeklidir” (Temel, Aksoy, 2001: 9).

“Benlik kavramı insanın kendi benliğini algılayış ve kavrayış biçimi olarak tanımlanır” (Yörükoğlu, 1985; Akt: Temel, Aksoy, 2001:20).

Kendilik kavramı kişisel özelliklerinizi nasıl gördüğünüzdür. Yani nasıl bir insan olduğunuza dair düşüncelerinizdir (Burger, 2006: 486).

Benlik kişinin kendini değerlendirmesi sonucu ilgileri, yetenekleri, özellikleri, değerleri, görüşleri hakkındaki düşüncelerinden oluşur. Benlik kendimiz hakkındaki düşüncelerimizdir. Benlik şu soruların cevabını içerir. “Ben neyim, ne yapabilirim, benim için neler değerlidir, ne yapmalıyım, ne yapmamalıyım, hayattan ne istiyorum?” (Baymur, 1994: 253). “Benlik, içimizde kendimizi gözetleyen, yargılayan, değerlendiren ve davranışlarımızı düzene koyup bizi yöneten bir güçtür” (Baymur, 1994: 266).

Kişilik ve benlik kavramları açıklandıktan sonra öz güveni açıklamak daha kolaydır. Ancak literatür incelendiği zaman öz güven ve benlik saygısı kavramlarının bazen birbirinin yerine, aynı anlamlarda kullanılırken bazen, öz güven kavramının benlik saygısının bir alt boyutu gibi değerlendirildiği görülmektedir.

Temel ve Aksoy (2001:21)’ a göre benlik saygısı, genellikle bireylerin benlikleri üzerindeki tüm olumlu değerlendirmelerine işaret eder. Benlik saygısı iki farklı boyuttan oluşur; kendine güven ve değerlilik. Kendine güven boyutu insanların kendilerini yetenekli ve değerli görme derecelerine işaret eder. Değerlilik boyutu ise bireylerin kişisel değerlerine ilişkin hislerinin derecelerini ifade etmektedir. Özsaygı; ‘özgüven, benliği kabul, değerlilik ve eşitlik’ duygularının toplamını oluşturmaktadır.

Görüldüğü gibi burada özsaygı kavramının özgüven, benliği kabul, değerlilik ve eşitlik duygularının toplamı olduğundan bahsedilmekte yani özsaygı öz güveni içine alan bir kavram olarak görülmektedir.

Ancak Dilmaç ve Ekşi (2008: 280) “alan yazında benlik saygısı, değişik terimlerle ifade edilmektedir. “self esteem”, klasik yayınlarda, “self-respect”, “self-confidence”, “self-regard” karşılığı olarak geçmektedir. Bu terimlerin Türkçe’deki kavramsal karşılıkları eş anlam taşımakta, benlik saygısı, öz saygı, kendilik saygısı ve özdeğerlilik duygusu olarak ifade edilmektedir” Demektedirler. Özgüvenin karşılığının “self-confidence” olduğu düşünüldüğü zaman bu iki kavramın benzer

anlamları taşıdığı düşünülebilir. Ayrıca literatürde bu iki kavramın açıklanması, gelişimi gibi konuların birbiriyle örtüştüğü görülmüştür.

Bu açıklamalardan sonra özgüvenle ilgili tanımlamalara bakacak olursak:

20. yüzyılın başlarında benlik teorisini geliştiren W. James (1842-1910), benliğin önemini analiz etmiş, kendimizin değerleri ve gayelerinin önemli bir rolü olduğunu ortaya koyduktan sonra, özgüvenin oluşumundaki etkenleri ve insan davranışının anlaşılabilmesinde özgüven kavramının önemini vurgulamıştır. James, özgüven olgusunu bir denklem şeklinde ifade eder:

$$\frac{\text{Hedefe ulaşmadaki başarı}}{\text{Varmak istenen hedef}} = \text{ÖZGÜVEN}$$

Bu denklem, kişinin hedeflediği başarıya ulaşma oranının yüksek veya düşük özgüveni oluşturacağını belirtir (Akt: Kurtuldu, 2007: 59).

Lindenfield (1997), iç özgüven ve dış özgüven olmak üzere iki değişik özgüven olduğunu söyler. İç özgüven, kendimizden memnun ve kendimizle barışık olduğumuza dair inancımız ve bu konuda hissettiklerimiz; dış özgüven ise, dışarıya kendimizden emin olduğumuz şekilde verdiğimiz görüntü ve davranışlardır. İç özgüveni ve dış özgüveni sağlam olan kişiler, aşağıdaki tabloda gösterilen özellikleri geliştirmişlerdir (Özbey, 2004; Akt: Günalp, 2007:28).

Şekil III: İç ve Dış Özgüveni İfade Eden Davranışlar Tablosu

Özgüven	
İç Özgüven	Dış Özgüven
Kendini Sevme	İletişim Becerileri
Kendini Tanıma	Kendini İyi İfade Edebilme
Kendine Açık Hedefler Koyma	Kendini Ortaya Koyabilme
Pozitif Düşünme	Duyularını Kontrol Edebilme

Kaynak (Özbey, 2004; Akt: Günalp, 2007: 29).

Öz-güven kavramı, öz-yeterlik (Bandura, 1977; 1997; Akt: Akın, 2007: 167) ve algılanan yeterlik (Harter, 1982; Nicholls, 1984; Akt: Akın, 2007: 167) olarak da kavramsallaştırılmıştır. Feltz (1988) öz-güveni “genel bir özellik olmaktan daha çok bireyin belli bir aktiviteyi başarılı biçimde yerine getireceğine yönelik inancı ve bireyin kendi yargı, yetenek, güç ve kararlarına güvenmesi” şeklinde tanımlamıştır (Akt: Akın, 2007: 167).

Benlik saygısının bireyin kendi yetenek ve güçlerini doğru bir şekilde değerlendirmesinin bir yansıması olduğunu söyleyen Chrzanowski (1981), bunun temelinde kişisel onur, kişinin özünü kabullenmesi ve kabul edilirlilik duygusu gibi insani değerlerin bulunduğunu belirtmektedir (Akt: Kıran Esen ve Aktuğ, 2007: 13).

Campbell’a (1990) göre ergenlerde benlik kavramı ve benlik saygısı akranlarla olan iletişimin niteliği ile yakından ilişkilidir (Akt: Kıran Esen ve Aktuğ, 2007: 13).

Benlik saygısı, benlik sistemini kişinin kendini nasıl gördüğüne ilişkin duygularıdır. Benlik saygısını belirleyen yargılarda bir değişmezlik vardır. Bununla beraber kişinin benlik saygısının değişmeye duyarlı oluşu da kabul edilmektedir (Tufan, 1990; Akt: Kıran Esen ve Aktuğ, 2007: 13).

Benlik saygısı, “benlik-değerinin, kendine güvenmenin veya kendini kabulün kişisel ve bütünsel duygularını ifade eder (Leory, 1996; Akt: Uyanık Balat ve

Akman, 2004:176). Benlik saygısı, benlik kavramında bulunan bilgilerin bir değerlendirilmesidir.” (Uyanık Balat ve Akman, 2004: 176).

Zeka, bedensel özellikler , yetenek ve beceriler, bireysel onur ve saygınlık gibi özelliklerin olumlu düzeyde kabullenilmesi gibi öğeleri kapsayan (Chrzanowski,1981; Akt: Karahan vd., 2004: 28) benlik saygısı; temel olarak bireyin kendine ilişkin tutumunun yönüne bağlıdır. Birey kendine ilişkin olumlu bir tutum içindeyse, benlik saygısı yükselmekte; olumsuz bir tutum içindeyse benlik saygısı düşmektedir (Rosenberg, 1965: Akt: Karahan vd., 2004: 28).

Coopersmith benlik saygısını, “bireyin kendini yetenekli, önemli, başarılı ve değerli hissetmesi” olarak tanımlamaktadır (Ulupınar, 1991; Karadağlı, 1991; Akt: Tatoğlu, 2001: 8).

Benlik saygısını çok boyutlu olarak ele alan psiko sosyal kuramlar dört boyut üzerinde durmaktadır (Hebeise 1976; Akt: Özmen, 2004: 45-46) :

1. Temel kabul : Bireyin kendisi hakkında bir benlik kavramı geliştirmeden önceki döneme ait duygusal bir tavidir. Bireyin kendisini kabul veya reddetmesi anlamına gelir. Teorik olarak bu erken çocukluk döneminde doğar ve süreklilik kazanır.

2. Şartlı kabul: Kişinin belli standartlara ulaştığı zaman hissedilen kendini kabul duygusudur. Bu durumdaki kişi diğerlerinin beğenisini kazanmak kendi kendine koyduğu başarı standartlarına ulaşmak ihtiyacındadır.

3. Gerçek-ideal benlik uyumu: Kişinin olduğu benlik ile olmak istediği benlik arasındaki farkı algılamasıdır. Yüksek düzeyde uyuma bir denge ve uyum duygusu yaratır. Uyuşmazlık ise yetersizlik duyguları ve mükemmeliyetçilik yaratır.

4. Kendini değerlendirme: Kişinin başkalarıyla kendini karşılaştırdığı zaman kendisi hakkında verdiği yargıdır. Bazı araştırma bulgularına göre denekler kendilerine çizdikleri üst sınırın ötesinde başarıya yönelmemektedir

Gerçek ve ideal benlik arasındaki uyum ve farklılıklar kişinin öz güvenini olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir. Kişinin öz güveni, gerçek benliğin ideal benlikle örtüştüğü oranda artmaktadır (Soner, 1995; Akt: İzin, 2006: 12). Kişi,

gerçek benliğinden ideal benliğe ulaşmaya çalışır. Eğer aradaki fark fazla ise, ideal benliğe ulaşmak zorsa kişide güvensizlik belirecektir. Bir insanın ne olduğu ile ne olması gerektiği konusundaki tutarsızlığı değersizlik duygularının doğal bir sonucudur (Geçtan, 1999; Akt: İzin, 2006: 12). Kişi olumlu bir benlik tutumu geliştirmişse, kendinden memnunsa öz güvene sahiptir (İzin, 2006:12).

Kendi davranış biçimlerinin, beklentilerinin, amaçlarının ve duygularının farkında olmak, öz güven için önemli kriterlerdir. Beğenilen ve beğenilmeyen kişilik özellikleri ile kendi hakkında ne düşündüğü sorulduğunda, kişi kendisi hakkında olumlu değerlendirmeler yapabilmelidir (Kasatura, 1998: 210).

Özgüvenin iki merkezi boyutu vardır: 'sevilebilir olma duygusu', 'yeterli olma duygusu' (Humphreys, 2002; Akt: Günalp, 2007: 30).

Özgüveni yüksek olan bireyler genelde, kendilerine güvenen, başarmak isteyen, iyimser, zorluklardan yılmayan, yeniliklere açık ve araştırmacı, insan ilişkilerinde rahat ve sevecen, sorumluluk yüklenen ve atılımcı bir kişilik özelliğine sahiptirler. Kendilerini saygı ve kabul edilmeye değer, yararlı, önemli kişiler olarak algılama eğilimindedirler (Mağden ve Aksoy, 1993; Akt: Kurtuldu, 2007: 58).

Baldık (2005:231) Sağlıklı benlik saygısı öğelerini aşağıdaki şekilde sıralamıştır.

- 1.Emniyet
- 2.Katılımcılık
- 3.Kendini kontrol etme ve disiplin duygusu
- 4.Cesaretlendirme, destekleme ve taktir duygusu
- 5.Hataları ve başarısızlıkları kabullenme duygusu
- 6.Aileye mensup olman getirdiği benlik değeri
- 7.Sorumluluk duygusu
- 8.Ait olma duygusu
- 9.Amaç duygusu
- 10.Kişisel yeterlilik ve gurur

11.Güven Duygusu.

4.2. ÖZGÜVENİN ÖNEMİ

Freud ruh sağlığının tanımını yaparken ‘Çalışmak ve sevmek’ der (Yörükoğlu, 2002:15). Kişinin hayatta önce kendisini sevmelidir. Kendini seven insan diğer insanları sevebilir. Kendisini sevebilmesi de büyük oranda özgüveniyle ilgilidir. Eğer kişinin özgüveni düşükse bu durum kendisine karşı olumsuz bir algı geliştirmesine yol açar. Öte yandan çalışmak da ruh sağlığı için önemli bir kavramdır. Eğer kişi çalışır ve başarılı olursa mutlu olur. Başarılı olması içinse önce başarılı olacağına inanması gerekir. “Başarının kaynağını oluşturan şey insanın kendine güvenidir. Güvensiz bir ortamda başarı yeşermez. Tarih bunun örnekleriyle doludur. Nice güçler, engeller güvenle aşılmış, nice güçler güvensizlikle yok olmuştur.” (Kayaalp,2002: 86).

Araştırma sonuçları kişinin psikolojik açıdan daha sağlıklı, başarılı, daha etkin olmasını öz güven duygusunun sağladığı yönündedir. Yakın zamanlarda araştırmalarına hız kazandıran dinamik psikiyatri, insanlarda psikolojik sorunlarının da aşağılık veya yükseklik duygularından kaynaklandığını vurgulamaktadır (Koçak,1985; Akt: İzin,2006:17).

Değersizlik duygusu içindeki insanlar kendi gerçek benliklerini kabul etmediklerinden gerçektışı bir üstünlük düzeyine ulaşabilmek için çaba harcar ve enerjisinin çoğunu bu amaç için tüketir. Ne var ki, bu amaca ulaşabilmek için geliştirdiği yöntemler esneklikten yoksundur ve amaçlar ulaşılamaz niteliktedir. Üstelik seçtiği amaçlar, topluma değil kişisel çıkarlara yöneliktir; tasarıları bencil niteliktedir ve kişisel üstünlüğünü sağlayabilme yolunda diğer insanlara zarar verebilecek girişimlerde bile bulanabilir (Geçtan, 1999: 78).

Öz güven, psikolojik olarak var olabilmenin esasını oluşturur. Özdeğer bilincinden yoksun olarak sürdürülen bir yaşamda kişinin temel ihtiyaçlarının çoğu karşılık bulamaz ve böylece yaşam ıstırap verici bir hal alır (Mckay, 1998; Akt: İzin, 2006: 17). Nitekim Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinin 3. evresi sevgi ve ait olma, 4. Evresi saygınlık gereksinimi (Altıntaş ve Gültekin, 2003:126) ‘dir. Kişi kendine güveni sayesinde bu ihtiyaçları karşılayabilir.

Özgüven kişinin toplumsal ilişkilerini de etkileyen önemli bir kavramdır. Güvensiz kişi, kendine güvenen insanların yanında bulunduğu zaman, kendi güvensizliğinin daha çok farkına varır ve güvensizliğini yansıtmamak için ya o çevreden kaçır ya da o çevre içinde kendine güvenli rolü oynamaya çalışır. (Kasatura, 1998: 204). Bu durum o insanın sosyal ilişkilerini dolayısıyla mutluluğunu olumsuz yönde etkiler.

Öz güvenli insanlarla ilişki kurmak diğer insanlara da zevk verir. Bunun nedenlerinden biri, olaylara olumlu taraflarından bakmaları, umutlu olmalarıdır. Yaşamlarının iyi olacağına inanırlar. İnsanlar hakkındaki düşünceleri olumludur. Her sorunun bir çözümü olacağına inanırlar. Olabilecek olumsuzluklar için enerjilerini harcamazlar. Kolay karar verebilirler. Yeterince motive oldukları için başkalarına kıyasla daha enerjik ve daha isteklidirler. İlerlemekten zevk alırlar, çalışmaya karşı istek duyarlar. Özeleştiri sayesinde kendi ilerlemelerini kendileri kontrol edebilirler (Lindenfield, 1997; Akt:İzin, 2006: 15).

Özgüven düzeyi yüksek olan kişiler, başkalarını kıskanmaz ve onların yaşamlarını olumsuz etkileyecek davranışlardan kaçınır. Hatta başkalarının mutlu olması için gayret eder; ancak özgüveni gelişmemiş kişi başkasını kıskanır. Kendi mutluluğu için çalışmaz; çünkü işin başında mutsuzluğu kabullenmiş ve değişmeyeceğine kendisini şartlandırmıştır (Özbey, 2004; Akt: Günalp,2007: 32).

Uzmanlar güçlü bir özgüvenin çocukların öğrenmeleri ve sosyal ilişki kurmaları üzerinde olumlu etki yaptığı görüşünde birleşir (Beil, 2003:186).

4.3. ÖZ GÜVENİN GELİŞİMİ

Anne- bebek iletişimi benlik saygısının gelişimi için önemlidir. Özellikle 0-1 yasta temel güven duygusu gelişmektedir. Bebeğin bu dönemde ihtiyaçlarının giderilmesi, sevgi ve ilgi gösterilmesi güven duygusunu geliştirir. 1-3 yaş döneminde ise sfinkter kontrolü kazanır. Çocuk kendi vücudunu kontrol edebilmenin hazzını yasar. Daha sonraki dönemlerde çocuk dil gelişimi ile sosyalleşip, toplum içinde kendisini göstermeye baslar, okula başlama ile sosyalleşme hız kazanır. Bu dönemde annenin yanı sıra öğretmen, arkadaşlar gibi çevresindeki bireylerle ilişkiler önem kazanır (Gençtan, 1984; Akt: Tatoğlu, 2006: 9).

Çocukta özgüven doğumla gelişmeye başlar, erken yaşlarda da kesinlik kazanır ve 9-10 yaşına kadar gelişmeye devam eder. Özgüven hayat boyu gelişmeye devam eden bir olgudur. Çocuklar ergenlikle beraber özgüvenlerini değerlendirmeye ve şekillendirmeye baslar. İlk yıllarda ailenin çocuğa verdiği mesajlar doğrultusunda gelişen özgüven, çocuğun okula başlamasıyla ailenin yanı sıra öğretmen ve arkadaşları gibi diğer kaynaklardan beslenir. Özgüven, kişiden kişiye farklılık gösteren karmaşık bir süreçtir. Bazılarında iç özgüven daha çok gelişirken, bazılarında dış özgüven fazla gelişir. Örneğin, çocuğun çaba ve başarıları takdir edilirken fiziksel görünümü sürekli eleştirilirse, özgüvenin bir yönü gelişir, bir yönü gelişmez (Özbey, 2004; Akt.: Günalp, 2007:29).

Farklı ana baba tutumları özgüven gelişimi üzerinde etkilidir. Çocuk için anne ve babaların önemli kişiler olduğunu söyleyen G.H.Mead (1863-1931), bunların ilgili ve benimseyici tutumlarının çocuğun özgüvenini yükseltirken, çocuğu önemsemeyen ve dışlayan tutumlarının ise düşük özgüvene neden olduğunu belirtir (Akt: Kurtuldu, 2007: 60). Çocuğuna eğitimdeki performansı konusunda takınılan farklı olumsuz tutumlar çocuğun özgüvenini etkiler. Baskı yapan anne babaların farkında olmadan çocuğun özgüvenini zedeledikleri ve çocuğun daha fazla incinmemek için kaçınma veya telafiye sığınmasına yol açtıkları belirlenmiştir. Aşırı talepler ortaya koyan ebeveyn çocuğunu güvensizliğe ve tedirginliğe iter ama aşırı korumacı ebeveyn de çocukta aynı zayıflıkların ortaya çıkmasına neden olur (Humphreys, 2002 Akt: Günalp, 2007:33).

Cooley, ana ve babanın çocuğun çevresindeki en önemli kişiler olması nedeniyle, bunların ilgili, saygılı, kabul edici ve onaylayıcı tutumlarının çocuğun yüksek özgüvenli gelişmesindeki önemli katkısını vurgulamıştır (Akt: Kurtuldu, 2007:60).

M. Rosenberg (1925), özellikle ergenlik çağındaki kişilerde yüksek özgüvenin oluşmasına neden olan etkenleri araştırır. Bu etkenleri araştırırken sosyal çevrenin ve bilhassa aile ortamının önemi vurgulanır (Akt: Kurtuldu, 2007:62).

Kasatura (2002) özgüven gelişimi konusundaki ana baba görevlerini aşağıdaki şekilde sıralamıştır.

*Çocukların kendilerini ifade etmelerine yardımcı olmak, onları yüreklendirmek

*Kendilerini önemsemek

*Gerektiğinde şikayet edebilmek

*Değişmeye hakları olduğunu bilmek

*Çocuklarına örnek olmak

*Çocuğa ihtiyacı olan desteği vermek

*Yapıcı eleştiriler yapmak

*Görüş alanını genişletmelerine yardımcı olmak

*Hayata hazırlamak

*Bağımsızlaşmalarına yardımcı olmak

*Kötümserlik asılamamak

*Sorunlarını çözüme yollarını öğretmek

*Duygularını kontrol etmelerine yardımcı olmak

*Karar vermelerine yardımcı olmak (Akt: Günalp, 2007:32).

H. S. Sullivan (1892-1949)'a göre “birey özgüvenini kaybetmemek için devamlı uğraş verir. Özgüveni yitirmek, kaygıya dönüşebilen bir huzursuzluğa neden olabilir. Özgüveni düşük kişinin, geçmişinde, kendisi için önemli saydığı kişiler tarafından aşağılandığı ve benzer aşağılanmalara tekrar hedef olabileceğine inandığı varsayılabilir. Çocuğun “iyi ben”, “kötü ben” diye kendisi hakkındaki yargıları, anne-babanın, çocuğun davranışlarını beğenip beğenmemelerinin sonucudur. Kişilik, bu deneyimler sonucu kişiye yansıyan değerlendirmelerin, öğrenilmesi ile oluşur. Özgüven oluşumunu insanlar arası ilişkilere bağlaması, ebeveyn ve kardeşlerin özgüven oluşumundaki rollerini vurgulaması ve özgüvenin gelişmesini sağlayan yöntemlere ağırlık vermesi, Sullivan'ın özgüven konusundaki belirgin katkılarıdır (Akt: Kurtuldu, 2007:61).

Coopersmith, yaptığı araştırmalar sonucunda:

1. Çocuğun anne-babası tarafından kabul edilmesinin,
2. Kendisine tutarlı ve iyi tanımlanmış özgürlük sınırlarının uygulanmasının,
3. Çocuğa inisiyatif kullanma olanağı sağlanmasının, çocuğun yüksek özgüvenli yetişmesinin üç temel koşulu olduğunu saptamıştır (Coopersmith,1967; Akt: Kurtuldu, 2007:62-63).

Baldık (2005:599-604)' a göre çocukları özgüven sahibi kılmmanın yolları aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

- 1-Şartsız sevgi göstermek
- 2-Sinirlenmenizden sorumlu olduğunu belirtmek
- 3-Açık isteklerde bulunmak
- 4-Dinlemeyi öğrenmek
- 5-Çocuğun duygularını ciddiye almak
- 6-Çocuğun varlığını kabul etmek
- 7-Çocukla baş başa vakit geçirmek
- 8-Çocuğun bazı şeyleri kendi başına yapmasına izin vermek
- 9-Çocuğun özel eşyalarına saygı göstermek
- 10-Çocuğun düşüncelerine saygı göstermek
- 11-Çocuğun yeteneklerini kabul etme
- 12-Çocuğun tercihlerine saygı göstermek
- 13-Çocuklara fiziksel görüntünün önemli olmadığını öğretmek
- 14-Çocuk içine kapanıksa yardım etmek
- 15-Sevgiyi fiziksel olarak ifade etmek
- 16-Çocukla göz eviyesinde konuşmak
- 17-Çelişkili mesajlar vermekten sakınmak
- 18-Duygularımızı çocukla paylaşmak

19-Her çocuğun tek olduğu üzerinde odaklanmak

Temel ve Aksoy (2001:23-24)' a göre benlik saygısının gelişimini etkileyen etmenler;

- Aile
- Çevredeki kişiler
- İçinde yetişilen ortam
- Aile atmosferi
- Ana baba mesleği
- Anne baba tutumu
- Sosyo ekonomik ve kültürel özellikler
- Cinsiyet ve fiziksel özellikler
- Azınlık bir gruba ait olmak

Coopersmith (1967)'e göre, ergenlerde belik saygısının gelişimi önemli aile deneyimleriyle ilişkilidir. Bu deneyimler aşağıda belirtilmiştir.

1. Sınırlamalar koymak: Ailenin getirdiği sınırlamalar, başkalarının beklentilerini tanımlar ve bu sınırlamaların uygulanması bunları çocukların anlamasına yardımcı olur.

2. Kabul Görmek: Çocuğu daha fazla kabul ise çocukla ve çocuğun arkadaşlarıyla ilgilenmekle birlikte bir takım aktivitelere katılmak için istekli olmakla gösterilebilir.

3. Değerler: Belirli değerleri olan, uygun davranış olarak neyi kabul ettiklerini bilen, inançlarını ortaya koyabilen ve uygulayabilen ebeveynler kendilerine değer veren bireyler yetiştirirler (Kıran Esen ve Aktuğ, 2007: 14).

4.4. ÖZGÜVENLE İLGİLİ YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR

Günelp (2007) tarafından farklı an baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven düzeylerine etkisinin incelendiği çalışmada demokratik ana baba tutumunun okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş

grubu çocukların özgüven duygularının gelişimine anlamlı ve pozitif yönde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Diğer tutumlarının ise çocukların özgüven duygularının gelişimine anlamlı ve negatif yönde etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Turan Başoğlu (2007) sınav kaygısı ile özgüven arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında yüksek kaygının sınav sonrası düştüğünü, benlik saygısı (özgüven) ile sınav kaygısı arasında negatif bir ilişkinin olduğunu erinlik döneminde; yaş ilerledikçe sınav kaygısının artmadığını, kız öğrencilerin sınav kaygısının yüksek olduğunu, anne veya babanın yaşamını yitirmesinin özgüveni olumsuz etkilemediğini, ders durumu iyi olan öğrencilerin sınav kaygısı ile özgüvenleri arasında negatif bir ilişki olduğunu, aşırı heyecanlanmanın özgüveni olumsuz olarak etkilediğini, ilgilenilen etkinliklerin özgüveni anlamlı düzeyde etkilemediğini tespit etmiştir.

Mutluer (2006) 'Özgüven Oluşmasında Manevi Değerlerin Rolü' adlı Yüksek lisans tez çalışmasında sevgi, şükür, sabır gibi bazı kavramların özgüveni yükselttiği sonucuna ulaşmıştır.

Alşan (2005) yüksek lisans tez çalışmasında, yeme tutum ve davranışlarının, aile ortamı, öz güven ve mükemmeliyetçilikle ilişkili olduğu bulunmuştur. Anormal yeme tutum ve davranışları olan öğrencilerin, normal gruptaki öğrencilere oranla, ailelerinin daha işlevsiz olduğu, öz güvenlerinin ise daha düşük olduğu görülmüştür.

Kurtuldu (2007) okul yöneticilerinin özgüven düzeyleri ile liderlik becerileri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında okul müdürlerinin liderlik düzeyleri ile özgüven düzeyleri arasında .01 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Bulut Serin ve Öztürk (2007) anne babası boşanmış çocuklarla, anne babası boşanmamış çocukların kaygı düzeyleri ve benlik saygıları arasında anlamlı farklılıklar olduğunu saptamıştır. Ayrıca, anne-babası boşanmamış çocuklarda kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha kaygılı olduğu ve yine anne-babası boşanmamış çocuklarda 9 yaş grubundaki çocukların 11 yaşındaki çocuklara göre benlik saygılarının daha yüksek olduğunu saptamışlardır.

Miller (1976) anne tutumunun çocuğu ile olan ilişkilerinin çocuğun benlik saygısı ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu görmüştür. Araştırmada dikkati çeken

bir yön vardır: Anneler kızlarına karşı erkek çocuklardan daha fazla empati, içtenlik ve pozitif saygı göstermektedir. Bu yüzden kızlar daha yüksek benlik saygısı puanı almaktadır (Satılmışoğlu, 1988; Akt: Özmen, 2007: 46).

BÖLÜM V

5. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, verilerin toplanmasında kullanılan ölçme araçları ve verilerin analizine ilişkin açıklamalar yer verilmiştir.

5.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma genel tarama modellerinden ilişkisel tarama türünde bir araştırmadır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2002:79). Tarama modelleri, “geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Bu modelde önemli olan, var olanı değiştirmeye kalkmadan gözlemleyebilmektir (Karasar, 2002:77). İlişkisel tarama modelleri “iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir” (Karasar, 2002:81).

Bu araştırmada öğrencilerin özgüven alt boyutları ve iletişim beceri alt boyutları puan ortalamalarının aile içi şiddete maruz kalıp kalmama, sınıf, cinsiyet ve başarı düzeyi değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı ilişkisel olarak incelenmiştir.

5.2. Araştırma Grubu

Bu araştırmanın araştırma grubu ilköğretim ikinci kademeye devam eden 525 öğrenciden oluşturmaktadır. Öğrencileri 322’si (% 61.3) kız öğrenci ve 203’ü (% 38.7) ise erkek öğrencidir. Öğrencilerin cinsiyet ve sınıflarına göre dağılımları tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Öğrencilerin Sınıf ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	Sınıf			Toplam
	VI.	VII.	VIII.	
Kız	109	106	107	322
Erkek	66	69	68	203
Toplam	175	175	175	525

5.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada verilerin toplanmasında, öğrencilerin özgüvenlerinin belirlenmesi için “Piers-Harris Çocuklarda Öz-Kavram Ölçeği” (Öner, 1996), Ersanlı ve Balcı (1998) tarafından geliştirilen “İletişim Becerileri Envanteri” ve Gök (2009) tarafından geliştirilen “Aile İçi Durum Anketi” kullanılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri “Aile İçi Durum Anketi”nin ilk bölümüyle belirlenmiştir.

5.3.1. Piers-Harris Çocuklarda Öz-Kavram Ölçeği

‘Kendim Hakkında Düşüncelerim’ adı ile anılan 80 maddelik Piers-Harris’in Çocuklarda Öz Kavram Ölçeği 9 ile 16 yaş grubundaki öğrenciler için 1964’de Piers ve Harris tarafından Amerika Birleşik Devletlerinde geliştirilmiştir. Ölçek öğrencilerin kendilerine (öz’üne) yönelik düşünce, duygu ve tutumlarını değerlendirmeyi amaçlar. Bu ölçek çocuklarda öz kavramı ya da benlik anlayışının gelişimini, boyutlarını, kişilik ve çevre öğeleriyle olan ilişkilerini araştırma ve belirlemede kullanılır. Ölçek 80 betimleyici maddeden oluşmaktadır. Her maddeye evet ya da hayır şeklinde yanıtlar verilmektedir. Yüksek puanlar çocukların kendileri hakkındaki olumlu, düşük puanlar ise olumsuz öz-kavramına işaret etmektedir. Öz-kavramının mutluluk ve doyum (Happiness and Satisfaction), fiziksel görünüm ve özellikler (Physical Appearance and Attributes), zihin ve okul durumu (Intellectual and School Status), popülerite (Popularity), davranışsal uyum (Behavioral Adjustment) ve kaygıdan kurtulma (Freedom from Anxiety) gibi birkaç farklı ögesi bulunmakta ve ölçek bu altı alt faktörden oluşmaktadır.

Ülkemizde ölçeğin çeviri ve güvenilirlik çalışması Öner (1996) tarafından yapılmıştır. Türçeye çevrilen benlik kavramı ölçeği orijinal formdan istatistiksel düzeyde farklılık göstermediği, Türkçe ve İngilizce formların eşdeğer olduğu saptanmıştır (Öner, 1996).

Ölçeğin Puanlanması:

Puanlama cevap anahtarı kullanılarak yapılır. Ölçeğin amacı olumlu algılama ve düşünceleri saptama olduğundan, olumsuz yönde ifade edilmiş maddelere verilen ‘hayır’ cevabı doğru olarak kabul edilir.

Ölçek puanı, cevap anahtarına uyan maddelerin sayısal toplamıdır. Elde edilen öz kavramı ham puanı 0 ile 80 arasında değişir. Uygulamalar genelde, ham puanların 25 ile 75 arasında olduğunu göstermiştir (Öner, 1996). Düşük puanlar bireyin öz kavramının düşük ya da olumsuz oluşuna işaret eder. Yüksek puanlar ise her zaman bireylerin gerçekten çok yüksek ya da olumlu bir öz kavramına sahip olduğunu göstermeyebilir. Bu durumda yüksek puanının geçerli olup olmadığını belirlemek için birey hakkında başka verilerden (diğer kişilik ölçümleri vb.) yararlanmak gerekebilir. Genelde dikkat çeken düşük puanlardır. Düşük öz kavramı puanları, yardıma gereksinimi olan öğrencilerin ayırt edilmesi ve tanınmasında önemli bir ipucu oluşturabilir (Öner, 1996).

Piers Harris’in geliştirmiş olduğu çocuklarda öz kavramı ölçeğinin 3.-12. sınıf öğrencileriyle standardizasyonu yapılmıştır. Değişik yaş gruplarının ve cinsiyet farklarının olmadığı saptanan bu ölçeğin güvenilirliği, iç tutarlık ve değişmezlik (test-tekrar-test) teknikleriyle sınanmıştır. Spearman Brown ve Kuder Richardson 21 formülleri ile elde edilen iç tutarlılık katsayıları .78 ile .93 arası; Pearson Momentler Çarpımı formülü ile elde edilen puan değişmezliği korelasyon katsayıları .71 ile .77 arası bulunmuştur. Bu veriler ölçek güvenilirliğinin doyurucu olduğu şeklinde yorumlanmıştır (Öner, 1996).

Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliği sınanırken Lippsit’in ‘Öğrenci Problem İşaretleme’ listeleri olmuştur. Ölçekle ölçütler arasında .68 ve .64 düzeyinde (anlamli) korelasyonlar elde edilmiştir. Yapı geçerliliği için 456 altıncı sınıf öğrencisinin puanına çoklu faktör analizi uygulanmıştır. Varimax rotasyonu ile elde

edilen 10 faktörden altısının yorumlanabilir nitelikte olduğu; faktörlerin toplam puan değişiminin %42'sini açıkladığı görülmüştür. Bu altı faktör ölçeğin alt testlerini oluşturmuştur. Katkı düzeyine göre sıralanan faktörler şöyle isimlendirilmiştir. (1) Davranış, (2) Zeka ve Okul Durumu, (3) Fiziksel Görünüm ve Nitelikleri, (4) Kaygı, (5) Sosyal Beğenirlik ya da Gözde Olma, (6) Mutluluk.

Ancak bu faktörlerin ölçeğin Türkçe formundaki sıralanışı orijinalindeki sıralanışından farklıdır. Yapılan faktör analizi sonucunda toplam ölçek puanı değişimine katkı dereceleri bakımından (en yüksek katkıdan en düşük katkıya doğru) bu faktörlerin Türkçe Formdaki sıralanışı: (a) Mutluluk, (b) Kaygı, (c) Sosyal Beğenirlik ya da Gözde Olma, (d) Davranış, (e) Fiziksel Görünüm (f) Zihinsel Durum/Okul Durumu şeklinde olmuştur (Öner, 1996).

5.3.2.İletişim Becerileri Ölçeği

Ersanlı ve Balcı (1998) tarafından geliştirilen İletişim Becerileri Envanteri'nin geliştirilmesi sırasında, denemelik maddeleri oluşturmak amacıyla ilgili kaynaklar ve envanterler incelenmiş ve 100 üniversite öğrencisine “başkaları ile etkili bir iletişimi nasıl kurarsınız? Sorusu sorulmuş, elde edilen cevaplar düzenlenerek 150 maddelik bir liste oluşturulmuş ve 205 kişilik bir gruba uygulanmıştır. Grubun % 25'i tarafından kabul görmeyen maddeler elenerek madde sayısı 135 e indirilmiş ve oluşturulan liste 7 kişilik uzman görüşüne sunulmuştur. (Akt: Alper, 2007: 97)

Uzmanlardan alınan görüşlere göre 32 madde daha elenerek madde sayısı 103'e indirilmiştir. Oluşturulan form 110 öğrenciye uygulanmış ve uygulama sırasında öğrencilerden açık ve anlaşılır olamayan maddelere soru işareti koymaları istenmiş; öğrencilerin %20 sinin soru işareti koyduğu maddeler çıkarılarak 300 öğrenciye tekrar uygulanmış ve madde analizi yapılmıştır. Böylece .05 düzeyinde anlamlı olmayan 16 madde daha çıkarılarak 70 maddelik bir envanter hazırlanmıştır. Bu form 500 kişilik bir gruba tekrar uygulanmış ve faktör analizi yapılmıştır. Varimax yöntemi ile faktör analizi sonucunda .30 üzerinde faktör yüklemesi olan maddeler seçilerek 3 faktörlü 57 maddelik bir taslak hazırlanıp 220 öğrenciye tekrar uygulanmış ve madde analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda .05 düzeyinde anlamlı

olan maddeler seçilerek her biri 15 madde den oluşan 3 faktörlü likert tipi bir envanter haline getirilmiştir. (Akt: Alper, 2007: 97)

Ölçeğin güvenirliğini test etmek için bir ay sonra 170 kişilik bir gruba tekrar uygulanmıştır. Test-tekrar test yöntemi ile yapılan güvenirlik çalışması sonucunda güvenirlik katsayısı .64 bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılığını belirlemek amacıyla uygulanan Cronbach Alpha katsayısı .72 bulunmuştur. İletişim becerileri envanteri'nin toplam puanı ile alt ölçekler arasında .001 düzeyinde ve alt boyutların kendi içinde .001 düzeyinde korelasyon bulunmuştur. İletişim Becerileri Envanteri'nin toplam puanı ile alt ölçekler arasında .001 düzeyinde ve alt boyutların kendi içinde .001 korelasyon bulunmuştur. Bu alt boyutlar , madde içeriklerine göre ; zihinsel,duygusal ve davranışsal olarak adlandırılmıştır. Alt ölçeklerin maddeleri şu şekildedir;

Bilişsel: 1,3,12,15,17,18,20,23,24,26,28,33,37,45

Duygusal: 5,9,11,27,29,31,34,35,36,38,39,40,42,43,44

Davranışsal: 2,4,7,8,10,13,14,16,19,21,22,25,30,32,41

Ölçeğin puanlanması sırasında 3,5,9,10,11,16,23,24,27,29,31,32,34,35,37,41,42. maddeler ters çevrilip, hem ölçeğin toplam puanları hem de alt ölçeklerin puanları elde edilmektedir. (Akt: Alper, 2007: 97)

5.3.2.1. Geçerlik Çalışması: Envanterin geçerlik çalışması için; Korkut (1996) tarafından geliştirilmiş olan “ İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Yapılan çalışmada geçerlik katsayısı .70 bulunmuştur. (Alkaya, 2004; Akt: Alper, 2007: 97)

5.3.2.2. İletişim Becerileri Envanterinin Bu Araştırma İçin Yapılan Güvenirlik Çalışmaları:

İletişim becerileri ölçeğinin ilköğretim ikinci kademe öğrencileri üzerinde güvenirliğini test etmek amacıyla 87 ilköğretim ikinci kademe öğrencisine üç hafta ara ile iki kez uygulanmıştır. Test tekrar test yöntemi ile ölçeklerden elde edilen

güvenilirlik katsayıları bilişsel alt boyutu için $r = .83$, duygusal alt boyutu için $r = .67$ ve davranışsal alt boyutu için ise $r = .74$ olarak bulunmuştur.

Diğer bir güvenilirlik çalışmasında örnekleme oluşturan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinden elde edilen verilerin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. İletişim becerileri ölçeğinin bilişsel alt boyutu için Alpha=.69, duygusal alt boyutu için Alpha=.88 ve davranışsal alt boyutu için ise Alpha=.72 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar ölçme aracının bu araştırma için de kullanılabilirlikte olduğunu göstermektedir.

5.3.3. Aile İçi Durum Anketi:

Gök (2009) tarafından geliştirilen Aile İçi Durum Anketi kullanılmıştır. Ankette öğrencilere sorulan “Anne-babanız daha çok ne tür cezalar veriyorlar?” sorusuna verdikleri ‘Bağırıyorlar, Zaman zaman dövüyorlar, Aşağılıyorlar ve hakaret ediyorlar, Başkalarının yanında küçük düşürüyorlar, Evde ben yokmuşum gibi davranıyorlar, Benimle konuşmuyorlar.’ Yanıtlarından birini işaretleyen öğrenciler aile içinde şiddet görüyor olarak kabul edilmiştir.(Gök, 2009:44)

Anket ilköğretim öğrencilerine uygulanmadan önce Manavgat 60. Yıl İlköğretim Okulu öğrencilerinden rastlantısal olarak seçilen 15'er tane 6, 7 ve 8. sınıf öğrencisine (toplam 45 öğrenci) 15 kişilik gruplar halinde uygulanmış anlaşılmayan maddeler olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Manavgat Rehberlik Araştırma Merkezi'nde çalışan rehber öğretmenlerin de görüşleri alınarak soruların belirlenen yaş grubuna uygunluğu tartışılmıştır. Uygulamalar neticesinde anlaşılmayan bir soru olmadığı görülmüş bu nedenle anket değiştirilmeden orijinal haliyle uygulanmıştır.

5.4.Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması esnasında öğrencilere uygulanan anketlerin bir araştırmada kullanılacağı, cevapların tamamen gizli kalacağı ifade edilmiştir. Bu gizliliği sağlamak için de isim soy isim bilgisinin istenmediği açıklanmıştır. Ölçeklerin uygulanması esnasında çocukların yanında beklenerek her türlü soruları anında cevaplandırılmıştır.

Öğrencilerin özgüven alt boyutları ve İletişim becerileri alt boyutları puan ortalamalarının cinsiyet değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla t testi; sınıf ve başarı düzeyi değişkenlerine göre farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Farklılaşmanın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmada iki ayrı örneklemden yararlanılmıştır. İlk örneklem 525 ilköğretim öğrencisinden oluşmaktadır. Bu örneklemi oluşturan öğrencilerin 314'ü aile içi şiddete maruz kaldığını, 211'i ise aile içi şiddete maruz kalmadığını belirtmişleridir. Dolayısıyla öğrencilerin özgüven alt boyutları ve iletişim becerileri alt boyutları puan ortalamalarının cinsiyet, sınıf ve başarı düzeyi değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı aile içi şiddete maruz kalmış 314 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların özgüven alt boyutları ile iletişim becerileri alt boyutları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olup olmadığını Pearson momentler çarpımı korelasyon tekniği ile analiz edilmiştir.

BÖLÜM VI

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine bağlı olarak elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

6.1. Aile içi şiddete maruz kalan çocuklara ailelerinin uyguladığı ceza türlerinin dağılımı nasıldır?

Tablo 2: Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Çocuklara Ailelerinin Uyguladığı Ceza Türlerinin Dağılımı

	f	%
Bağırıyorlar	285	90.8
Evde Yokmuş Gibi Davranıyorlar	96	30.6
Dövüyorlar	185	58.9
Konuşmuyorlar	144	45.9
Aşağılıyorlar ve Hakaret Ediyorlar	153	48.7
Arkadaşlarıyla Görüşmesini Engelliyorlar	96	30.6
Başkalarının Yanında Küçük Düşürüyorlar	145	46.2

Tablo 2’de görüldüğü gibi ailelerin çocuklarına verdikleri cezaların dağılımı; % 90.8’i (n=285) bağırmakta, %30.6’sı (n=96) evde yokmuş gibi davranmakta, %58.9’u (n=185) dövmekte, %45.9’u (n=144) konuşmamakta, %48.7’si (n=153) aşağılamakta ve hakaret etmekte, %30.6’sı (n=96) çocukların arkadaşlarıyla görüşmesini engellemekte ve %46.2’si çocuklarını başkalarının yanında küçük düşürmektedir. Bu sonuçlardan özellikle örneklem içerisinde aileleri tarafından şiddete maruz kaldığını ifade eden 314 çocuğun %58.9’unun fiziksel cezaya maruz kalması dikkat çekicidir.

6.2. Aile içi şiddete maruz kalan ve kalmayan çocukların özgüven puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

İlköğretim öğrencilerinin aile içi şiddete maruz kalma değişkenine göre özgüven alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan istatistiksel işlemler tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3: Aile İçi Şiddete Maruz Kalma Değişkenine Göre Çocukların Özgüven Alt Boyutları Puanlarına Ait t Testi Sonuçlar

	Aile İçi Şiddete Maruz Kaldınız mı?	n	\bar{X}	Ss	t	p
Mutluluk	Evet	314	5.51	2.61	-26.454	.000***
	Hayır	211	10.59	1.78		
Kaygı	Evet	314	5.39	2.55	-26.871	.000***
	Hayır	211	10.62	1.89		
Popülarite	Evet	314	5.12	2.20	-24.988	.000***
	Hayır	211	8.60	.91		
Uyum ve Davranış	Evet	314	9.29	2.55	-22.392	.000***
	Hayır	211	13.31	1.54		
Fiziksel Görünüm	Evet	314	6.76	1.54	-7.066	.000***
	Hayır	211	7.63	1.24		
Zihinsel ve Okul Durumu	Evet	314	2.90	1.45	-22.275	.000***
	Hayır	211	5.35	1.06		

***p<.001

Tablo 3 incelendiğinde aile içi şiddete maruz kalıp kalmama değişkeni açısından çocukların özgüven alt boyutlarından mutluluk, kaygı, popülarite, uyum ve

davranış, fiziksel görünüm ve zihinsel ve okul durumu puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu görülmüştür ($p<.001$). Bu sonuca göre aile şiddete maruz kalan çocukların özgüven alt boyutları puan ortalamaları aile içi şiddete maruz kalmayan çocuklardan anlamlı düzeyde düşüktür. Dolayısıyla aile içi şiddetin çocukların özgüvenleri üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu saptanmıştır.

6.3. Aile içi şiddete maruz kalan ve kalmayan çocukların iletişim becerileri puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

İlköğretim öğrencilerinin aile içi şiddete maruz kalma değişkenine göre iletişim becerileri alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan istatistiksel işlemler tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4: Aile İçi Şiddete Maruz Kalma Değişkenine Göre Çocukların İletişim Becerileri Alt Boyutları Puanlarına Ait t Testi Sonuçlar

	Aile İçi Şiddete Maruz Kaldınız mı?	n	\bar{X}	Ss	t	p
Bilişsel	Evet	314	42.57	7.49	-22.929	.000***
	Hayır	211	54.74	4.65		
Duygusal	Evet	314	44.02	7.95	-20.541	.000***
	Hayır	211	60.96	10.04		
Davranışsal	Evet	314	45.85	7.94	-24.366	.000***
	Hayır	211	59.24	4.61		

*** $p<.001$

Tablo 4 incelendiğinde aile içi şiddete maruz kalıp kalmama değişkeni açısından çocukların iletişim becerileri alt boyutlarından bilişsel, duygusal ve davranışsal alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık saptanmıştır ($p<.001$). Aile içi şiddete maruz kalan çocukların iletişim becerilerinin aile içi şiddete maruz kalmayan

çocuklardan düşük olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre aile içi şiddetin çocukların iletişim becerileri üzerinde olumsuz bir etki yarattığı söylenebilir.

6.4. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların sınıf değişkenine göre özgüven puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Aile içi şiddete maruz kalan çocukların sınıf değişkenine göre özgüven alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi uygulanmış, farklılaşma gözlenen durumlarda farklılaşmanın kaynağını belirlemek amacıyla tukey testi yapılmıştır. Analiz sonuçları tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5: Sınıf Değişkenine Göre Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Çocukların Özgüven Alt Boyutları Puanlarına Ait n, \bar{X} , Ss Değerleri ve Varyans Analizi Sonuçları

	SINIF	n	\bar{X}	Ss	F	P
Mutluluk	6	92	5.57	2.77	.046	.955
	7	112	5.50	2.60		
	8	110	5.46	2.50		
Kaygı	6	92	5.50	2.74	.135	.873
	7	112	5.31	2.44		
	8	110	5.40	2.50		
Popülerite	6	92	5.26	2.26	.249	.780
	7	112	5.06	2.16		
	8	110	5.07	2.20		
Uyum ve Davranış	6	92	9.68	3.06	4.668	.010*
	7	112	9.56	2.41		
	8	110	8.70	2.10		
Fiziksel Görünüm	6	92	6.56	1.93	6.132	.002**
	7	112	7.16	1.07		
	8	110	6.52	1.50		
Zihinsel ve Okul Durumu	6	92	3.06	1.80	1.757	.174
	7	112	2.96	1.25		
	8	110	2.70	1.28		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 5 incelendiğinde sınıf değişkeni açısından çocukların uyum ve davranış ve fiziksel görünüm puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Farklılaşmanın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey testi uygulanmış, sonuçlar tablo 6’da verilmiştir.

Diğer taraftan özgüvenin mutluluk, kaygı, popülerite, zihinsel ve okul durumu alt boyutunda sınıf değişkeni açısından anlamlı düzeyde bir farklılaşma saptanmamıştır.

Tablo 6: Sınıf Değişkenine Göre Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) SINIF	(II) SINIF	Ortalamalar Arası Fark	Standart Hata	P
UYUM ve DAVRANIŞ	6	8	.97569	.35739	.018
	7	8	.85341	.33957	.033
FİZİKSEL GÖRÜNÜM	7	6	.60443	.21347	.014
	7	8	.64237	.20365	.005

Tablo 6’da görüldüğü gibi altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin uyum ve davranış puan ortalamaları sekizinci sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir ($p<.05$). Diğer taraftan yedinci sınıf öğrencilerinin fiziksel görünüm puan ortalamaları altıncı ve sekizinci sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir ($p<.05$).

6.5. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların sınıf değişkenine göre iletişim becerileri puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Aile içi şiddete maruz kalan çocukların sınıf değişkenine göre iletişim becerileri alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi uygulanmış, farklılaşma gözlenen durumlarda farklılaşmanın kaynağını belirlemek amacıyla tukey testi yapılmıştır. Analiz sonuçları tablo 7’de verilmiştir

Tablo 7: Sınıf Değişkenine Göre Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Çocukların İletişim Becerileri Alt Boyutları Puanlarına Ait n, \bar{X} , Ss Değerleri ve Varyans Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	SINIF	n	\bar{X}	Ss	F	P
Bilişsel	6	92	45.28	8.17	9.454	.000***
	7	112	41.93	7.27		
	8	110	40.95	6.51		
Duygusal	6	92	45.41	8.37	2.852	.050*
	7	112	44.14	8.03		
	8	110	42.75	7.35		
Davranışsal	6	92	49.45	8.71	14.700	.000***
	7	112	44.60	7.38		
	8	110	44.10	6.82		

* $p < .05$, *** $p < .001$

Tablo 7 incelendiğinde sınıf değişkeni açısından çocukların bilişsel, duygusal ve davranışsal puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Farklılaşmanın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey testi uygulanmış, sonuçlar tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Sınıf Değişkenine Göre Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) SINIF	(II) SINIF	Ortalamalar Arası Fark	Standart Hata	P
Bilişsel	6	7	3.34511	1.02780	.004
		8	4.32806	1.03200	.000
Duygusal	6	8	2.65850	1.11661	.047
Davranışsal	6	7	4.84938	1.07198	.000
		8	5.35652	1.07637	.000

Tablo 8'de görüldüğü gibi altıncı sınıf öğrencilerinin iletişim becerileri alt boyutlarından bilişsel ve davranışsal boyutları yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir. Diğer taraftan altıncı sınıf öğrencilerinin duygusal iletişim boyutu puan ortalamaları sekizinci sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir.

6.6. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların cinsiyet değişkenine göre özgüven puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Aile içi şiddete maruz kalan çocukların cinsiyet değişkenine göre özgüven alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan istatistiksel işlemler tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Çocukların Cinsiyet Değişkenine Göre Özgüven Alt Boyutları Puanlarına Ait t Testi Sonuçlar

Bağımlı Değişken	Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	t	p
Mutluluk	Kız	190	5.12	2.59	-3.305	.001**
	Erkek	124	6.10	2.54		
Kaygı	Kız	190	4.99	2.48	-3.507	.001**
	Erkek	124	6.01	2.55		
Popülarite	Kız	190	4.63	2.18	-5.118	.000***
	Erkek	124	5.87	2.02		
Uyum ve Davranış	Kız	190	8.82	2.15	-3.949	.000***
	Erkek	124	10.03	2.93		
Fiziksel Görünüm	Kız	190	6.94	1.31	2.346	.020*
	Erkek	124	6.50	1.81		
Zihinsel ve Okul Durumu	Kız	190	2.71	1.43	-2.920	.004*
	Erkek	124	3.19	1.42		

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Tablo 9 incelendiğinde aile içi şiddete maruz kalan erkek çocuklarının özgüven alt boyutlarından mutluluk, kaygı, popülarite, uyum ve davranış ve zihinsel ve okul durumu puan ortalamaları kızlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Fiziksel görünüm alt boyutunda ise kız öğrencilerin puan ortalamaları erkek

öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksektir. Bu sonuçlar aile içi şiddetin kız çocuklarını daha fazla etkilediğini göstermektedir.

6.7. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların cinsiyet değişkenine göre iletişim becerileri puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Aile içi şiddete maruz kalan çocukların cinsiyet değişkenine göre iletişim becerileri alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan istatistiksel işlemler tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Çocukların Cinsiyet Değişkenine Göre İletişim Becerileri Alt Boyutları Puanlarına Ait t Testi Sonuçlar

Bağımlı Değişken	Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	t	p
Bilişsel	Kız	190	41.09	7.35	-4.477	.000***
	Erkek	124	44.83	7.16		
Duygusal	Kız	190	43.50	8.18	-1.487	.138
	Erkek	124	44.83	7.53		
Davranışsal	Kız	190	43.68	7.22	-6.229	.000***
	Erkek	124	49.16	7.87		

*** $p < .001$

Tablo 10 incelendiğinde aile içi şiddete maruz kalan erkek çocuklarının iletişim becerileri alt boyutlarından bilişsel ve davranışsal puan ortalamaları kızlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Duygusal alt boyutunda ise cinsiyet değişkeni açısından puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak farklılaşma saptanmamıştır. Bu sonuçlar aile içi şiddetin kız çocuklarının iletişim becerilerini erkek çocuklardan daha fazla etkilediğini göstermektedir.

6.8. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların başarı düzeyi değişkenine göre özgüven puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Aile içi şiddete maruz kalan çocukların başarı düzeyi değişkenine göre özgüven alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi uygulanmış, farklılaşma gözlenen durumlarda farklılaşmanın kaynağını belirlemek amacıyla tukey testi yapılmıştır. Analiz sonuçları tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: Başarı Düzeyi Değişkenine Göre Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Çocukların Özgüven Alt Boyutları Puanlarına Ait n, \bar{X} , Ss Değerleri ve Varyans Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Başarı Düzeyi	n	\bar{X}	Ss	F	P
Mutluluk	Düşük	116	3.07	2.02	163.145	.000***
	Orta	155	6.86	1.61		
	Yüksek	43	7.20	2.01		
Kaygı	Düşük	116	3.03	1.96	157.939	.000***
	Orta	155	6.74	1.66		
	Yüksek	43	6.90	1.81		
Popülerite	Düşük	116	3.03	1.70	179.906	.000***
	Orta	155	6.21	1.38		
	Yüksek	43	6.83	1.34		
Uyum ve Davranış	Düşük	116	7.56	1.97	66.599	.000***
	Orta	155	10.03	2.07		
	Yüksek	43	11.34	2.75		
Fiziksel Görünüm	Düşük	116	6.51	1.57	2.627	.074
	Orta	155	6.94	1.33		
	Yüksek	43	6.79	2.01		
Zihinsel ve Okul Durumu	Düşük	116	1.81	1.11	88.142	.000***
	Orta	155	3.35	1.13		
	Yüksek	43	4.18	1.36		

*** $p < .001$

Tablo 11 incelendiğinde başarı düzeyi değişkeni açısından çocukların mutluluk, kaygı, popülerite, uyum ve davranış ve zihinsel ve okul durumu puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p < .001$). Farklılaşmanın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey testi uygulanmış, sonuçlar tablo 12’de verilmiştir.

Diğer taraftan özgüvenin fiziksel görünüm alt boyutunda başarı düzeyi değişkeni açısından anlamlı düzeyde bir farklılaşma saptanmamıştır.

Tablo 12: Başarı Düzeyi Değişkenine Göre Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) Başarı Düzeyi	(II) Başarı Düzeyi	Ortalamalar Arası Fark	Standart Hata	P
Mutluluk	Düşük	Orta	-3.78693	.22489	.000
		Yüksek	-4.13172	.32705	.000
Kaygı	Düşük	Orta	-3.71390	.22154	.000
		Yüksek	-3.87249	.32217	.000
Popülerite	Düşük	Orta	-3.17842	.18493	.000
		Yüksek	-3.80273	.26895	.000
	Orta	Yüksek	-.62431	.25963	.044
Uyum ve Davranış	Düşük	Orta	-2.47191	.26373	.000
		Yüksek	-3.78849	.38354	.000
	Orta	Yüksek	-1.31658	.37026	.001
Zihinsel ve Okul Durumu	Düşük	Orta	-1.53587	.14287	.000
		Yüksek	-2.36708	.20778	.000
	Orta	Yüksek	-.83121	.20058	.000

Tablo 12’de görüldüğü gibi başarı düzeyi orta ve yüksek olan öğrencilerin mutluluk puan ortalamaları başarı düzeyi düşük olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Kaygı alt boyutunda başarı düzeyi orta ve yüksek olan öğrencilerin puan ortalamaları başarı düzeyi düşük olan öğrencilerden anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Diğer taraftan popülerite, uyum ve davranış ve zihinsel ve okul durumu alt boyutlarında başarı düzeyi orta ve yüksek olan öğrencilerin puan ortalamaları başarı düzeyi düşük olanlardan; başarı düzeyi yüksek olan öğrencilerin puan ortalamaları başarı düzeyi orta olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

6.9. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların başarı düzeyi değişkenine göre iletişim becerileri puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Aile içi şiddete maruz kalan çocukların başarı düzeyi değişkenine göre iletişim becerileri alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını saptamak amacıyla tek yönlü varyans analizi uygulanmış, farklılaşmanın kaynağını belirlemek amacıyla tukey testi yapılmıştır. Analiz sonuçları tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13: Başarı Düzeyi Değişkenine Göre Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Çocukların İletişim Becerileri Alt Boyutları Puanlarına Ait n, \bar{X} , Ss Değerleri ve Varyans Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Başarı Düzeyi	n	\bar{X}	Ss	F	P
Bilişsel	Düşük	116	36.25	6.49	113.646	.000***
	Orta	155	45.90	5.18		
	Yüksek	43	47.60	5.29		
Duygusal	Düşük	116	36.95	6.16	135.944	.000***
	Orta	155	47.97	5.01		
	Yüksek	43	48.88	7.42		
Davranışsal	Düşük	116	39.41	6.96	108.797	.000***
	Orta	155	48.77	5.23		
	Yüksek	43	52.67	6.58		

*** $p < .001$

Tablo 13 incelendiğinde başarı düzeyi değişkeni açısından çocukların iletişim becerileri alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p < .001$). Farklılaşmanın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey testi uygulanmış, sonuçlar tablo 14’de sunulmuştur.

Tablo 14: Başarı Düzeyi Değişkenine Göre Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) Başarı Düzeyi	(II) Başarı Düzeyi	Ortalamalar Arası Fark	Standart Hata	P
Bilişsel	Düşük	Orta	-9.64461	.70206	.000
		Yüksek	-11.34603	1.02098	.000
Duygusal	Düşük	Orta	-11.01730	.71522	.000
		Yüksek	-11.92682	1.04013	.000
Davranışsal	Düşük	Orta	-9.36040	.75059	.000
		Yüksek	-13.26063	1.09155	.000
	Orta	Yüksek	-3.90023	1.05376	.001

Tablo 14’de görüldüğü gibi başarı düzeyi orta ve yüksek olan öğrencilerin bilişsel ve duygusal iletişim becerileri puan ortalamaları başarı düzeyi düşük olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Diğer taraftan davranışsal alt boyutunda başarı düzeyi orta ve yüksek olan öğrencilerin puan ortalamaları başarı düzeyi düşük olanlardan; başarı düzeyi yüksek olan öğrencilerin puan ortalamaları başarı düzeyi orta olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

6.10. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların özgüvenleri ile iletişim becerileri puanları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?

Aile içi şiddete maruz kalan çocukların özgüven alt boyutları ile iletişim becerileri alt boyutları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olup olmadığını ilişkin yapılan Pearson momentler çarpımı korelasyon analiz sonuçları tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15: Özgüven ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişkiler (n=314)

		Bilişsel	Duygusal	Davranışsal
Mutluluk	r	.64***	.75***	.63***
	p	.000	.000	.000
Kaygı	r	.60***	.72***	.61***
	p	.000	.000	.000
Popülerite	r	.71***	.73***	.71***
	p	.000	.000	.000
Uyum ve Davranış	r	.63***	.54***	.61***
	p	.000	.000	.000
Fiziksel Görünüm	r	-.02	.11	-.01
	p	.714	.044	.861
Zihinsel ve Okul Durumu	r	.59***	.57***	.58***
	p	.000	.000	.000

*** $p < .001$

Özgüven alt boyutlarından mutluluk, kaygı, popülerite, uyum ve davranış ve zihinsel ve okul durumu ile iletişim becerileri alt boyutlarından bilişsel, duygusal ve davranışsal puanları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler saptanmıştır ($p < .001$).

Bu sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde özgüven ile iletişim becerileri arasında ilişki olduğu söylenebilir. Özgüven düzeyinin artırılması çocuklarda iletişim becerilerinin gelişmesine de önemli etkilerinin olduğu saptanmıştır.

BÖLÜM VII

SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen sonuçlar ve sonuçların daha önce yapılan bazı çalışmalara ilişkin sonuçlarla karşılaştırılmaları yapılmaktadır.

Araştırmada anket uygulanan 525 çocuktan 314'ü bir şekilde şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. Bu oran %59.8'inin şiddete maruz kaldığını göstermektedir.

Aile içerisinde çocuğa yönelik şiddetle ilgili genel bir değerlendirme yapıldığında ise çocukların tamamı aile içerisinde en az bir tür şiddete maruz kalmaktadır. Bunların % 63,5'i nadiren, % 30,5'i ara sıra, % 5,5'i sık sık, % 0,5'i her zaman şiddet görmektedir (Yılmaz Özkan, 2008).

Temel amacı aile içinde çocuğa yönelik şiddetin görülme sıklığını saptamak olan bir başka çalışmada, ilköğretim 5. ve 8. sınıf öğrencilerine anket aracılığıyla ulaşılmıştır. Bu öğrencilere -ne sıklıkta ve kimler tarafından- fiziksel şiddete maruz kaldıkları sorulmuştur. Öğrencilerin %74'ü hayatlarında en azından bir kez fiziksel şiddete maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Bu öğrencilerden %23'ü babalarının, %20'si arkadaşlarının, %16'sı annelerinin ve %14'ü ise öğretmenlerinin kendilerine fiziksel şiddet uyguladıklarını ifade etmişlerdir (Deveci ve Açık, 2002: Akt: Kapçı, 2004: 3).

Araştırma sonucunda şiddet gördüğünü ifade eden çocukların % 90.8 bağırarak, %30.6'sı evde yokmuş gibi davranmakta, %58.9'u dövme, konuşmamakta, %48.7'si aşağılamakta ve hakaret etmekte, %30.6'sı arkadaşlarıyla görüşmemi engellemekte ve %46.2'si başkalarının yanında küçük düşürüldüklerini ifade etmiştir. Bu sonuçlardan özellikle örneklem içerisinde aileleri tarafından şiddete maruz kaldığını ifade eden 314 çocuğun %58.9'unun fiziksel cezaya maruz kalması dikkat çekicidir.

Kaymak Özmen (2004)'in yaptığı çalışmada bedensel ceza dışında ne tür cezalar aldıkları sorusuna çocukların verdiği cevaplarda en büyük yüzdeyi nasihat ya da ders vermek oluşturmaktadır (%53,5). Bunu %31,5 ile bağırarak ve azarlamak izlemektedir. Ayrıcalıkların çocuğun elinden alınması ise %6,7 ile en alt sırada yer almaktadır. Bedensel ceza aldığını ifade edenler grubun %53,2'sini oluştururken,

bedensel ceza almadığını bildirenler ise %46,8'dir. Bu çalışmada bağırma %31,5 iken yapılan araştırmada bağırma oranı %90.8 olarak görülmektedir. Bu farklılıkta çocukların yaş durumu ya da sosyo-kültürel farklılıklar etkili olmuş olabilir. Öte yandan fiziksel istismar oranları yapılan araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Ülkemizde 1998 yılında Başbakanlık Aile araştırma Kurumunun yaptığı çalışmaya göre çocukların %46'sının, Bulut (1996)'un Türkiye genelinde yaptığı çalışmada ise %45'nin ihmal ve istismara maruz kaldığı görülmüştür (Akt: Pelendecioğlu ve Bulut, 2009: 51). Aral (2001) yaptığı çalışmada çocukların %65,72'sinin anne ya da babası tarafından fiziksel istismara uğradıklarını belirlemiştir (Akt: Pelendecioğlu ve Bulut, 2009: 51). Bu araştırmalarda çıkan sonuçlar araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Özellikle fiziksel istismarın yoğun bir şekilde yaşandığını görmekteyiz.

Araştırmanın sonuçları bazı benzer araştırma sonuçlarının da desteklediği şekilde fiziksel istismarın yaygın bir şekilde kullanıldığını göstermektedir. Yine genel istismar olarak da %59.8 gibi yüksek bir oran tespit edilmiştir..

Araştırmada elde edilen bir diğer sonuç aile şiddete maruz kalan çocukların özgüven alt boyutları puan ortalamaları, aile içi şiddete maruz kalmayan çocuklardan anlamlı düzeyde düşüktür. Dolayısıyla aile içi şiddetin çocukların özgüvenleri üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu saptanmıştır.

Literatür taraması neticesinde araştırmacı tarafından aile içi şiddetin özgüven düzeyine etkilerini inceleyen bir çalışmaya ulaşılamamıştır.

Aile içi şiddete maruz kalan çocukların iletişim becerilerinin aile içi şiddete maruz kalmayan çocuklardan düşük olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre aile içi şiddetin çocukların iletişim becerileri üzerinde olumsuz bir etki yarattığı söylenebilir.

Kahraman (2000) aile yaşamlarında şiddet olan ergenlerin aile ilişkilerini ve ruhsal sorunlarını incelemek amacıyla aile yaşamlarında şiddet olan ve olmayan toplam 111 ergeni ve bu ergenlerin annelerini karşılaştırmıştır. Veri toplama amacıyla "Ana- Baba Ergen İlişkileri Envanteri Ergen Formu" ve "Ruhsal Belirti Tarama Listesi" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ailelerinde şiddet olan

ergenlerin, ailelerinde şiddet olmayan ergenlere göre, genel olarak aile içi ilişkilerde daha fazla çatışma yaşadıkları ve ailelerindeki bütünlük düzeyinin daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu ergenlerin babalarıyla ilişkilerinde problem çözme, iletişim becerilerinde yetersizlikler ve daha fazla düşmanlık duyguları ifade ettikleri saptanmıştır. (Akt: Gök; 2009: 28)

Sınıf değişkeni açısından çocukların uyum ve davranış ve fiziksel görünüm puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Diğer taraftan özgüvenin mutluluk, kaygı, popülerite, zihinsel ve okul durumu alt boyutunda sınıf değişkeni açısından anlamlı düzeyde bir farklılaşma saptanmamıştır.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin uyum ve davranış puan ortalamaları sekizinci sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir. Diğer taraftan yedinci sınıf öğrencilerinin fiziksel görünüm puan ortalamaları altıncı ve sekizinci sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir. Bu durumun nedeni 8. Sınıf öğrencilerinin ergenlik döneminin etkisini 6 ve 7. Sınıf öğrencilerden daha fazla hissetmeye başlamış olmalarıyla alakalı olabilir. Nitekim okullarda yapılan gözlemler 8. Sınıf öğrencilerinin uyum ve davranış konusunda daha çok problem yaşadığını göstermektedir. Ergenlik dönemine girmeleriyle birlikte otoriteye başkaldırma duyguları bu durumu açıklayabilir. Diğer taraftan fiziksel görünüm puan ortalamaları istatistiki yönden anlamlı düzeyde farklı olmasına rağmen bu durum bize gerçek anlamda doğru bilgiler vermeyebilir. Bireyler ergenlik dönemine girdikleri zaman dış görünüş önemli bir hal alır hatta aynalar karşısında saatlerce zaman geçirilir. Sivilce gibi bazı hoş olmayan görüntüler kişinin kendisini fiziksel olarak beğenmemesine sebep olabilir. Ancak 6. 7. ve 8. sınıflar arasında fiziksel görünüm alt boyutu konusunda böyle bir farklılığın ortaya çıkması anlamlı olmayabilir.

Sınıf değişkeni açısından çocukların bilişsel, duygusal ve davranışsal puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Altıncı sınıf öğrencilerinin iletişim becerileri alt boyutlarından bilişsel ve davranışsal boyutları yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir. Diğer taraftan altıncı sınıf öğrencilerinin duygusal iletişim boyutu puan ortalamaları sekizinci sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir. Bu durum da yine bireylerin ergenlik

döneminin etkilerine maruz kamlarıyla açıklanabilir. 8. Sınıf öğrencileri ergenlik döneminin özelliklerini 6 ve 7. Sınıflara göre daha çok göstermeye başlamış olabilirler.

Aile içi şiddete maruz kalan erkek çocuklarının özgüven alt boyutlarından mutluluk, kaygı, popülerite, uyum ve davranış ve zihinsel ve okul durumu puan ortalamaları kızlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Fiziksel görünüm alt boyutunda ise kız öğrencilerin puan ortalamaları erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksektir. Bu sonuçlar aile içi şiddetin kız çocuklarını daha fazla etkilediğini göstermektedir.

Ergenlerde göze çarpan önemli bir özellik de dış görünüme verilen yoğun önemdir. Yapılan bazı araştırmaların sonucuna göre ergenlerin fiziksel olarak kendini beğenmesi benlik saygısını ve kişilik özelliklerini olumlu etkilemektedir. Yine; fiziksel çekiciliği fazla olan ergenlerin arkadaş ortamlarında ve sosyal çevrelerinde yoğun ilgi gördüklerinden, cinsiyetin benlik saygısını etkilediğinden, erkeklerin benlik saygılarının kızlara oranla daha fazla olduğundan ve benlik saygısının yaşla aynı oranda arttığından söz edilmektedir (Tatoğlu, 2006: 9). Bu araştırmada ise aile içi şiddete maruz kalan çocuklardan erkeklerin öz güven düzeyinin kızlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Burada genel olarak erkeklerin özgüven düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür.

Miller (1976) anne tutumunun çocuğu ile olan ilişkilerinin çocuğun benlik saygısı ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu görmüştür. Araştırmada dikkati çeken bir yön vardır: Anneler kızlarına karşı erkek çocuklardan daha fazla empati, içtenlik ve pozitif saygı göstermektedir. Bu yüzden kızlar daha yüksek benlik saygısı puanı almaktadır (Satılmışoğlu, 1988; Akt: Özmen, 2007: 73). Bu araştırmanın sonucu yapılan araştırmanın bulgularını dolaylı yönden doğrular niteliktedir. Empati, içtenlik ve pozitif saygı gören çocukların benlik saygısı düzeyi arttığına göre tam tersi şiddet gören çocukların öz güven düzeyinin düşmesi doğaldır.

Yapılan başka bir çalışmada benlik saygısı ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin büyük bir çoğunluğunun (%50.7) orta derecede benlik saygısı geliştirdiği tespit edilmiştir. Benlik saygısı yüksek olan

ergenlerin oranı %35.3'tür. Düşük benlik saygısı geliştiren ergenlerin oranı ise %14'tür. Erkeklerin çoğunluğu (%49.2) orta derece benlik saygısı geliştirmiştir. %37.3'ü yüksek, %13.6'sı ise düşük derecede benlik saygısı geliştirmiştir. Kız ergenlerin ise %51.4 oranında orta derecede benlik saygısı geliştirdiği görülmektedir. Yüksek benlik saygısı geliştiren ergen oranı %34.5 iken, düşük derecede benlik saygısı geliştiren kız ergenlerin oranı %14.2'dir. Bu veriler ışığında benlik saygısı yönünden erkekler ve kızlar arasında anlamlı bir farka rastlanamamıştır. Anlamlılık düzeyi 0.5'ten küçük olduğu için cinsiyet ve benlik saygısı arasında bağlantı kurulamamıştır (Özmen, 2007: 75).

Aile içi şiddete maruz kalan erkek çocuklarının iletişim becerileri alt boyutlarından bilişsel ve davranışsal puan ortalamaları kızlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Duygusal alt boyutunda ise cinsiyet değişkeni açısından puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak farklılaşma saptanamamıştır. Bu sonuçlar aile içi şiddetin kız çocuklarının iletişim becerilerini erkek çocuklardan daha fazla etkilediğini göstermektedir.

Bir başka araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre cinsiyetleri farklı lise öğrencilerinin iletişim becerileri arasında kızların lehine anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur (Altıntaş, 2006: 56).

Yine Görür (2001), araştırmasında lise öğrencilerinin iletişim becerilerini değerlendirmelerinde cinsiyete göre kızların lehine anlamlı farklılaşmalar olduğunu saptamıştır. Korkut (1996a), yapmış olduğu araştırma sonucunda kızların iletişim becerilerini daha olumlu değerlendirdikleri görülmüştür. Fenson'un (1994), araştırmasında, kız öğrencilerin sözel iletişim becerilerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Kadınların beden diline yönelik olarak, örneğin, daha fazla gülümsedikleri, daha az kisisel alan kullandıkları, daha fazla dokundukları ve onaylama hareketi yapıp daha fazla göz teması kurdukları saptanmıştır. Ayrıca kadınlar daha açık, ifade edici ve yakın davranmaktadır (Depaulo ve Friedman, 1998; Telman ve Ünsal, 2005Akt: (Altıntaş, 2006: 51). Bu bulgular sosyalleşme sürecinde kızların iletişim becerilerinin erkeklere oranla daha iyi olduğunu göstermektedir (Altıntaş, 2006: 51)

Ancak tabii yapılan bu araştırmalar aile içi Şiddete maruz kalan bireylere d6n6k araştırmalar değildir. Genel olarak iletişim becerilerine ilişkin araştırmalardır. Normal Şartlarda iletişim becerileri konusunda kızlar lehine anlamlı farklılıklar varken aile içi Şiddete maruz kalmış bireylerde kızların iletişim becerilerinin daha d6ř6k olduğu sonucuna ulaşılması kızların bu durumdan ne denli etkilendiklerini g6stermektedir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde başarı d6zeyi değişkeni açısından çocukların mutluluk, kaygı, pop6larite, uyum ve davranış ve zihinsel ve okul durumu puan ortalamalarının anlamlı d6zeyde farklılaştığı g6r6lmektedir. Diğer taraftan 6zg6venin fiziksel g6r6n6m alt boyutunda başarı d6zeyi değişkeni açısından anlamlı d6zeyde bir farklılaşma saptanmamıştır. Başarı d6zeyi orta ve y6ksek olan 6ęrencilerin mutluluk puan ortalamaları başarı d6zeyi d6ř6k olan 6ęrencilerden anlamlı d6zeyde y6ksek bulunmuştur. Kaygı alt boyutunda başarı d6zeyi orta ve y6ksek olan 6ęrencilerin puan ortalamaları başarı d6zeyi d6ř6k olan 6ęrencilerden anlamlı d6zeyde d6ř6k bulunmuştur. Diğer taraftan pop6larite, uyum ve davranış ve zihinsel ve okul durumu alt boyutlarında başarı d6zeyi orta ve y6ksek olan 6ęrencilerin puan ortalamaları başarı d6zeyi d6ř6k olanlardan; başarı d6zeyi y6ksek olan 6ęrencilerin puan ortalamaları başarı d6zeyi orta olanlardan anlamlı d6zeyde y6ksek olduğu g6r6lm6řt6r.

Çuhadaroğlu benlik saygısının y6ksek olmasının ilişkilere ve okul başarisına olumlu yansıdağını savunmuştur (Tatoğlu, 2006: 8).

Yapılan bir çalışmada, çocuklara uygulanan Şiddetin okul başarisını d6ř6rd6ę6 g6r6lm6řt6r. Şiddete uğrayan çocukların % 59'u okulda başarisız olurken, Şiddete uğramadığını ifade eden çocukların %92'si okulda başarılı olmaktadır. Şiddete uğrayan çocukların sadece %14'6n6n okul başarisının iyi olduğu g6r6lm6řt6r. Şiddete uğrayan ocukların, Şiddetten etkilenme d6zeyi araştırma bulgularıyla 6rt6şmektedir. Çocukların %21'i ders çalışmamakta, % 17'sinin ders çalışma zamanı d6şmektedir. alıştıklarından bir Şey anlayamayanların oranı %52'dir. Şiddete uğrayan çocukların ancak % 10'unun ders çalışabildiği saptanmıştır. Çocuklara uygulanan fiziksel ve duygusal Şiddet, ocukların akademik benlik

algılamalarını olumsuz yönde etkilediği ve okul başarısını düşürdüğü gözlemlenmiştir (Cengiz, 2008).

Çocuğa yönelik aile içi iletişim biçimi çocuğun okul başarısını etkilemektedir. Başarısız çocuklarda; %66'sının babalarının kendilerine vakit ayıramayacak kadar meşgul oldukları, %46'sının psiko-sosyal olgunluklarının yetersiz olduğu, %44'ünün ailesinde ana baba ilişkilerinin kötü olduğu, % 46'sında dalgınlık ve dikkat eksikliğine rastlanıldığı, % 32'sinin arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin kötü olduğu , % 36'sının otoriteye karşı olduğu % 24'ünde yalan, %24'ünde tırnak yeme saptanmıştır. Bu bulgular da bize okul başarısızlığında aile faktörünün önemini ne derecede etkili olduğunu göstermektedir (Yavuzer, 2001; Cengiz, 2008: 80).

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan bir diğeri de başarı düzeyi orta ve yüksek olan öğrencilerin bilişsel ve duygusal iletişim becerileri puan ortalamaları başarı düzeyi düşük olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Diğer taraftan davranışsal alt boyutunda başarı düzeyi orta ve yüksek olan öğrencilerin puan ortalamaları başarı düzeyi düşük olanlardan; başarı düzeyi yüksek olan öğrencilerin puan ortalamaları başarı düzeyi orta olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Yapılan bir başka araştırma sonucunda ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Genel Anlaşmazlık, İletişim Biçimi, Problem Çözme Becerileri, Yakınlık/Düşmanlık, Okul Çatışması ve Kardeş Çatışması alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının, kendilerini akademik olarak başarılı, orta düzey ya da başarısız algılamalarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Tüm alt testlerin anlamlı bulunması, akademik başarının ergen tarafından algılanan ana-baba ve ergen ilişkilerini etkileyen önemli bir etmen olduğunu düşündürmektedir. Araştırma bulguları gözden geçirildiğinde, özellikle akademik yönden kendilerini başarılı olarak algılayan ergenlerin, orta düzey ve başarısız algılayanlara oranla, ana babalarıyla ilişkilerinde daha düşük anlaşmazlık ve çatışma algıladıkları, aynı zamanda hem anne hem de babaları ile iletişimlerinin daha olumlu olduğu görülmüştür. Buna karşın, akademik başarısı düşük olan ergenlerin ana-babalarıyla iletişimlerinin olumsuz olduğu ve ilişkilerinde daha fazla anlaşmazlık ve çatışma

yaşadıkları bulunmuştur. Benzer şekilde, kendilerini akademik olarak başarılı algılayan ergenlerin, ana babalarıyla ilişkilerinde ortaya çıkan problemleri daha kolay çözümlenebilirken, aynı zamanda ana-babalarını daha yakın ve sıcak algıladıkları bulunmuştur. Diğer taraftan, kendilerini akademik olarak başarısız değerlendiren ergenlerin ise orta düzeyde ve başarılı olarak değerlendirenlere oranla ana-babalarını daha uzak ve soğuk algılamaları ile birlikte hem anne hem de babaları ile olan ilişkilerinde ortaya çıkan problemleri çözümlenmede de daha fazla zorlandıkları görülmüştür. (Dalkılıç, 2006: 96). Bu araştırmanın sonuçlarına göre de kendini başarılı olarak algılayan ergenlerin iletişim becerilerini de daha iyi algıladıklarını söyleyebiliriz. Bu durum araştırma bulgularıyla örtüşmektedir.

Özgüven alt boyutlarından mutluluk, kaygı, popülerite, uyum ve davranış ve zihinsel ve okul durumu ile iletişim becerileri alt boyutlarından bilişsel, duygusal ve davranışsal puanları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Bu durum iletişim becerileri ve özgüven düzeylerinin birbiriyle ilişkili olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bireylerin özgüven düzeyleri arttıkça, kendilerine duydukları güvenle iletişim becerileri ya da insanlarla iletişim kurma yetenekleri artıyor olabilir.

BÖLÜM VIII

ÖNERİLER

Aile, duygularımızın oluştuğu ilk sosyal ortamdır. Kendimiz ve diğerleri hakkında ne gibi duygusal tepkiler vereceğimizi, bu duygularla ilgili düşüncelerimizi ve nasıl ortaya koyacağımızı aile içerisinde öğreniriz. Duyguların öğrenildiği bu ilk sosyal ortam olan ailede, çocuklara duygularını nasıl ifade edecekleri, nasıl düşünecekleri ve nasıl davranacakları doğrudan öğretilmez. Daha çok eşler arasındaki duygusal alışveriş bunun için model oluşturur. Yetişkinlerin çocuklarına gösterdikleri duygular, davranışlar, çocukların duygusal yaşamlarının bir çerçevesini oluşturur (Goleman, 1996; Akt: Kaymak Özmen , 2004: 30).

Öte yandan evde aile bireylerine karşı uygulanan şiddet ve sokaktaki şiddet üzerine çeşitli araştırmalar ve teorik çalışmalar yapılmış olmasına rağmen aralarındaki ilişkinin incelenmesi genellikle zayıf kalmıştır. Toplanabilen verilere göre çocukken hanede karşılaşılan şiddet daha ileride hem ailede hem de sokakta şiddet uygulayan insanların davranış kalıplarını açıklayan bir faktör olarak görülmektedir. Çocukken şiddetin toplumsallaşmasının, ergenlikte toplumsal ve kültürel girdilerle boyut değiştirdiği ve ev içi şiddet ile sokaktaki şiddetin kesişerek, genel olarak şiddetin – farklı biçim ve nedenlere dayansa da- sürekli olarak yeniden üretilmesi sürecinin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır (Fagan, 1987: Akt: BAAK, 1995: 12).

Araştırmanın sonuçları göstermiştir ki aile içi şiddet çocukların özgüven düzeylerini ve iletişim becerilerini olumsuz olarak etkilemektedir. İletişim becerileri ve özgüven düzeyleri düşük olan bireylerin saldırganca davranması ya da iletişim kurarak çözemedikleri sorunları şiddete başvurarak çözmeye çalışması olağan bir durumdur.

Toplumsal olarak hem aile içi şiddet olaylarından hem de aile içi şiddetin yansımaları olan sokakta ve okulda şiddet olaylarından kurtulmak için;

1-Aile içi şiddet ve çocuğun korunması konusunda alınan yasal tedbirler artırılmalıdır.

2-İnsanlar daha okul sıralarındayken devlet tarafından sağlıklı aile içi ilişkiler, aile içi şiddet olaylarına karşı yardım alabilecekleri kurumlar, anne- baba olmak konularında eğitilmelidirler.

3-Okullarda özellikle aile içi şiddete maruz kalan bireylerin tespit edilebileceği yöntemler geliştirilerek bu çocukların hem gerekli kurum ve kuruluşlara bildirilmesi sağlanmalı hem de bu çocukların özgüven düzeylerini ve iletişim becerilerini geliştirmelerine yardımcı olacak çalışmalar yapılmalıdır.

4- Milli eğitim Bakanlığı'nın uygulamaya geçirdiği '7-19 Yaş Aile Eğitimi' ve '0-18 Yaş Aile Eğitimi' programlarında sağlıklı aile içi ilişkilere dönük pek çok konu yer almaktadır. Ancak bu programların ulaşacağı kişi sayısı artırılmalı bu eğitimlerin yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

5-Aile İçi Şiddet konusu bu çağda bile hala mahrem kabul edilen bir olgudur. Kamu görevlilerinin 'Çocuk Koruma Kanunu'na göre her türlü istismarı bildirmeleri zorunludur ancak özellikle küçük yerleşim birimlerinde bir çok insanın bu konuda sorumluluğu olduğunu bilmediği gözlenmektedir. Özellikle çocuklarla yakından iletişim halinde olan kamu görevlileri hizmet içi eğitim yoluyla bu tür konularda bilgilendirilebilir.

KAYNAKÇA

Acar, Veli, (2009). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri, Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.

Akın, Ahmet, (2007). Özgüven Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri. AİBÜ, Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 7, Sayı 2 165-175

Aktaş, Aliye, M. (2006). Aile İçi Şiddet Kadının ve Çocuğun Korunması (1. Baskı), Ankara: Elma Yayınevi

Alşan Çakırlı, Zeynep (2005). Anormal Yeme Tutum ve Davranışlarının Aile Ortamı, Özgüven ve Mükemmeliyetçilikle İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Altıntaş, Ersin, Gültekin, Mücahit (2003). Psikolojik Danışma Kuramları (1. Baskı), İstanbul: Alfa Kitabevi,

Altıntaş, Gökhan (2006). Liseli Ergenlerin Kişilerarası İletişim Becerileri İle Akılcı Olmayan İnançlar Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkeler Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Atkinson, Rita L., Atkinson, Richard C., Smith, Edward E., Bem, Daryl J., Nolen, Susan, Hoeksama (1999). Psikolojiye Giriş (Çeviren: Yavuz Alogon). Ankara: Arkadaş Kitabevi.

Ayan, Sezer, Aile İçi Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri, Anatolian Journal of Psychiatry, 2007, 8:206-214

Balcı, Seher (1996). Danışma Becerileri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin İletişim Beceri Düzeyine Etkisi, Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Baldık, Ömer (2005). Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Rehberi (2. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları,

Baltaş, Zuhale, Baltaş, Acar (1998). *Bedenin Dili* (19. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, (1995). *Aile İçi Şiddetin Sebepleri ve Sonuçları*, Ankara: Bizim Büro Basımevi

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, (1998). *Aile İçindeki Toplumsal Alanda Şiddet*, Ankara: Başbakanlık Basımevi.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, (1998). 3. Aile Şurası Tebliği, Ankara,

Bayrakçı, M. (2007). *Okulöncesinde Yaratıcı Drama Etkinliklerinin İletişim Becerilerinin Gelişmesi Üzerindeki Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

Baymur, Feriha (1994). *Genel Psikoloji* (9. Baskı). İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Beil, Brigitte (2003). *İyi Çocuk, Zor Çocuk* (Çeviren: Cuma Yorulmaz). Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Bolatkıran, Mehmet A.(2006). *İlköğretim Okulu Müdürlerinin Duygusal Yeterlilikleriyle İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin Öğretmen Algılarına Göre İncelenmesi (Gaziantep İli Merkez İlçe Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Bulut Serin, Nergüz, Öztürk, Sevda (2007). *Anne-Babası Boşanmış 9–13 Yaşlarındaki Çocuklar İle Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı Ve Kaygı Düzeyleri*, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(2), 117-128

Büyükalın, Filiz, S. (2/2004). *Sınıf Yönetimi* (Edt. Şule Erçetin ve Çağatay Özdemir) . Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Bilgin, Asude (2008). *Aile İçi Bedensel Cezaya İlişkin Bir Çalışma*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 41 (31), 29-50

Bilir, Şule, Arı, Meziyet, Necati B. Dönmez, Atik, Belma, San, Pınar (1991). Türkiye'nin 16 ilinde 4 - 12 Yaşlar Arasındaki 50.473 Çocuğa Fiziksel Ceza Verme Sıklığı ve Buna İlişkin Problem Durumlarının İncelenmesi. Aile ve Toplum, 1(1), 57-70

Burger, M. Jerry (2006). Kişilik. (Çeviren: İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu). İstanbul: Kaktüs Yayınları.

Cengiz, Murat (2008). Çocukların Aile İçi Şiddete Uğramasına Neden Olan Sosyo Ekonomik Faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Cihangir, Zeynep (2004). Kişilerarası İletişimde Dinleme Becerisi (1. Basım), Ankara: Nobel Basımevi.

Cüceloğlu, Doğan (2003). İnsan ve Davranışı (12. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Cüceloğlu, Doğan (2005). Yeniden İnsan İnsana (21. Basım). İstanbul: Remzi Yayınevi

Dökmen, Üstün (2003). İletişim Çatışmaları ve Empati (22. Basım Mart). İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Çaylı, E. Rahte (2010). Aile İçi Şiddet ve Medya: Gündüz Kuşağı Televizyonunda, Şiddetin Görünürlüğü ve Yeniden Üretimi, İletişim Kuramı ve Araştırma Dergisi, Sayı 30.

Çiftçi, Orhan (1991). Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Rolü. Aile ve Toplum Dergisi, 1(2), 19-23.

Dökmen, Üstün (1986). Yüz İfadeleri Konusunda Verilen Eğitimin Duygusal Yüz İfadelerini Teşhis Becerisi ve İletişim Çatışmalarına Girme Eğilimi Üzerindeki Etkisi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Dilmaç, Bülent ve Ekşi, Halil (2008). Meslek Yüksek Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Yaşam Doyumları ve Benlik Saygılarının İncelenmesi, [Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi](#), (20), 279-289

Ergin, Akif (1998). Öğretim Teknolojisi İletişim (2. Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.

Erözkan, Atılgan (2009). Lise Öğrencilerinde Kişiler Arası İlişki Tarzlarının Yordayıcıları. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 21, 543-551

Esen Kıran, Binnaz, Aktuğ, Taylan (2007). Ergenlerde Akran Baskısı ve Benlik Saygısının İncelenmesi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(33), 13-23,

Fişne, Mücahit (2009). Fiziksel Aktivitelere Katılım Düzeyinin Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarıları İletişim Becerileri ve Yaşam Tatminleri Üzerine Etkisinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Geçtan, Engin (1999). İnsan Olmak (20. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi

Geçtan, Engin (2004). Psikanaliz ve Sonrası (10. Basım). İstanbul: Metis Yayınları

Gök, Mehmet (2009). Aile İçi Şiddet ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Görür, Durmuş (2001). Lise Öğrencilerinin İletişim Becerilerini Değerlendirmelerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Güler, Nuran, Tel, Hatice, Özkan Tuncay, Fatm, (2005). Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 27 (2), 51-56.

Günel, Ayşe (2007). Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi (Aksaray İli Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Gürgen, Haluk (1997). Örgütlerde İletişim Kalitesi (1. Basım). İstanbul: Der Yayınları.

Gürsel, Musa, Izgar, Hüseyin, Altınok, Vicdan, Kesici, Şahin, Bozgeyikli, Hasan, Sürücü, Abdullah, Negiş, Ayşe (2003). Endüstri ve Örgüt Psikolojisi (1. Basım). Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları

Gürses, Yılmaz (2006). Eğitim Örgütlerinde Yöneticilerin Etkili İletişim Kurma Becerilerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma (Kütahya Merkez İlçe Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Güven, Kemal (2002). Kötü Davranılan Çocukların Gösterdikleri Davranış Özellikleri, Eğitime Yeni Bakışlar 1. (1. Basım). (Editör: A. Murat Sünbül), Ankara: Mikro Yayınları

İlkkaracan, Pınar, Gülçür, Leyla, Arın, Canan (1996). Sıcak Yuva Masalı (Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz) (1. Basım). İstanbul: Metis Yayınlar

İzin, Naile (2006). Dil Becerilerinin Gelişiminde Öz Güven. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kapıcı, Emine, Gül (2004). İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37(1), 1-13

Karahan, T. Fikret, Sardoğan, Mehmet E. , Şar, Ali Haydar, Ersanlı, Ercümen, Kaya, S. Nevres, Kumcağız, Hatice (2004). Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri İle Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18, 27-39,

Karasar, Niyazi (2002). Bilimsel Araştırma Yöntemi (11. Baskı) Ankara: Nobel Yayınları,

Kasatura, İlkay (1998). Kişilik ve Öz Güven. (1. Baskı). Ankara: Evrim Yayınevi.

Kayaalp, İsa (2002). Eğitimde İletişim Dili (1. Baskı). İstanbul: Bilge Kültür-Sanat Yayınları.

Kaymak Özmen, Suna (2004). Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37(2), 27-39

Kılıçgil, Ertan, Bilir, Perivan, Özdiñç, Ölem, Erođlu, Kaan, Erođlu, Başak (2009). İki farklı Üniversitenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerilerin Deđerlendirilmesi, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, VII(1), 19-28

Kırbaş, Şule, Taşmektepligil, Yalçın, Üstün, Ahmet (2007). Ortaöğretimde Gençleri Şiddete Yönelten Nedenler ve Şiddeti Engellemede Spor Aktivitelerinin Rolünün İncelenmesi Amasyalı Örneği. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 5(4). 177-185

Kızmaz, Zahir (2006). Okullardaki Şiddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım, Cumhuriyet Üniversitesi. Sosyal Bilimler Dergisi, 30(1). 47-40

Kulaksızoğlu, Adnan (2005). Ergenlik Psikolojisi (7. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kurtuldu, Pınar S. (2007). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Özgüven Düzeyleri İle Liderlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kurtyılmaz, Yıldız (2005). Öğretmen Adaylarının Saldırganlık Düzeyleri İle Akademik Başarıları İletişim ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkiler (Anadolu Üniversitesi ve Osmangazi Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir

Araştırma).Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Kozcu, Ş. (1991). “ Çocuk İstismarı ve İhmali” Aile Yazıları 3., Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Bilim Serisi, 5/3, 379-390.

Köknel, Özcan (1996). Bireysel ve Toplumsal Şiddet (1.Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Köroğlu, Musa (2006). Emniyet Teşkilatı Emniyet Sınıfı Hizmetleri Personelinin İletişim Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Mayda, Atilla S., Karaçor, Kayıhan, Erdem, Gökmen U., Kırca, Necla, Urgan, Utku, Öğrencilerin Üniversite Giriş Puanları İle Aile İçi Şiddete Maruz Kalmaları Arasındaki İlişki Ve Şiddete Karşı Tutumları, TAF Preventive Medicine Bulletin, 2006: 5 (3)

McMahon, Susana (2003). Terapistim Yanımda (2. Baskı). (Çeviren: Nilüfer Kavalalı). İstanbul: İlhan Yayınevi,

Mutluer, Sema (2006). Özgüven Oluşmasında Manevi Değerlerin Rolü. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Orta, Ahmet Z. (2009). Etkili İletişim Sürecinde Kişilerarası İletişim Becerileri ve Yaratıcı Drama Uygulama Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ovacık, Aslı C. (2008). Aile İçi Şiddetin Erkek Çocuğun Şiddet İçeren Suç İşleme Davranışına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

Önder, Alev (2004). Ailede İletişim- Konuşarak Dinleyerek Anlaşalım (2. Basım). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Öner, N. (1996). Piers Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği El Kitabı. Ankara: Türk Psikologlar Derneği

Özcan Demir, Nilüfer, Görgün Baran, Aylin, Ulusoy, Demet (2005). Türkiye'de Ergenlerin Arkadaş Akran Grupları ile İlişkileri ve Sapmış Davranışları Ankara Örnekleme Bilgi, Sayı:32, 83-108

Özen, Yener (2001). İlköğretimde İletişim (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Özmen, Ferihan (2007). Algılanan Aile İçi İletişim Biçimlerinin Ergenlerin Benlik Saygısına Etkisi Ve Bir Uygulama Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Pelendecioğlu, Betül, Sefa, Bulut (2009). Çocuğa Yönelik Aile İçi Fiziksel İstismar. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi, Cilt:9, Sayı:1, Yıl:9,

Polat, Oğuz (2001). Çocuk ve Şiddet (1. Baskı) İstanbul: Der Yayınları,

Püsküllüoğlu, Ali (1995). Türkçe Sözlük (1. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Sarar Kuzu, Tülay (2003). Eğitim-Öğretim Ortamında Etkili Sözel İletişim. Milli Eğitim Dergisi. Sayı:158

Şahin, Ahmet (2007). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Kişilerarası İletişim Becerileri ve Çatışma Yönetimi Stratejileri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Şahin, Nesrin, H. (1994). Stresle Başa Çıkma Olumlu Bir Yaklaşım. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Sürücü, Abdullah (2003). Anne Baba Çocuk İletişimi, Eğitim Yeni Bakışlar 2 (1. Basım), (Editör: A. Murat Sümbül), Ankara :Mikro Yayınları.

Taşdelen, Musa (2006). Aile İçi Şiddet Pendik Toplantıları 10, (Editör: Hulusi Şentürk), İstanbul: Pendik Belediyesi Kültür Yayınları

Tatoğlu, Nilüfer (2006). Zonguldak İl Merkezinde 15-17 Yaş Grubu Genel Lise Öğrencilerinde Benlik Saygısının Akademik Başarıya Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.

Tek, İbrahim (2008). Okul Yöneticilerinin İletişim Becerisi ile Çatışma Yönetme Becerisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Temel, Z. Fulya Aksoy, Ayşe (2001). Ergen ve Gelişimi Yetişkinliğe İlk Adım (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Topçu, Sedat (2009). Silinmeyen İzler Çocuk Genç ve Engellilerin İstismarı (1. Baskı). Ankara: Phoenix Yayınevi,

Turan Başoğlu, Sezin (2007). Sınav Kaygısı ile Özgüven Arasındaki İlişkinin Erinlik Döneminde İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Tutar, Hasan (2003). Örgütsel İletişim (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.

Usluata , Ayseli (1995). İletişim (2. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları,

Uyanık Balat, Gülден, Akman, Berrin (2004). Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14(2), 175-183,

Ünal, Fatma (2008). Ailede Çocuk ve İhmal, TSA Yıl:12 S:1 Nisan.

Ünal, Gülseren (2005). Aile İçi Şiddet, Aile ve Toplum Dergisi, 2(8), 85,93

Üstündağ, Emin (2006). İletişim Becerilerini Geliştirme Programının Güvenlik Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Kendini Açma Davranışlarına Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Vahip, Işıl, Doğanavşargil, Özge (2006). Aile İçi Fiziksel Şiddet ve Kadın Hastalarımız, Türk Psikiyatri Dergisi, 17(2), 107-114

Yanbastı, Gülgün (1996). Kişilik Kuramları (2. Baskı). İzmir: Ege Üniversitesi Basım Evi.

Yavuzer, Haluk (1996). Çocuk ve Suç (8. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi

Yavuzer, Haluk (1998). Çocuk Psikolojisi (15. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yenibaş Rukiye, Şirin, Ahmet, (2007). Ailede Çocuğun İstismarı ve Umutsuzluk (1. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım,

Yıldız Arabacı, Safiye (2007). İlköğretim 2. Kademedeki Çocuklara Yönelik İstismar ve İhmalin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Yılmaz Özkan, Yeliz (2008). Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet (Muğla Milas Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Zara Page, Ayten, İnce, Merve (2008). Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme, Türk Psikoloji Savları, 11 (22), 81-94

Zıllıoğlu, Merih (2003). İletişim Nedir? (2. Baskı). İstanbul: Cem Yayınevi.

Warre C. Howard, Dunlap, Knight, English, Horace, B., Langfeld, S. Herbert, Ruckmick, Christian, A., Terman, Lewis M., Washburn, F. Margaret, Watson, John B. (2003). Psikoloji Sözlüğü (2. Basım). (Çeviren: Tufan Göbekçin). Ankara: Yeryüzü Yayınevi.

http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ocuk_Haklar%C4%B1_S%C3%B6zle%C5%9Fmesi Erişim Tarihi: 30/03/2011

<http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=5719> Erişim Tarihi: 30/03/2011

http://www.cocukhaklari.gov.tr/tr/content/show/24/turk_cocuk_haklari_bil_dirisi.html Erişim Tarihi: 30/03/2011

<http://www.tbmm.gov.tr/anayasa.html> Erişim Tarihi 14.03.2011

EKLER

EK:1

PIERS-HARRIS ÇOCUKLAR İÇİN ÖZ KAVRAMI ÖLÇEĞİ

Sevgili Öğrenciler;

Aşağıda bir dizi cümle bulunmaktadır. Her cümleyi dikkatlice okuyun. Eğer cümledeki ifade genellikle sizin durumunuzu anlatıyor, sizi tanımlıyorsa cümlenin karşısındaki ‘EVET’ (E) seçeneğinin altındaki kutucuğa, eğer cümle genellikle sizi anlatmıyor sizi tanımlamıyorsa ‘HAYIR’ (H) seçeneğinin altındaki kutucuğa çarpı (X) işareti koyunuz. Karar vermede güçlük çektiğiniz cümleler olsa dahi, lütfen bütün ifadeleri işaretleyiniz. Ancak ‘EVET’ ve ‘HAYIR’ı birlikte işaretlemeyiniz.

Bu cümlelerin doğrusu ya da yanlışı yoktur. Siz kendinizi gerçekten nasıl algılıyorsanız öyle cevaplayınız. Teşekkürler.

1-Sınıf arkadaşlarım benimle alay ediyor			41- Güzel saçlarım vardır	
2-Mutlu bir kişiyim			42-Okulda sık sık gönüllü çalışmalara katılırım	
3-Benim için arkadaş edinmek güçtür.			43-Keşke farklı bir kişi olsaydım	
4-Genellikle mutsuzumdur.			44-Gece iyi uyurum	
5-Akıllıyım			45-Okulda nefret ederim	
6-Utangacım			46-Oyunlar için en son ben seçilirim	
7-Öğretmen bana soru sorduğunda sinirli oluyorum			47-Çoğunlukla hastayım	
8-Görünüşüm beni rahatsız eder			48-Sık sık başkalarına kötü davranırım	
9-Büyüdüğümde önemli bir kişi olacağım			49-Okuldaki sınıf arkadaşlarım iyi fikirlerim olduğunu düşünür	
10-Okuldaki sınavlar sırasında sıkıntı basar			50-Mutsuzum	
11-Çok fazla sevilen biri değilim			51-Çok arkadaşım vardır	
12-Okulda iyi huyluyumdur.			52-Neşeliyim	
13-İşler ters gittiğinde bu genellikle benim hatamdır.			53-Çok şeye aklım ermez	
14-Ailem için sorun yaratırım			54-Yakışıklıyım-Güzelim	
15-Güçlüyüm			55-Çok fazla enerjim vardır	

16-İyi fikirlerim vardır			56-Kavgalara çok fazla katılırım		
17-Ailemin değerli bir üyesiyim			57-Erkek çocuklar arasında sevilirim		
18-Genellikle işleri kendi bildiğim gibi yapmak isterim			58-İnsanlar bana takılırlar		
19-Elle yapılan işlerde iyiyim			59-Ailemi düş kırıklığına uğrattırım		
20-Kolayca vazgeçerim			60-Sevimli bir yüzüm vardır		
21-Okulla ilgili çalışmalarda iyiyim			61-Birşeyler yapmaya çalıştığımda sanki her şey ters gidiyor gibi gelir		
22- Çok fazla kötü şeyler yaparım			62-Evde bana takılırlar		
23-İyi çizerim			63-Oyunda ve sporlarda liderim		
24-Müzikte iyiyim			64-Döküp saçarım		
25- Evde kötü davranırım			65-Oyun ve sporlarda oynamak yerine seyredirim		
26-Okulda çalışmalarımı yapmada yavaşım			66-Öğrendiklerimi unutuyorum		
27-Sınıfın önemli bir üyesiyim			67-Geçimli biriyim		
28-Sinirliyim			68-Kolayca kızarım		
29-Güzel gözlerim vardır			69-Kızlar arasında sevilirim		
30-Sınıf önünde iyi ders anlatabilirim			70-İyi bir okuyucuyum		
31-Okulda hayalciyim			71-Grupla çalışmaktansa yalnız çalışmayı tercih ederim		
32-Kardeşlerime takılırım			72-Kardeşlerimi severim		
33-Arkadaşlarım düşüncelerimi beğenirler			73-İyi bir görünüşüm vardır		
34-Sık sık başım derde girer			74-Sık sık korkarım		
35-Evde uysahım			75-Sürekli bir şeyler düşürür ve kırarım		
36-Şanslıyım			76-Güvenilebilirim		
37-Çok fazla endişeleniyorum			77-Diğer kişilerden farklıyım		
38-Annem babam benden çok fazla şeyler bekler			78-Kötü şeyler düşünürüm		
39-Halimden memnunum			79-Kolayca ağlarım		
40-Olayların dışında bırakıldığım kanısına kapılırım			80-İyi bir insanım		

EK:2**İLETİŞİM BECERİLERİ ENVANTERİ**

Açıklama: Aşağıda insan ilişkileri ile ilgili tutum ve davranış ifadeleri bulunmaktadır. Genel olarak insanlarla ilişki kurarken nasıl davrandığınızı, neler düşündüğünüzü ve neler hissettiğinizi anlatan aşağıdaki ifadelerin size uygunluk derecesini belirtmeniz istenmektedir. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. İfadeler “**Her Zaman (1), Genellikle (11), Bazen (111), Nadiren (1V), Hiçbir Zaman (V)**” karşılığındadır. Anlamlı sonuçlara ulaşılabilmesi için her ifadeye ilişkin beş cevaptan yalnızca bir tanesini işaretlemeniz ve boş bırakmamanız gerekmektedir. Lütfen her ifadeyi cevaplayınız.

Teşekkürler.

	1	11	V	
1-İnsanları anlamaya çalışırım				
2-İletişimde bulunduğum insanlardan gelen öğüt ve önerileri içtenlikle dinlerim				
3-Düşüncelerimi başkalarına tam olarak iletmekte güçlük çekerim.				
4-Konuşurken etkili bir göz iletişimi kurabilirim.				
5-Genelde eleştirilmekten hoşlanmam.				
6-Dikkatimi karşımdakinin ilgi alanı üzerine toplayabilirim.				
7-Kişilerin anlatmak istediklerini dinlemek için yeterince zaman ayırırım.				
8-Karşımdaki kişiye genellikle söz hakkı veririm				
9-Karşımdaki kişiyi dinlerken hayal kurarım.				
10-Başkaları konuşurken sabırsızlanır onların sözünü keserim.				
11-İnsanları dinlerken sıkıldığımı hissederim				
12-Eleştirilerimi karşımdaki kişiyi incitmeden iletirim				
13-Konuşurken ilk adımı atmaktan çekinmem				
14-Konuşurken açık sade ve düzgün cümleler kurarım				
15-Karşımdaki kişiyle aynı fikirleri paylaşsam bile fikirlerine saygı duyarım				
16-İletişimde bulunduğum kişinin yüzüne baktığım halde sözlerini dinlemediğim olur				
17-Karşıdaki kişinin konuşmaya ve dinlemeye istekli olup olmadığını anlamaya çalışırım				

18-Yanlış tutum ve davranışlarımı kolaylıkla kabul ederim					
19-Dinlediğim kişiyi daha iyi anlamak için sorular yöneltirim.					
20-Dinleyenim anlamaz görüldüğünde, iletmek istediklerimi tekrarlar, yeni kelimelerle ifade edip özetlerim					
21-İnsanlarla görüşürken bilerek onları rahatlatacak şeyler yaparım					
22-İnsanları kontrol etmeye ve bilerek istediğim kalıba sokmaya çalışırım					
23-Tartışma sonunda savunduğum düşüncelerin yanlış olduğunu kabul edebilirim.					
24-Karşımdaki kişinin bana ters düşen duygu ve düşüncelerini yargularım					
25-Ses tonumu konunun özelliğine göre ayarlayabilirim.					
26-Öneride bulunduğum kişinin öneriye açık olup olmadığına dikkat ederim					
27-Karşı cinsten biriyle iletişim kurduğumda rahatsızlık duyarım					
28-Başkalarını dinlemek mecburiyetinde olmadığımı düşünürüm					
29-Özür dilemek bana zor gelir					
30-Küs olduğum biriyle barışmak istediğimde ilk adımı atmak bana zor gelir					
31-Konuşurken sözümün kesilmesinden rahatsız olurum					
32-Dinlerken karşımdaki kişinin sözünü kesmemeye özen gösteririm.					
33-İletişim kurduğum kişinin sorunundan çok tutumunu anlamaya çalışırım					
34-Çevremdekiler insanlara karşı ilgisiz kaldığım kanısındalar					
35-Çoğunlukla duygularımdan emin olamıyorum					
36-İletişim kurduğum kişi tarafından anlaşılmaktan mutluluk duyarım					
37-Başkaları ile ilişkilerimi bozabilecek çıkışlar yapabilirim					
38-Karşımdaki kişiye güvenmek beni mutlu eder					
39-Her insanı olumlu beklentilerle karşılarım					
40-İletişim kurduğum kimselerden bir şeyler alır ve onlara da bir şeyler verdiğimi hissedirim.					
41-İnsanlara cevaplamakta zorlanacakları ani sorular yöneltirim					
42-Beni rahatsız eden duygularımı iletmekte sıkıntı çekerim					
43-Genellikle insanlara güvenirim					
44-İletişim kurduğum insanlar tarafından anlaşıldığımı hissedirim.					
45-Kendimi karşımdaki kişinin yerine koyarak, duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışırım					

EK:3**AİLE İÇİ DURUM ANKETİ**

Aşağıda ailelerin içinde bulunabilecekleri çeşitli durumları yansıtan sorular yer almaktadır. Lütfen soruları dikkatlice okuyup kendi aile yaşantınızdaki durumları göz önüne alarak yanıtlayınız. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Vereceğiniz yanıtlar ankete devam edip etmeyeceğinizi belirleyecektir. Soruları kendi durumunuza uygun olarak yanıtlayınız ve lütfen boş soru bırakmayınız. Vereceğiniz yanıtlar kimseyle paylaşılmayacaktır. Katılımınız ve katkınız için şimdiden teşekkür ederim.

Araştırmacı

1.BÖLÜM

1.Sınıfınız

Cinsiyetiniz:.....

2.Anne Baba Durumunuz

a)Her ikisi de sağ ve beraber

b)Ayrıldılar

c)Babam öldü annemle yaşıyorum

d)Annem öldü babamla

yaşıyorum

e)Diğer(Belirtiniz).....

3.Kardeş sayınız (Sizinle Birlikte)

a)1

b)2

c)3

d)4

e)5

f)6

g)7

ve üstü

4)Başarı Ortalamanız.....**5)Anne babanızla ilişkilerinizde problem yaşıyor musunuz**

Evet () (İKİNCİ Bölüme Geçiniz)

Hayır() (Anket bitti

teşekkür ederiz)

Dikkat: BU BÖLÜMÜ 5. SORUYA EVET YANITINI VERENLER CEVAPLAYACAKLARDIR.

2. BÖLÜM

6. Anne babanız daha çok ne tür cezalar veriyorlar (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

Bağıyorlar Evde ben yokmuşum gibi davranıyorlar

Zaman Zaman Dövüyorlar Benimle konuşmuyorlar

Aşağılıyorlar ve hakaret ediyorlar Diğer
(Belirtiniz).....

Arkadaşlarımla görüşmemi engelliyorlar Başkalarının yanında küçük düşürüyorlar

(Anket bitti teşekkürler)

Ek:4

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.4.MEM.4.07.00.11.020-2010/

KONU : Anket Uygulaması

24.12.2010* 41210

İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE
ANTALYA

Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Serpil YILMAZ SARKIN'ın "Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin İlköğretim 6.,7. ve 8.Sınıf Düzeyindeki Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Özgüven Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi" konulu tez çalışması anketini ekli listede adı geçen (7) ilköğretim okulunda uygulama isteği ile ilgili 02.12.2010 tarihli ve 1760 sayılı yazıları, ekinde gönderilen tez çalışması anket formları, İl Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma Değerlendirme ve İnceleme komisyonunuz tarafından 22.12.2010 tarihinde toplanarak "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi" esaslarına uygun olduğu tespit edilmiştir. Komisyonumuzca söz konusu, tez çalışması veri toplama aracı, anket ölçeklerinin, İlimiz Manavgat ilçesinde bulunan Çağlayan ilköğretim okulu, Millî Egemenlik ilköğretim okulu, Atatürk ilköğretim okulu, Ali İhsan Barut ilköğretim okulu, Kemer Turgut Şen ilköğretim Okulu, 60.Yıl ilköğretim okulu ve Özel Akdeniz Başarı ilköğretim okulunda 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerine, ilgili yönergeye göre, çalışma takvimi doğrultusunda, okul müdürlüğünün yetki ve sorumluluğunda eğitim-öğretimi aksatmadan uygulanması uygun görülmüş olup,

Makamlarımızca da uygun görüldüğü takdirde, Valilik Makamının 25.01.2007 tarih ve 271 sayılı imza yetkisi devrine göre olurlarımıza arz ederim.

Ahmet Sezai İRTEM
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR

23/12/2010

Mehmet KARAKAŞ
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü V.

	Antalya İl Millî Eğitim Müdürlüğü Soğuksu Mah. Hamidiye Cad. Bilgi için: A.S.İRTEM v.b.d. v.r.d. Telefon: (0 242) 238 60 00 (pbx) 122 Faks : (0 242) 238 61 11 E-posta: antalya@meb.gov.tr				

T. C.

KONYA NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Serpil YILMAZ SARKIN	İmza:	
Doğum Yeri:	BOZKIR		
Doğum Tarihi:	1984		
Medeni Durumu:	Evli		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Atatürk İ.Ö.O	-	Ahırlı/Konya	1990-1998
Lise	Atatürk Lisesi	Sosyal Bilimler	Ahırlı/Konya	1998-2001
Lisans	Selçuk Üniversitesi	PDR	Konya	2001-2005
Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi	PDR	Konya	
İş Deneyimi:	2005-2008 Afyonkarahisar Şuhut Atatürk Yatılı İlköğretim Bölge Okulu Rehber Öğretmen ve Psikolojik Danışman 2008-2010 Aksaray Eski İmam Hatip Lisesi Rehber Öğretmen ve Psikolojik Danışman 2010 Antalya Manavgat 60. Yıl ilköğretim Okulu Rehber Öğretmen ve Psikolojik Danışman 2010-2011 Antalya Manavgat Mesleki Eğitim Merkezi halen müdür yardımcısı.			
Aldığı Ödüller:	Teşekkür 2007 Afyonkarahisar Şuhut Milli Eğitim Müdürlüğü Teşekkür 2008 Afyonkarahisar Şuhut Milli Eğitim Müdürlüğü Teşekkür 2009 Aksaray Eski Milli Eğitim Müdürlüğü			

